

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
RIIGI- JA HALDUSÕIGUSE ÕPPETOOL

Sigrid Nurm

**VAHISTATUTE VÕRDNE KOHTLEMINE EESTI VANGLATES JA
ARESTIMAJADES**

Magistritöö

Juhendajad
LL. M Ene Andresen
Dr. iur. Berit Aaviksoo

Tartu
2013

SISSEJUHATUS.....	3
I VAHISTATU KINNIPIDAMISASUTUSSE PAIGUTAMINE JA SELLE SEOTUS	
VÖRDSE KOHTLEMISE PÕHIÕIGUSEGA.....	7
1.1. Vahistatu paigutamisest vanglasse või arestimajja	7
1.2. Vahistatu ümberpaigutamine.....	12
1.3. Võrdsuspõhiõiguse mõju vahistatu paigutamisele kinnipidamisasutusse.....	17
1.4. Võrdsuspõhiõiguse riive lubatavus	19
II KINNIPIDAMISTINGIMUSED JA RIIETUS.....	22
2.1. Olmetingimustele ning kambrite sisustusele kehtivad nõuded ning võrdse kohtlemise analüüs.....	23
2.2. Õigusaktidest tulenevad nõuded hügieenile	25
2.2.1. Hügieeni puudutava regulatsiooni võrdlus vanglate kodukordades.....	29
2.2.2. Hügieeni puudutava regulatsiooni võrdlus arestimajade päevakavades	30
2.2.3. Võrdse kohtlemise analüüs.....	31
2.3. Riietus ja riiete korrashoid	32
2.3.1. Vanglate kodukordade võrdlus.....	34
2.3.2. Võrdse kohtlemise analüüs.....	35
III KEELATUD ESEMED, SISSEOSTUD, PAKIGA SAADETAVID ESEMED	36
3.1. Keelatud esemed	36
3.1.1. Keelatud esemete regulatsioon vanglate kodukordades	38
3.1.2. Võrdse kohtlemise analüüs.....	41
3.2. Sisseostud.....	42
3.2.1. Sisseoste puudutav regulatsioon vanglate kodukordades.....	44
3.2.2. Võrdse kohtlemise analüüs.....	46
3.3. Vahistatu pakk ja võrdse kohtlemise analüüs	47
IV KAMBRIVÄLINE TEGEVUS.....	50
4.1. Õigusaktidest tulenevad nõuded õppimisele ning võrdse kohtlemise analüüs	50
4.2. Füüsilise tegevuse võimaldamine ning võrdse kohtlemise analüüs	52
V MASSITEABEVAHENDITE KÄTTESAADAVUS	54
5.1. Trükimeediaväljaannete ja kirjanduse kohta käiv regulatsioon	54
5.1.1. Vanglate kodukordade võrdlus ja võrdse kohtlemise analüüs	56
5.2. Televisiooni ja raadio kättesaadavust puudutav regulatsioon ja võrdse kohtlemise analüüs.....	58
VI KINNIPIDAMISASUTUSEVÄLINE SUHTLEMINE	60
6.1. Vahistatu kokkusaamised	60
6.1.1. Kokkusaamiste korraldus vanglates	63
6.1.2. Kokkusaamiste korraldus arestimajades	64
6.1.3. Vanglate ja arestimajade vaheline võrdse kohtlemise analüüs	64
6.2. Telefoni kasutamine	65
6.2.1. Telefoni kasutamine vanglas	66
6.2.2. Telefoni kasutamine arestimajas	66
6.2.3. Vanglate ja arestimajade vaheline võrdse kohtlemise analüüs	67
VII ETTEPANEKUD VAHISTATUTE EBAVÖRDSE KOHTLEMISE KÕRVALDAMISEKS.....	68
7.1. Eelvangistuse regulatsiooni liitmine KrMS osaks	69
7.2. Vahistatute valitsemisala ühtlustamine	70
7.3. Vangistusseaduse täpsustamine.....	70
KOKKUVÕTE.....	73
SUMMARY	78
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	82

SISSEJUHATUS

Õigusriigi üheks tunnuseks on seaduse ülimuslikkus. Suveräänne riik loob kindlat protsessi järgides korra, mis on täitmiseks kohustuslik igale riigi territooriumil viibivale isikule.¹ E. Raska on seisukohal, et õiguslik sotsialiseerumine on elukestev protsess, mille käigus inimene omandab ühiskonnas aktsepteeritud elulaadi ja tavad.² Ometi ei suuda kõik isikud õiguskorraga leppida ning sinna sotsialiseeruda, seetõttu on riik, õiguskorra tagamise huvides, näinud ette võimaluse eespool nimetatud isikute eraldamiseks.

Juba ajalooliselt on vanglates hoitud eraldi isikuid, kes ootavad kohut ja isikuid, kes on juba süüdi mõistetud. Sageli oli erinevate hoiutingimuste põhjuseks isiku staatus, rikkamatel inimestel olid paremad tingimused kui vaestel ning teatud staatusiga isikuid sai paigutada vanglasse ainult erandkorras.³ Vanglasüsteemi reformimisega on vangistustingimused muutunud inimlikumaks ning samuti on hakatud pöörama tähelepanu sellele, et kõiki kinnipidamisasutustes viibivaid isikuid tuleb üldjuhul kohelda samamoodi, erandid peavad olema põhjendatud ning kooskõlas seadusega.

Eestis sõltub isiku kinnipidamiskoht eelkõige sellest, milline on isiku staatus ning miks riik on otsustanud teda kinni pidada. Erinevate kinnipidamiskohtadena saab välja tuua vanglad, arestimajad, väljasaatmiskeskused kui ka Politsei- ja Piirivalveameti juures olevad lühiajalised kinnipidamisruumid. Antud töös käsitletakse kinnipidamiskohtadest ainult vanglaid ja arestimaju.

Kinnipidamisasutustes viibivad isikud saab jagada kolme gruppi. Esiteks hoitakse vanglates kinnipeetavaid VangS § 2 mõttes, ehk isikuid, kes on sooritanud kuriteo ning kannavad kohtuotsuse alusel karistust. Teise grupi moodustavad VangS § 3 mõttes arestialused, keda peetakse kinni ainult arestimajades ning kes kannavad seal aresti. Viimase grupi moodustavad VangS §-s 4 nimetatud vahistatud, kelle kinnipidamise aluseks on kriminaalmenetluslik tõkend. Käesoleva töö uurimisobjektiks on ainult vahistatud. Vangistatu mõistet kasutatakse töös vahistatu ja kinnipeetava ühismõistena.

---

¹ R. Narits. Õiguse entsüklopeedia 2. tr. Tallinn: Juura 2004, lk 186–206.

² E. Raska. Olemise õigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2010, lk 115.

³ U.Uulima-Margus. Vanglate ajaloo ja arhitektuuri kujunemisest. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2008; H. Hattenhauer. Euroopa õigusajalugu. Tallinn: Juura 2007, lk 320–321.

Vanglates ning arestimajades kinnipidamise alused on sätestatud vangistusseaduses.⁴ Vangistusseadus reguleerib vangistuse, eelvangistuse, aresti ja karistusjärgse kinnipidamise täideviimise korda. Antud töös analüüsitakse ainult eelvangistuse kohta käivat regulatsiooni.

Eelvangistust saab VangS § 90 lg 2 alusel kanda nii vanglas kui ka arestimajas. Antud töös analüüsitakse mõlemas asutuses kehtivat regulatsiooni. Kinnipidamisasutuse mõistet kasutatakse töös vangla ja arestimaja ühismõistena.

Vahistatu, kes ise ei saa oma kinnipidamiskohta valida, võidakse paigutada kas arestimajja või vanglase ning seejärel võidakse teda kinnipidamise ajal ühest nimetatud asutusest teise ümber paigutada. Erinevused kahe kinnipidamisasutuse vahel tulenevad osaliselt sellest, et kinnipidamisasutused kuuluvad erinevate ministeeriumite haldusalasse ning mõlemas asutuses kehtib seetõttu erinev kord. Liikumine ühest asutusest teise toob kaasa allutamise uuele regulatsioonile ning see omakorda võib tekitada vastuolusid kohalduvate aktide vahel. Näiteks on vahistatul lubatud vanglas viibides osta kohvi, arestimajas on kohvi omamine keelatud ja kohv võetakse isikult ära.

Ilmar Tammelo loeb võrdsust õigluse üheks oluliseks kriteeriumiks. Analüüsides võrdsust, on Tammelo öelnud: „inimesed on valmis loobuma pigem vabadusest, kui oma ootusest võrdsele kohtlemisele“⁵. Vabadusekaotuse kohaldamine äärmise abinõuna ehk *ultima ratio* on isiku õigusseisundi kõige tõsisem riive, mis õigusriiklikult ei tohi olla ülemäära intensiivne.⁶ Riik on andnud kriminaalmenetluses, piisavate tõendite olemasolul, kohtutele võimaluse isik eelmenetluse ajaks paigutada kas vanglasse või arestimajja. Sellisel juhul ei saa rääkida karistusõiguslikust *ultima ratio* põhimõttest, vaid tuleb asuda seisukohale, et vahistamine on kriminaalmenetluslikest tõkenditest *ultima ratio*. Vahistatu paigutamisel kinnipidamisasutusse ei sea riik endale ülesandeks inimese parandamist või ühiskonnastumist – riigi eesmärk on tagada tõkendiga eelmenetluse toimimine ning kohtuasja kohtusse jõudmine. See aga ei tähenda, et riigil ei oleks kohustust tagada vahistatute võrdne kohtlemine.

Vahistatute arv Eesti vanglates ja arestimajades on pidevalt langenud. Viimastel aastatel on see jäänud 30% lähedale võrreldes vangistatute koguarvuga. 2012. aastal oli nii vanglates kui arestimajades 830 vahistatut.⁷ Seega puudutab vahistatute võrdne kohtlemine suurt osa

---

⁴ Vangistusseadus – RT I, 20.12.2012, 17 ... RT I 2000, 58, 376.

⁵ I. Tammelo. Õiglus ja hool. Koostanud: R. Narits, M. Luts. Tartu: Ilmamaa 2001, lk 77.

⁶ J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura 2007, lk 105.

⁷ H. Pevkur, J. Salla. Kuritegevus Eestis 2012 – Justiitsministeeriumi ettekanne. Kättesaadav Internetis: www.just.ee (16.03.2013).

vangistatutest ning riigi ülesanne on neile tagada kõigis kinnipidamisasutuses vähemalt seaduses sätestatud kinnipidamistingimuste miinimumnõuded.

Käesoleva töö uurimisprobleemiks on vahistatute õiguste võrdlemine vanglates ja arestimajades. Probleemipüstitus tuleneb sellest, et kinnipidamisasutustes toimuvat reguleerib suur hulk seadusest alamalseisvaid akte ning igal asutusel on võimalik luua seaduse ning määruste raames endale sobilik kord. Ühest küljest on selline paindlikkus ja kiire kohanemine uute situatsioonidega igati tervitatav, kuid teisalt loob see olukorra, kus asutuste tõlgendamisruum toob kaasa vahistatute erineva kohtlemise sõltuvalt sellest, millises kinnipidamisasutuses nad asuvad.

Töö eesmärk on võrrelda normatiivsel tasandil vahistatute kinnipidamistingimusi Eesti vanglates ja arestimajades ning anda vastus küsimusele, kas ebavõrdne kohtlemine, sõltuvalt kinnipidamisasutusest, kus isik eelvangistust kannab, on õigustatud. Ebavõrdse kohtlemise tuvastamisel pakutakse probleemidele ka lahendusi.

Töö esimeses peatükis analüüsitakse täpsemalt vahistatute vanglasse või arestimajja paigutamise ja ümberpaigutamise korda ning analüüsitakse paigutamise või ümberpaigutamise mõju vahistatule. Samuti selgitatakse, millise skeemi alusel tuvastatakse võrdsuspõhiõiguse riiveid.

Magistritöö objektiks on antud valdkonnast valitud kaksteist autori arvates enim vastuolusid sisaldavat teemat. Teemade piiritlemine ei tähenda, et teistes vahistatuid puudutavates valdkondades ei pruugi võrdsuspõhiõiguste riiveid esineda, vaid töö mahu piiratuse tõttu käsitletakse neist tõsisemaid. Iga teema alguses antakse ülevaade õigusaktidest tulenevatest nõuetest ning esitatakse standard, millele peaks regulatsioon uuritavas valdkonnas vastama. Eelkõige analüüsitakse vangistusseaduses ning vangla- ja arestimaja sisekorraeeskirjades⁸ sätestatud. Töö aluseks on võetud vangistusseaduse alates 01.04.2013 kehtiv redaktsioon. Igas peatükis antakse vastus küsimusele, kas vangistusseaduse alusel antud määrused on kooskõlas seadusega ning kas määruste tasandil esineb ebavõrdset kohtlemist. Juhul, kui ebavõrdne kohtlemine esineb, analüüsitakse, kas see on lubatud või mitte. Seejärel analüüsitakse olukorda vanglates ja arestimajades, tuginedes eelkõige vanglate kodukordadele⁹ ning

---

⁸ Arestimaja sisekorraeeskiri. SiMm 27.09.2011 nr 21. – RT I, 29.12.2011, 98 ... RT I, 30.09.2011, 4; Vangla sisekorraeeskiri. JMm 30.11.2000 nr 72. – RT I, 12.10.2012, 11.

⁹ Tallinna Vangla kodukord. Kättesaadav Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013); Tartu Vangla kodukord. Kättesaadav Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013); Viru Vangla kodukord. Kättesaadav Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013).

arestimajade päevakavadele.¹⁰ Juhul, kui vanglate kodukorrad või arestimajade päevakavad teemat ei täpsusta või ei esine neis ebavõrdset kohtlemist, siis antud võrdlust ei tehta. Ebavõrdse kohtlemise esinemisel analüüsitakse ebavõrdse kohtlemise lubatavust. Seega lähtudes magistritöö teemast ja ülesehitusest, kasutatakse töö koostamisel põhiliselt võrdlevat ja analüütilist meetodit.

Vangistusseaduse vastavust rahvusvahelistele aktidele töös ei analüüsita, vaid eeldatakse, et kehtiv seadus on rahvusvahelise õigusega kooskõlas. Rahvusvaheliselt on vastu võetud ka mitmeid soovituslikke akte. Üheks olulisemaiks antud valdkonnas on Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee poolt välja töötatud Euroopa Vanglareeglistik REC(2006)2.¹¹ Riigikohus on lahendis 3-3-1-5-10 asunud seisukohale, et: „soovitusliku iseloomuga "Euroopa Vanglareeglistiku" normid ei ole küll õiguslikult siduvad, kuid neid tuleks käsitada eesmärkide ja põhimõtetenä, mille täitmise poole püüelda ja millest võimaluse korral juhinduda Eesti õigusaktide tõlgendamisel ja rakendamisel.“¹² Kuna soovituslikest aktidest ei saa tuleneda isikule subjektiivseid õiguseid, ei mõjuta neis sätestatu ka vangistatute võrdset kohtlemist. Seetõttu ei viidata antud töös soovituslikes aktides sätestatule.

Töö käigus analüüsitakse ka teemakohaseid kohtulahendid. Eelkõige kasutatakse Riigikohtu praktikat, kuid tuuakse välja ka maa- ja ringkonnakohtu seisukohti. Lisaks analüüsitakse töö käigus teemakohaseid Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendeid.

Töö seitsmendas peatükis esitatakse kolm võimalust, kuidas hetkel kehtivat regulatsiooni muuta nii, et võrdsuspõhiõiguse riiveid ei esineks.

---

¹⁰ Ida Prefektuuri prefekti Aldis Aluse 01.02.2010 käskkirjaga nr 30t kinnitatud „Päevakava Jõhvi kambri kinnipeetavatele isikutele“; Ida Prefektuuri prefekti Aldis Aluse 01.02.2010 käskkirjaga nr 30t kinnitatud „Päevakava Narva kambri kinnipeetavatele isikutele“; Ida Prefektuuri prefekti Aldis Aluse 01.02.2010 käskkirjaga nr 30t kinnitatud „Päevakava Rakvere kambri kinnipeetavatele isikutele“; Lõuna Prefektuuri prefekti Tarmo Kohvi 21.06.2010 käskkirjaga nr 60 kinnitatud „Lõuna Prefektuuri arestimaja päevakava“; Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Pärnu arestikambri päevakava“; Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Paide arestikambri päevakava“; Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Rapla arestikambri päevakava“; Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Haapsalu arestikambri päevakava“; Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Kuressaare arestikambri päevakava“; Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Kärkla arestikambri päevakava“; Põhja Prefektuuri prefekti Elmar Vaheri 13.01.2012 käskkirjaga kinnitatud „Põhja prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja päevakava“. Arestimajade päevakavad on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.

¹¹ European Prison Rules. Internetis kättesaadav: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>.

¹² RKHKo 3-3-1-5-10, p 19.

I VAHISTATU KINNIPIDAMISASUTUSSE PAIGUTAMINE JA SELLE SEOTUS VÕRDSE KOHTLEMISE PÕHIÕIGUSEGA

1.1. Vahistatu paigutamisest vanglasse või arestimajja

Vahistatute kinnipidamist vanglas reguleerib vangistusseaduse 6. peatüki 1. jagu. VangS § 105 lg 1 alusel on vangla Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsemisasutus, mille eesmärgiks on muu hulgas ka eelvangistuse täideviimine vastavalt vangistusseaduses sätestatule. VangS § 105 lg 2 alusel moodustab vangla ja vangla põhimääruse, mille alusel määratakse kindlaks vangla ülesanded, justiitsminister oma määrusega. Justiitsminister on Tallinna, Tartu ja Viru Vangla põhimäärustes sätestanud, et nendes kolmes Eesti vanglas hoitakse vahistatuid.¹³

Vahistatute kinnipidamist arestimajades reguleerib vangistusseaduse 7. peatükk. VangS § 156 lg 1 alusel on arestimaja kinnipidamiskoht Politsei- ja Piirivalveameti koosseisus, mis korraldab muu hulgas eelvangistuse täideviimist. Politsei- ja piirivalveseaduse¹⁴ § 1 lg 2 kohaselt kuulub Politsei- ja Piirivalveamet Siseministeeriumi valitsemisalasse. PPVS § 5 lg 3 alusel kuulub arestimaja prefektuuri koosseisu. Siseministri poolt 31.08.2012 vastu võetud määruse nr 9 Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärus¹⁵ § 12 lg 1 p-i 3 alusel on Politsei- ja Piirivalveameti struktuurüksuseks korrakaitsepolitseiosakond. Nimetatud osakonna alluvusse kuuluvad ka arestimajad. Nimetatud määruse § 12 lg 2 annab peadirektorile volituse luua allstruktuurüksuseid. Politsei- ja Piirivalveameti loomisel moodustati neli territoriaalset prefektuuri. Igas prefektuuris on oma arestimaja, mis moodustub prefektuuri territooriumil politseijaoskondade juures olevatest arestikambritest. Hetkel on Eestis 4 arestimaja ning 14 territoriaalset arestikambrit. Näiteks Ida Prefektuuri arestimaja koosseisu kuuluvad Jõhvi-, Narva- ja Rakvere arestikambri.¹⁶ Arestikambri näol on tegemist struktuurüksusega arestimaja koosseisus. Nimetus arestikamber on mõnevõrra eksitav, kuna vangistusseadus nimetab kambriks ruumi, kus vangistatut kinni hoitakse. Antud töös mõeldakse arestikambri all struktuurüksust, mitte kinnipidamisruumi.

---

¹³ Tartu Vangla põhimäärus. JustMm 06.12.2001 nr 87. – RTL 2001, 133, 1924 ... RT I, 15.03.2013, 28 ; Tallinna Vangla põhimäärus. JustMm 06.12.2001 nr 92. – RTL 2001, 133, 1929 ... RT I, 15.03.2013, 29. Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus. JustMm 13.06.2006 nr 20. – RTL 2006, 49, 893 ... RT I, 15.03.2013, 30.

¹⁴ Politsei- ja Piirivalveseadus – RT I 2009, 26, 159 ... RT I, 26.03.2013, 12.

¹⁵ Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärus. SiseMm 31.08.2012 nr 9. – RT I, 07.09.2012, 4.

¹⁶ Arestikambrite kontaktid. Kättesaadav Internetis: <http://politsei.ee/et/nouanded/info-arestialuse-lahedasele/arestikambrite-kontaktid-kohtumiste-ja-pakkide-vastuvotmise-ajad.dot>. (09.01.2013).

VangS § 90 lg 2 alusel kantakse eelvangistust kinnise vangla eelvangistusosakonnas või arestimajas. Vangistusseaduse 1999. a eelnõu 1161 SE I seletuskirja kohaselt oli 1993. aastal vastu võetud täitemenetluse seaduses algselt kirjas plaan luua eraldi eelvangistumajad, kuid ressursi puudusel sellest plaanist loobuti ja nii räägib nimetatud eelnõu juba vahistatute paigutamisest vanglate juurde loodud eelvangistusosakondadesse ja arestimajadesse.¹⁷

Tekib küsimus, miks on on seadusandja näinud ette võimaluse vahistatute paigutamiseks erinevatesse kinnipidamisasutustesse. Kuna vahistatut saab kriminaalmenetluse seadustiku¹⁸ § 130 lg 3 alusel kohtueelses menetluses vahi all hoida kuni 6 kuud ning vajadusel võib antud aega pikendada, siis saab väita, et tegemist ei ole lühiajalise ega ajutise kinnipidamisega. Justiitsministeeriumi 2009. aasta analüüsi kohaselt viibivad kõige pikemalt vahi all mõrvas ja tapmises kahtlustatavad, nende vahistuse pikkuseks on 12,9 kuud. Kõige lühemalt on vahi all varavastastes süütegudes kahtlustatavad, kes viibivad eelvangistuses 4,9 kuud.¹⁹ Seega saab asuda seisukohale, et vahistatute suur osakaal vangistatutest ning vahistuse pikkus on põhjused, miks seadusandja on näinud ette vahistatute paigutamise nii vanglatesse kui ka arestimajadesse. Juhul kui ühe kinnipidamisasutuse mahutavus ei võimalda vahistatut vastu võtta, peab olema alternatiivne võimalus isiku paigutamiseks. Seisukohta toetab seadusandja kavatsus 2015. aastal jõustada VangS §-s 11¹ kehtestatud ülerahvastatuse keeld, mis keelab vanglatel isikuid vastu võtmast, kui justiitsministri poolt sätestatud kinnipeetavate piirarv on ületatud. VangS § 11¹ asub vangistusseaduse 1. peatükis ning nimetab kinnipeetutele kehtestatud piirarvu. VangS § 2 alusel on kinnipeetav vanglas karistust kandev süüdimõistetud. VangS § 90 lg 1 kohaselt tuleb eelvangistuse kandmisele kohaldada 1. peatükis sätestatud arvestades 5. peatüki erisustega. Kuna 5. peatükk ei sisalda ühtegi erisust, tuleb justiitsministril VangS § 11¹ lg 1 alusel sätestada ka vahistatute piirarv. Keeld vangistatuid kinnipidamisasutusse vastu võtta, kui teatud piirarv on täitunud, on vajalik, et tagada vangistatutele seadusest tulenevad kinnipidamistingimuste miinimumnõuded ning takistada

---

¹⁷ Vangistusseaduse 1999. a eelnõu 1161 SE I seletuskiri. Kättesaadav Internetis: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=990410001 (19.12.2012).

¹⁸ Kriminaalmenetluse seadustik – RT I 2003, 27, 166 ... RT I, 22.03.2013, 17.

¹⁹ U. Klopets. Vahistamiste analüüs. Tallinn: Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond 2009, lk 8.

Kättesaadav internetis:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=48334/Vahistamiste+anal%FC%FCs.pdf> (22.12.2012).

haiguste levikut. Ülerahvastatud vanglates tekib sagedamini mässe ja kitsad elutingimused toovad kaasa nakkushaiguste kiirema leviku.²⁰

Vangistusseadus näeb ette võimaluse vahistatu paigutamise kas arestimajja või vanglasse, kuid seadus ei täpsusta, kuidas toimub valik kinnipidamisasutuste vahel või kes selle otsuse peab langetama. Vangistusseaduses reguleerib eelvangistuse täideviimist 5. peatükk. VangS § 156 lg 3 alusel tuleb ka arestimajas isiku kinnipidamisele kohaldada vangistusseaduse 5. peatükki. Seega on seadusest tulenev kord mõlema kinnipidamisasutuse jaoks sama.

Vangistusseadus nimetab, millistel alustel võib isiku eelvangistusse vastu võtta. Alljärgnevalt analüüsitakse, kas eelvangistusse vastuvõtmise alustest selgub kinnipidamisasutus, kuhu isik paigutada. Eelvangistusse vastuvõtmise alused on kirjas VangS §-s 89, mille kohaselt võetakse isik vanglasse või arestimajja vastu isiku kinnipidamise või väärteo protokoll koopia, kahtlustatavana kinnipidamise protokoll koopia, kohtumääruse koopia või kohtuotsuse koopia ning isikut tõendava dokumendi või selle puudumisel politsei koostatud isikusamasuse tuvastamise dokumendi alusel. Kui analüüsida vangistusseaduse 5. peatükki üldiselt ning tõlgendada seda koos VangS §-ga 4, mille kohaselt on vahistatu isik, kellele on tõkendina kohaldatud vahistamist ja kes kannab eelvangistust kinnise vangla eelvangistusosakonnas või arestimajas, tuleb asuda seisukohale, et VangS § 89 on ebatäpne. Eelvangistust ei saa kohaldada väärteoasjas ega kahtlustatava suhtes, kes on kinni peetud 48 tunniks, kuna kinnipidamine on ajutine ning seega ei ole tegemist eelvangistusega vangistusseaduse 5. peatüki mõttes. Samuti ei saa nimetatud isikuid paigutada vanglasse. Kahtlustatava saab KrMS § 130 lg 1 alusel vahi alla võtta ainult kohtumääruse alusel ning seetõttu on viide kahtlustatavana kinnipidamise protokollile, kui ühele eelvangistusse võtmise alusele, ebatäpne. Nii väärteo- kui ka kriminaalasjas kahtlustatavana kinni peetu tuleb toimetada politseiasutusse edasiste menetlustoimingute tegemiseks ning üldjuhul teevad seda politseiametnikud. Seega ei anna eelvangistusse võtmise alused selgust selles, kuidas langetatakse valik kinnipidamisasutuste vahel, kuna ainukese allesjäänud aluse, kohtumääruse või –otsuse koopia, võimaldab vahistatu paigutada nii vanglasse kui ka arestimajja.

VangS § 89 jätab seega vahistatu paigutamise lahtiseks. Samuti ei tulene muudest vangistusseaduse sätetest alust, mis reguleeriks valiku tegemist erinevate kinnipidamisasutuste vahel. Kuna seadusandja on reguleerinud nii arestimajades kui ka

---

²⁰ Ülerahvastatuse probleemist täpsemalt: M. Cavadino. J. Digan. The Penal System. An Introduction. Second Edition. London: 1997, pp 78–82.

vanglates toimuvat ühtemoodi ning leidnud, et kinnipidamisasutuste puhul tuleb lähtuda samadest vangistusseaduse sätetest, ei ole teoorias vajalik luua eraldi regulatsiooni isiku paigutamiseks konkreetsesse kinnipidamisasutusse. Seadusest tulenevalt peaks nii vanglates kui ka arestimajades olema vahistatule tagatud samasugused tingimused ja õigused.

Kui vahistatu paigutatakse vanglasse, siis tuleb vahistatu paigutamisele kohaldada VangS §-i 11, kuna vangistusseaduse 5. peatükk ei sisalda erisusi vahistatu paigutamisele. VangS § 11 lg 1 sätestab, et vanglasse paigutamist reguleerib justiitsministri poolt 25.03.2008 vastu võetud määrus nr 9 „Täitmisplaan“.²¹

Täitmisplaani § 1¹ lg 1 alusel loetakse vahistatu paigutamiseks tema saatmist või jätmist täitmisplaani kohaselt vastuvõtmiseks pädevasse vanglasse ning vahistatu erandjuhul vanglasse paigutamist. Täitmisplaani § 3 nimetab paigutamise üldjuhud, mille kohaselt sõltub vahistatu paigutamine vanglasse sellest, milline maakohus on kohaldanud tõkendina vahi all pidamist. Tulenevalt KrMS § 24 lg-st 1 arutab kriminaalasja kohus, kelle tööpiirkonnas on kuritegu toime pandud. Lisaks näeb täitmisplaan ette erialused alaealiste paigutamisele. Täitmisplaani § 3 lg 1 p 4 näeb ette, et alaealine vahistatu paigutatakse igal juhul Viru Vanglasse.

Erandjuhtudel paigutamist reguleerib täitmisplaani § 4, mille kohaselt võib vahistatu paigutada vanglasse §-s 3 sätestatud järgimata, kui see on vajalik kriminaalmenetluse või vahistatu julgeoleku huvides või muudel erandlikel asjaoludel.

Täitmisplaani § 2 sätestab, et §-s 3 nimetatud alustel vanglasse paigutamise otsustab vangla, kuhu vahistatu saabub või kus ta viibib. Seega annab täitmisplaani § 2 vanglale diskretsiooni otsustamiseks, kas üldalustel vanglasse saabunud vahistatut vastu võtta või mitte. Täitmisplaan ei täpsusta, millistel alustel saab vangla keelduda vahistatu vastuvõtmisest. Kuna vahistatu paigutamisel ei saa tekkida olukorda, kus ükski kinnipidamisasutus isikut vastu ei võta, siis saab paigutamise keeldumise aluseks olla ainult VangS § 11¹ lg-s 1 nimetatud piirarvu täitumine või kui vanglal on piisav alus oletada, et vahistatu paigutamine kahjustaks vangla või vahistatu julgeolekut.

Arestimajade vahel valiku tegemist vangistusseadus ei reguleeri. Samuti ei tulene muudest õigusaktidest, kuidas langetada valik, millise arestimaja millisesse arestikambrisse vahistatu tuleb paigutada. Kuna arestikambrid asuvad politseijaoskondade juures, siis vahistatu

---

²¹Täitmisplaan. JMm 25.03.2008 nr 9. – RT I, 12.10.2012, 13.

paigutamisel on oluline, millise politseijaoskonna menetleja uurib kriminaalasja, mille raames isik on vahistatud. Politseijaoskonnad, kus arestikamber puudub, peavad oma vahistatud paigutama lähimasse arestikambrisse või vanglasse.

Kokkuvõtvalt saab asuda seisukohale, et hetkel kehtiv süsteem ei reguleeri piisavalt täpselt, kuidas langetada valik vangla ja arestimaja vahel. Täitmiskava küll reguleerib erinevatesse vanglatesse paigutamist, kuid puudub selgus, kes võtab vastu otsuse, kas isiku peaks paigutama vanglasse või arestimajja. Samuti on reguleerimata, kuidas valitakse konkreetne arestikamber, kui vahistatu paigutatakse arestimajja. Hetkel tehakse otsus praktilist vajadust arvestades. Vahistatu paigutamisel võivad olulised olla kriminaalmenetluse seisukohalt olulised huvid, kinnipidamisasutuse täituvus kui ka muud põhjused. Näiteks võib vahistatu paigutamisel oluliseks osutada vahistamismääruse tegemise aeg. ASKE § 5 lg 3 alusel võetakse vahistatuid arestimajja vastu ööpäevaringselt. Vangla töökorda puudutavates aktides puudub sarnane säte, seega saab vahistatu peale tööpäeva lõppu vanglasse paigutada juhul, kui vangla on nõus vahistatu vastu võtma.

Riigikohus on lahendis 3-3-1-76-10 leidnud, et kinnipeetaval puudub õigus valida, millises kinnipidamisasutuses ta karistust kannab.²² Sarnaselt kinnipeetava paigutamisele ei ole ka vahistatule antud õigust kinnipidamiskoha valikuks. EIK on lahendis *Marincola ja Sestito vs. Itaalia* asunud seisukohale, et isik ei saa nõuda oma paigutamist konkreetse vanglasse ning perekonnast eemale paigutamine on vangistuse paratamatu tagajärg.²³ Seega ei sõltu vahistatu tahtest, millisesse kinnipidamisasutusse ta satub. Juhul, kui kinnipidamisasutustes tagatakse seadusest tulenevad kinnipidamistingimuste miinimumnõuded võrdses mahus, on selline regulatsioon täiesti aktsepteeritav.

Vahistatute paigutamisel tuleb arvestada, kui palju on vaja vahistatuid liigutada. Pidev uurimistoimingute läbiviimine eeldab, et vahistatu asuks menetlejale võimalikult lähedal. See hoiab kokku riigi ressursse ning tagab kiire kohtueelse menetluse. Juhul kui kinnipidamistingimused erinevates asutustes erinevad, selline jäikus põhjendatud ei ole ning vahistatul tekib õigus nõuda seaduses imperatiivselt sätestatud õiguste tagamist kinnipidamisasutuse poolt. Juhul, kui kinnipidamisasutus ei suuda seaduses sätestatut tagada, peab vahistatul olema võimalus nõuda enda paigutamist kinnipidamisasutusse, mis tagab nõuetele vastavad tingimused isegi siis, kui selline korraldus toob kaasa suurema ressursikulu

---

²² RKHKo 3-3-1-76-10 p 23.

²³ EIKo 25.11.1999, 42662/98, *Marincola ja Sestito vs. Itaalia*, asja menetluse mittevõtmise kohta.

vahistatu toimetamisel uurimistoimingutele või kohtusse. Vahistatu ei saa nõuda enda paigutamist konkreetsesse kinnipidamisasutusse, vaid konkreetse õiguse võimaldamist.

1.2. Vahistatu ümberpaigutamine

Kui vahistatu on paigutatud kas arestimajja või vanglasse, ei tähenda see seda, et isik peab kogu eelvangistuse kandma konkreetses kinnipidamisasutuses.

Vangistusseadus annab võimaluse vahistatu ümberpaigutamiseks. Kuna eelvangistust reguleeriv 5. peatükk ümberpaigutamise aluseid ei reguleeri, tuleb VangS § 90 lg 1 alusel kohaldada 2. peatükis sätestatud. VangS § 19 näeb ette isiku ümberpaigutamise ühest vanglast teise. Kuna paragrahv sätestab eelkõige kinnipeetavate ümberpaigutamist, on lõikes 1 nimetatud ümberpaigutamise alustest vahistatule kohalduv viimane, mis lubab isiku julgeoleku kaalutlustel ümber paigutada. Ülejäänud alternatiivid, individuaalse täitmiskava elluviimine ja vangistuse täideviimise eesmärkide saavutamine, vahistatule kohalduda ei saa, kuna vahistatule ei koostata individuaalset täitmiskava ning vahistatu puhul ei saa rääkida vangistuse täideviimise eesmärkidest. Julgeoleku kaalutluste all tuleb silmas pidada nii vahistatu julgeolekut kui ka kinnipidamisasutuse julgeolekut üldiselt.²⁴

Lisaks vangistusseaduses sätestatud ümberpaigutamise alusele, tuleneb vahistatu ümberpaigutamise alus ka KrMS § 143¹ lg-st 1. Kriminaalmenetluse seadustiku alusel on prokuröri või kohtul õigus määruse alusel isik ümber paigutada, kui on piisav alus oletada, et isik kahjustab oma tegevusega kriminaalmenetluse läbiviimist. Määruses tuleb näidata, mis on ümberpaigutamise põhjus ning tähtaeg, kaua ümberpaigutamine kestab.

VangS § 19 kommentaaris leiavad autorid, et isikul ei teki subjektiivset õigust oma ümberpaigutamise nõudmiseks.²⁵ Ka Riigikohus on lahendis 3-3-1-76-10 asunud seisukohale, et isikul puudub õigus valida karistuse kandmiseks konkreetset vanglat, kuid samas rõhutab kohus, et ümberpaigutamine ühest asutusest teise toimub haldusakti alusel ning haldusorganil tekib ärakuulamiskohustus ümberpaigutatava suhtes.²⁶ Lahendis 3-3-1-30-10 leidis kohus, et isik saab ümberpaigutamise taotlusega pöörduda vangla direktori poole, kui see on vajalik

---

²⁴ L. Madise, P. Pikamäe, J Sootak. Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009, lk 61.

²⁵ L. Madise, jt lk 61.

²⁶ RKHKo 3-3-1-76-10 p 24.

tema põhiõiguste tagamiseks.²⁷ Viimases lahendis laiendab Riigikohus VangS § 19 lg 1 sätestatud ümberpaigutamise aluseid. Kolleegium on näidetena, millal isik võib ümberpaigutamist taotleda, nimetanud elu või tervise kaitset, aga ka perekonna põhiõiguseid.

Hetkel on VangS § 19 lg-s 1 nimetatud ümberpaigutamise alused sõnastatud ammendava loeteluna. Ometi tuleneb ümberpaigutamise alus ka KrMS § 143¹ lg-st 1 ning Riigikohtu praktikas on ümberpaigutamise alusena nimetatud muid, VangS § 19 lg-s 1 nimetamata, aluseid. Tulenevalt Riigikohtu praktikast tuleks VangS § 19 lg 1 sõnastust muuta, sest hetkel kehtiv regulatsioon ei taga õigusselgust.

VangS §-st 92 tuleneb, et vahistatu ümberpaigutamisest on vanglateenistus kohustatud teavitama prokuratuuri või kohut, olenevalt, kelle menetluses kriminaalasi on. VangS § 156 lg 4 alusel laieneb see kohustus ka arestimaja töötajatele.

Tulenevalt VangS § 19 lg-st 2 on justiitsminister ümberpaigutamise korra kinnitanud Täitmisplaanis. Täitmisplaani § 1¹ lg 3 alusel loetakse vahistatu ümberpaigutamiseks vahistatu saatmist täitmisplaanijärgsest kinnisest vanglast teise kinnisesse vanglasse. Vahistatu paigutamist arestimajja Täitmisplaan ette ei näe. Kuna Täitmisplaan on vastu võetud VangS § 5 lg 3 alusel, siis tuleb eelvangistust reguleerivaid sätteid lugeda § 5 lg 3 suhtes erinormideks. VangS § 90 lg 2 nimetab eelvangistuse kandmise kohana nii vangla kui ka arestimaja, seega oleks tulnud Täitmisplaani koostajal arvestada vahistatutele kohalduva erinormistikuga ning sätestada mitte ainult ümberpaigutamise alused vanglast vanglasse paigutamisel, vaid ka vanglast arestimajja paigutamisel. Kuna VangS § 19 lg 2 delegerib ümberpaigutamise korra kinnitamise justiitsministrile ning viimane ei ole Täitmisplaanis näinud võimalust vahistatu arestimajja paigutamiseks, ei saa vanglad vahistatut arestimajja ümber paigutada. Ümberpaigutamise otsus on haldusakt haldusmenetluse seaduse²⁸ § 51 lg 1 mõttes. Haldusakt peab olema kooskõlas õigusaktidega ning haldusakti põhjenduses tuleb ära näidata akti andmise õiguslik alus (HMS § 56 lg 2). Isiku paigutamise põhjus, VangS § 19 lg-s 1 nimetatud julgeoleku kaalutlused, on saavutatavad ka isiku teise vanglasse paigutamise ja ainuüksi fakt, et vahistatuid hoitakse nii vanglas kui ka arestimajas ei anna vanglast arestimajja ümberpaigutamiseks alust. Kuna Eesti vanglad asuvad üksteisest kaugel, siis vahistatu ümberpaigutamisel ühest vanglast teise võidakse vahistatule tekitada liigselt ebameeldivusi. VangS § 4¹ lg 1 kohaselt ei tohi isikule põhjustada rohkem kannatusi või

---

²⁷ RKHKo 3-3-1-30-10 p 13.

²⁸ Haldusmenetluse seadus. – RT I 2001, 58, 354 ... RT I, 23.02.2011, 8.

ebameeldivusi kui need, mis paratamatult kaasnevad vanglas või arestimajas kinnipidamisega. Kui vahistatu paigutatakse ühest vanglast teise, siis kohtuasja menetlev kohus ja kohtueelne menetleja ei muutu. Vahistatu peab uurimistoimingule või kohtuistungile tulemiseks läbima pika autosõidu. Arestimajja ümberpaigutamisel saaks valida sellise arestikambri, mis oleks kohtule ja menetlejale lähim. Lisaks vahistatu õiguste ebalproportsionaalsele riivele on selline regulatsioon ka riigile kulukas. Hetkel piirab Täitmisplaan liigselt VangS § 90 lg-s 2 sätestatud ning ei ole seetõttu seadusega kooskõlas.

Vahistatu ümberpaigutamisel vanglast vanglasse tuleb kohaldada Täitmisplaani §-i 16, mille kohaselt toimub ümberpaigutamine vangla direktori või kriminaalaja menetleva uurija taotluse alusel. Lõpliku otsuse vahistatu ümberpaigutamise kohta teeb Täitmisplaani § 2 lg 2 alusel Justiitsministeerium.

Ka arestimajas viibiva vahistatu ümberpaigutamisele tuleb kohaldada VangS § 156 lg 3 ja § 90 lg 1 alusel vangistusseaduse 1. peatüki § 19 lg-s 1 sätestatud. VangS § 19 lg 2 alusel tuleb ümberpaigutamise kord kinnitada justiitsministril. Justiitsminister ei saa reguleerida siseministri haldusalas oleva asutuse töökorraldust. Antud säte ei anna siseministrile volitusnormi, mille alusel reguleerida vahistatute ümberpaigutamist arestimajades. VangS § 156 lg 1 alusel on arestimaja kinnipidamiskoht, mis korraldab eelvangistuse täideviimist. Sama paragrahvi lõige 5 annab siseministrile volituse kehtestada arestimaja sisekorraeskiri.

Kuna paljudes vangistusseaduse 2. peatüki volitusnormides on pädevus valdkonna reguleerimiseks antud ainult justiitsministrile, siseministrile volitust andmata, tuleb analüüsida, kas VangS § 156 lg 5 on piisavalt täpne, et aru saada, milliseid valdkondi võib siseminister arestimaja sisekorraeskirjas reguleerida.

Tulenevalt VangS § 90 lg-st 1 tuleb eelvangistusele kohaldada vangistusseaduse 1. ja 2. peatükis sätestatud arvestades 5. peatükis olevate erisustega. Kuna nii vanglas kui ka arestimajas kehtib seaduse alusel samasugune kord tuleks justiitsministri ja siseministri pädevust hinnata võrdseks. Ometi on näiteks VangS § 15 lg-s 3, 19 lg-s 2, § 24 lg-s 2, 28 lg-s 1, 31 lg-s 4, 45 lg-s 1, § 48 lg-s 1 antud volitus ainult justiitsministrile, kuigi sama valdkonda peaks arestimajas reguleerima siseminister oma määrusega. Kui siseministril puudub konkreetne volitusnorm, siis ei saa ta sisekorraeskirjades antud valdkonda puuduvat reguleerida, mis omakorda toob kaasa vahistatute erineva kohtlemise, sõltuvalt kinnipidamisasutusest.

Riigikohus on seisukohal, et seadusandja peab kõik olulised küsimused reguleerima seaduse tasandil ning täitevvõim võib volituse alusel reguleerida piirangute seadmise seisukohalt ebaolulisi küsimusi.²⁹ Samuti on Riigikohus leidnud, et seadus peab määratlema raamid, mille sees täitevvõim täpsustab seaduse vastavaid sätteid.³⁰ Hetkel on siseministrile antud volitusnorm liiga abstraktne, kuna suur osa normidest, millega on valdkonna reguleerimine justiitsministrile volitatud ei sisalda volitust siseministrile, seega ei saa siseminister tagada samasuguseid eelvangistuse tingimusi kui justiitsminister. Riigikohus on rõhutanud, et volitusnorm peab sisaldama selget eesmärki, sisu ja ulatust.³¹ Ka nendele tingimustele VangS § 156 lg 5 sätestatud volitusnorm ei vasta. Seega on VangS § 156 lg 5 vastuolus PS §-ga 3 ning seetõttu ei saa nimetatud volitusnormi alusel sisekorraeeskirju kehtestada. VangS § 90 lg-d 1 ja 2 viitavad otseselt seadusandja taatele luua mõlemas kinnipidamisasutuses samasugune kinnipidamiskord ning tagada sarnased kinnipidamistingimused. Ometi ei toeta antud seisukohta vangistusseaduse 2. peatükis sätestatu. Seega ei ole 2. peatükis antud volitusnormid kooskõlas 5. peatükis sätestatud põhimõttega, et vangistustingimused peavad eelvangistuses olema sõltumata kinnipidamiskohast samasugused. Samuti ei anna VangS § 156 lg 5 piisavalt piiritletud volitusnormi, mille alusel saaks siseminister samasugused õigused kui justiitsminister. Kuna hetkel on siseminister arestimaja sisekorraeeskirjades täpsustanud samu valdkondi, mis justiitsminister, siis volitusnormi loomisega kaob ära vastuolu põhiseadusega. Seetõttu analüüsitakse antud töö raames arestimaja sisekorraeeskirjades sätestatud, kuigi sisuliselt nimetatud regulatsiooni alusel ei tohiks arestimajade tööd korraldada.

Ümberpaigutamist reguleerib arestimaja sisekorraeeskirja 4. peatükk. ASKE § 15 lg 1 alusel on ümberpaigutamine vahistatu saatmine ühest arestimajast teise, arestimaja eraldi asuvate kambrite vahel või vanglasse. Ümberpaigutamisel tuleb lähtuda VangS § 19 lg-s 1 sätestatust ning seega on ka arestimajast mõnda muusse kinnipidamisasutusse paigutamise aluseks, lisaks KrMS § 143¹ lg-le 1, julgeoleku kaalutlused.

ASKE § 15 lg 2 on loodud eraldi loetelu ümberpaigutamise alustest. ASKE § 15 lg 2 näeb ümberpaigutamise alusena ette 4 alternatiivi: julgeoleku kaalutlused, prokuratuuri või kohtu määruse, kui on alust kahtlustada, et isik võib kahjustada kriminaalmenetluse läbiviimist, otstarbekuse kaalutlused ning vajadus isikut ravida. Sama paragrahvi lõige 3 näeb

---

²⁹ RKÜKo 3-4-1-8-09 p 160.

³⁰ RKPJKo 3-4-1-1-99 p 14.

³¹ RKPJKo 3-4-1-16-06, p 21, 3-4-1-2-07, p 20.

ümberpaigutamise alusena ka alaealise vahistatu paigutamist vanglasse, tagamaks õpingute jätkumine. Kuigi ASKE § 15 lg-s 2 nimetatud kaks viimast alternatiivi ei tulene otseselt VangS § 19 lg-st 1 on ümberpaigutamise alused olemas. Tulenevalt Riigikohtu otsusest 3-3-1-30-10, saab otstarbekuse kaalutlustel ümberpaigutamise põhjuseks olla ükskõik missuguse põhiõiguse tagamine.³² Kohustus isik ravimiseks ümber paigutada tuleneb VangS § 53 lg-st 2. Samuti tuleneb VangS § 93 lg-st 4 kohustus tagada alaealisele vahistatule, kes on viibinud eelvangistuses vähemalt 1 kuu, võimalus õpingute jätkamiseks. Kui kinnipidamisasutus ei suuda antud kohustust täita, rikutakse vahistatu PS § 37 lg-s 1 nimetatud õigust haridusele, seega on ümberpaigutamine kohustuslik.

Kokkuvõtvalt saab väita, et arestimaja sisekorraeeskirjas sätestatud ümberpaigutamise alused on seaduslikud ning lubatavad. Hetkel kehtiv VangS § 19 lg 1 on aga liiga kitsalt sõnastatud ning loob eksliku mulje nagu vahistatu ümberpaigutamiseks puuduksid muud alused peale julgeoleku kaalutluste. Seadus peab olema selge ja üheselt mõistetav kõigile isikutele. Arvestades sellega, et vahistatu ümberpaigutamise näol on tegemist haldusaktiga, peab ka vahistatule olema üheselt arusaadav, kust tulenevad alused tema teise kinnipidamisasutusse paigutamiseks.

Lisaks vangistusseadusele ning justiitsministri määrusele reguleerivad vangistatute ümberpaigutamist ka vanglate kodukorrad. VangS § 105 lg 2¹ p 13 alusel saab vangla direktor kodukorras reguleerimist vajavaid asjaolusid täpsustada. Seega on seadusandja andnud vanglatele võimaluse täpsustada seaduses sätestatud, võttes arvesse konkreetse vangla eripära, ning seeläbi luua mõnevõrra erinev regulatsioon. Riigikohus on lahendis 3-3-1-95-07 öelnud, et vangla kodukord on üldkorraldus HMS § 51 lg 2 tähenduses.³³ Kodukorra kehtestamisel tuleb lähtuda haldusmenetluse seaduses sätestatust ja seega iga otsust ka põhjendada ning motiveerida. Ümberpaigutamise kohta kehtiv regulatsioon on kõigi kolme vangla kodukorras sätestatud samamoodi, reguleerides protseduuri, ning seetõttu puudub vajadus seda analüüsida, kuna võrdsuspõhiõiguse riivet ei esine.

Arestimajade puhul ei ole seadusandja arestimajadele andnud võimalust seaduses ja määruses kehtestatud korda täpsustada. ASKE § 27 lg 1 annab prefektile õiguse kehtestada päevakava, millega määratakse kindlaks konkreetsed kellaajad teatud toimingute tegemiseks, kuid

---

³² RKHKo 3-3-1-30-10 p 13.

³³ RKHKo 3-3-1-95-07 p 10.

nimetatud normist ei tulene volitust erikorra loomiseks. Seega on arestimajades ümberpaigutamist reguleeritud ainult seaduse ja arestimaja sisekorraeeskirja tasandil.

1.3. Võrdsuspõhiõiguse mõju vahistatu paigutamisele kinnipidamisasutusse

Võrdsuspõhiõigus pärineb antiik-Kreekast, ning selle on sõnastanud Aristoteles Nikomachose eetika viiendas raamatus, väites: „/.../ sealt aga tulevadki tülid ja süüdistused, kui võrdsetele ei saa võrdsed osad ja ebavõrdsetele need saavad /.../“³⁴ Võrdsus on õiguse ning õigluse üks komponent ning seetõttu ei saa riik ega täitevvõim suhtuda õiguse loomisel ja rakendamisel antud põhimõttesse kergekäeliselt.

Eesti kinnipidamisasutuste kinnipidamistingimuste erinevused annavad aluse väita, et vahistatuid ei kohelda arestimajades ja vanglates võrdselt. Erinevate ministrite poolt koostatud määrustega tagatakse vahistatule ühes kinnipidamisasutuses rohkem kui teises. Kuna võrdsuspõhiõigus ei ole piiramatult, tuleb välja selgitada, mil määral on isikute erinev kohtlemine kinnipidamisasutustes lubatav ning kas see on kooskõlas põhiseadusega.

Eesti Vabariigi põhiseaduse³⁵ § 12 sätestab võrdsuspõhiõigused. Paragrahv koosneb kahest lõikest. Kuni 2011. aastani kehtis PS § 12 lg 1 sisustamisel põhimõte, et PS § 12 lg 1 teises lauses nimetatud diskrimineerimisalused omavad erilist kaalu. Antud seisukohale on oma analüüsis jõudnud ka R. Alexy.³⁶ Riigikohtu üldkogu muutis antud seisukohta lahendis nr 3-4-1-12-10 ning leidis, et teises lauses esitatud loetelu on näitlik ning PS § 12 lg-s 1 sätestatud võrdsuspõhiõigus on piiratud igal põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel. Tegu on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega.³⁷ Seega on erinev kohtlemine ükskõik missugusel alusel lubatud juhul, kui selleks esineb põhiseadusega kooskõlas olev põhjus.

Võrdsusidee on püsiv ning nõuab võrdsete eelduste ilmnemisel igas olukorras ka võrdseid tagajärgi. Sisuliselt on tegemist normi rakendamise järjekindlusega, mis tähendab, et normi rakendamisel sarnastes olukordades peab olema õigusjärelm igal juhul sama. Kehtivate seaduste erapooletut ning ühetaolist rakendamist on rõhutanud ka Riigikohtu

---

³⁴ Aristoteles. Nikomachose eetika. Tartu: Ilmamaa 1996, lk 103.

³⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2.

³⁶R. Alexy. Põhiõigused Eesti põhiseaduses. – Juridica 2001, eriväljaanne, lk 60; M. Ernits. PS § 12. – Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 3. vlj. Tallinn: Juura 2012 lk 165-166.

³⁷ RKÜKo 3-4-1-12-10 p 31-32.

põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium lahendis 3-4-1-2-02.³⁸ R. Maruste on seisukohal, et avaliku võimu asutused peavad õigust rakendama ühtselt ehk üheviisiliselt ning kohtlema sarnases olukorras olijaid võrdselt. Samas leiab R. Maruste, et PS § 12 sõnastus asetab rõhu õiguslikule, mitte faktilisele võrdsusele. Sellest aga ei saa siiski teha järeldust, et faktiline võrdsus on ebaoluline. Faktilise võrdsuse tagamine algab õiguslikust võrdsusest ning viimast tagama kohustavad põhiseaduse muud normid, sh õigluse eesmärk, sotsiaalriikluse põhimõte, diskrimineerimise keeld ja õigus oma õiguste efektiivsele kohtulikule kaitsele.³⁹ R. Alexy rõhutab, et faktiline võrdsus kasvab välja õiguslikust võrdsusest ning faktilisest võrdsusest rääkides tuleb aru saada, et õiguslik regulatsioon iseenesest kohtleb mingit gruppi teistmoodi, võrreldes üldsusega. Ei saa nõuda nii faktilise kui ka õigusliku võrdsuse samaaegset kohaldumist, kuna see viiks absurdini. Alexy toob näite isast, kes kingib mõlemale tütrele punase palli, täites sellega õigusliku võrdsuse kriteeriumid, kuid kuna ühele tütrele pall ei meeldi, muutub meeldivus faktilise võrdsuse kriteeriumiks. Seega saab isa tulemust ette näha vaid osaliselt. Üldistades väidab Alexy, et faktiline võrdsus ei saa seetõttu tõusta kunagi kõrgemale õiguslikust võrdsusest.⁴⁰ Antud töö eesmärgiks on võrdsuse analüüs õiguslikul tasemel, sest faktilise võrdsuse kontroll ei ole antud teema raames võimalik. Kinnipidamistingimused on ajas muutuvad ning töö autoril puudub vajalik info, mille pinnalt teha järeldusi faktilise võrdsuse tagamise kohta.

Tulenevalt eeltoodust peaks olema loomulik, et vangistuseseaduse alusel antud alama astme aktid toovad kaasa õiguslikult võrdsed tingimused kõigile Eesti kinnipidamisasutustes viibivatele vahistatutele.

2013. aasta alguses loodud ja suurel määral ühtlustatud kodukorrad näitavad vanglate soovi vanglate vahelisi erisusi kaotada, ning tagada kõigile vahistatutele sarnased kinnipidamistingimused. Ei ole lubatav, et vahistatu, kes liigub ühest riigiasutusest teise, võib seetõttu sattuda olukorda, kus ta peab loobuma omandatud esemetest ja sattuma olukorda, kus teda ähvardavad täiendavad sanktsioonid distsiplinaarkaristuste näol.

Arestimajade ja vanglate puhul ei ole kehtivaid alama astme akte ühtlustatud ning seoses sellega võivad tekkida võrdsuspõhiõiguse riived, mis ei ole põhjendatud ja on seetõttu põhiseadusega vastuolus.

---

³⁸ RKPJKo 3-4-1-2-02 p 16.

³⁹ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004, lk 279.

⁴⁰ R. Alexy. A Theory of Constitutional Rights. Great Britain: Oxford University Press 2010, pp 277–278.

1.4. Võrdsuspõhiõiguse riive lubatavus

Õiguste riive lubatavusel on Riigikohus asunud seisukohale, et seadusereservatsiooni nõue tuleneb õigusriigi ja demokraatia põhimõtetest ja tähendab, et põhiõigusi puudutavates küsimustes peab kõik põhiõiguste realiseerimise seisukohalt olulised otsused langetama seadusandja.⁴¹ Eriti oluliseks peab Riigikohus selle nõude täitmist, kui täitevvõimu tegevus kohustab isikuid või piirab nende õigusi.⁴² Oma varasemas praktikas on Riigikohus korduvalt rõhutanud põhimõtet, et PS § 3 lõike 1 esimesest lausest ja §-st 11 tulenevalt tohib põhiõiguste ja vabaduste piiranguid kehtestada ainult seadusjärgulise õigusaktiga. Lahendis 3-3-1-41-06 laiendas Riigikohus antud seisukohta ning lisas, et põhiseaduse mõttest ja sättest tuleneb, et vähem intensiivseid põhiõiguste piiranguid võib kehtestada täpse, selge ja piirangu intensiivsusega vastavuses oleva volitusnormi alusel määrusega. Nimetatud lahendis oli probleemiks omandiõiguse piirang, mille puhul Riigikohus mõõnis, et ei ole välistatud omandiõigusele piirangute seadmine eelpool nimetatud viisil.⁴³

Vahistatute kohtlemisel tulenevad üldnõuded vangistusseadusest, mis sisaldab hulgaliselt volitusnorme. Seega on paljud valdkonnad reguleeritud määrustega, lähtudes seaduses antud volitusnormidest. Riigikohus on põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses asunud seisukohale, et: “õigusloome võrdsus nõuab üldjuhul, et seadused ka sisuliselt kohtleks kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi. Selles põhimõttes väljendub sisulise võrdsuse idee: võrdseid tuleb kohelda võrdselt ja ebavõrdseid ebavõrdselt.”⁴⁴ See põhimõte kehtib ka volitusnormi alusel loodud määruste osas. Volitusnorm peab olema niivõrd täpne, et ei tekiks seaduse mitmeti tõlgendamise võimalust.

Vahistatute puhul on seaduse alusel täpsustavad määrused välja andnud nii justiitsminister kui ka siseminister. Kuigi Riigikohus on asunud seisukohale, et piisavalt täpse volitusnormi alusel välja antud määrusega tohib isiku õiguseid piirata, tuleb siiski antud piiranguteks näha ette mõistlik põhjus.

Kuna vanglad on eelkõige spetsialiseerunud kinnipeetavate paigutamisele ning Eestis on kõige rangemaks karistuseks eluaegne vangistus, siis saab väita, et vanglate kinnipidamistingimusi mõjutavad eelkõige kinnipeetavad, kellest teatud osale tuleb kuni

---

⁴¹ RKÜKo 3-3-1-41-06 p 21.

⁴² RKÜKo 3-4-1-10-00 p 28.

⁴³ RKÜKo 3-3-1-41-06 p 22.

⁴⁴ RKPJKo 3-4-1-2-02 p 16 ja 17.

nende surmani tagada kõik eluks vajaminev. Arestimajad seevastu on mõeldud lühiajalisteks kinnipidamisteks. Sellele viitab arestialuste ja kainenema toimetatute paigutamine arestimajadesse, mitte vanglatesse. On loomulik, et kinnipidamistingimuste loomisel arvestatakse eelkõige kinnipidamisasutuses viibiva enamuse huve. Siiski on seadusandja sätestanud eelvangistusele regulatsiooni, mis on nii vanglates kui ka arestimajades täpselt samasugune. See viitab seadusandja tahtele, et eelvangistust kandvaid isikuid tuleb olenemata nende kinnipidamise kohast kohelda igal pool samamoodi ning neile tuleb tagada samasugused kinnipidamistingimused. Ei esine ühtegi kaalukat argumenti, miks peaks riik kohtlema samas olukorras olevaid vahistatuid erinevalt seetõttu, et nende kinnipidamiskoht allub erinevate ministriumite valitsemisalasse.

Õiguskirjanduses ollakse seisukohal, et võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamiseks on vaja läbida kaheastmeline test. Kõigepealt tuleb tuvastada ebavõrdne kohtlemine ning teiseks tuleb vaadelda ebavõrdse kohtlemise põhjendatust.⁴⁵ R. Alexy jagab esimese etapi omakorda kaheks. Esiteks tuleb võrreldavad grupid subsumeerida ühise soomõiste alla ning teiseks tuleb kirjeldada ebavõrdset kohtlemist.⁴⁶ Antud testi kasutab ka EIK.⁴⁷ Ka käesolevas töös kasutatakse samasugust skeemi.

Robert Alexy pakub välja vähima ühise soomõiste kriteeriumi, kusjuures iga kord tuleks valida selle kõige kitsam *genus proximum*.⁴⁸ Ka põhiseaduse kommentaaris on autorid lähtunud ühise soomõiste leidmisel samasugusest skeemist.⁴⁹ Vahistatuid üldiselt vaadates moodustavad nad grupi, kellele kohalduvad õigused ja kohustused on võrdsed. Vahistatud on kitsam mõiste vangistatutest ning vahistatu mõiste iseenesest ongi *genus proximum*. Asjaolu, et isikud paigutatakse erinevatesse kinnipidamisasutustesse ei muuda tekkinud grupe võrreldamatuteks. Kuna töös võrreldavaks grupiks on läbivalt vahistatud, siis ei hakata iga võrdluse juures gruppide võrreldavust analüüsima, vaid esitatakse ainult võrdsuspõhiõiguse riive lubatavuse analüüs.

Jõudnud järeldusele, et vahistatud moodustavad grupi, keda saab omavahel võrrelda ning veelgi enam- keda tuleb sarnaselt kohelda, saab liikuda järgmisele tasemele. Tuleb selgeks teha, kas võrdsetele ebavõrdsete võimaluste tagamine on meelevaldne või mitte. Meelevaldne

---

⁴⁵ T. Annus. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006, lk 420–428.

⁴⁶ R. Alexy 2001, lk 62.

⁴⁷ R. Maruste. Õigus võrdsele kohtlemisele õigusriigis, selle õiguse printsiibid ja kohaldamispraktika Euroopa Inimõiguste Kohtus – Juridica, 2008, nr 2, lk 70.

⁴⁸ R. Alexy 2001, lk 62.

⁴⁹ M. Ernits. PõhiSK II pt sissejuhatus/10.2. Ü. Madise jt. (toim).

on kohtlemine siis, kui sätestatuse põhjus pole evidentselt ehk ilmselgelt asjakohatu.⁵⁰ Riigikohus on meelevaldseks kohtlemiseks pidanud ilmselgelt asjakohatut kohtlemist ning kohtlemist, millele ei leidu mõistlikku põhjendust.⁵¹

Üldjuhul saab iga piirangu põhjenduseks leida mingi argumendi. Sisuliselt võib see kaasa tuua olukorra, kus isiku põhiõiguste riive muutub liiga lihtsaks. Seetõttu on lisaks ebavõrdse kohtlemise tuvastamisele vaja selle põhjendust vaadelda ka läbi proportsionaalsuse testi. Riigikohtu üldkogu on lahendis 3-4-1-12-10 asunud seisukohale, et võrdsuspõhiõiguse puhul tuleb läbida sama test, mis vabanduspõhiõiguse kontrollil, mille kohaselt kontrollitakse piirangu vastavust proportsionaalsuse põhimõtte kolmel astmel – abinõu sobivus, vajalikkus ja proportsionaalsus kitsamas tähenduses ehk mõõdukus.⁵² Antud skeemist lähtutakse ka käesoleva töö koostamisel.

Riigikohus on määratlenud sobiva meetmena abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Vaieldamatult ebaproportsionaalne on sobivuse mõttes abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Vajalikkuse kriteerium tähendab, et eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust.⁵³

Tulenevalt eeltoodust saab asuda seisukohale, et vahistatute ebavõrdne kohtlemine on lubatud, kui seadusandja on selleks näinud ette mõistliku ja asjakohase põhjuse. Antud põhjendus peab olema eesmärgi saavutamiseks sobiv, vajalik ja mõõdukas.

Edasises töös tuuakse välja erinevused, mis vahistatute kinnipidamistingimusi reguleerivates õigusaktides esinevad ning antakse vastus, kas riive on põhjendatud.

---

⁵⁰ R. Alexy 2001, lk 58.

⁵¹ RKPJKo 3-4-1-7-03 p 37; RKÜKo 3-4-1-12-10 p 34.

⁵² RKÜKo 3-4-1-12-10 p 35.

⁵³ RKPJKo 3-4-1-16-08 p 29.

II KINNIPIDAMISTINGIMUSED JA RIETUS

Antud peatükis analüüsitakse kinnipidamistingimuste mõiste all eelkõige kambrite sisustusse kuuluvate esemete regulatsiooni vanglas ja arestimajas ning püütakse välja selgitada, kas vangistusseaduse normid annavad sise- ning justiitsministrile samasuguse volituse kambrite sisustuse määramiseks. Kuna kambrite sisustuselemendid on nimetatud arestimaja ning vangla sisekorraeeskirjas, analüüsitakse, kas mõlemas asutuses kehtiv regulatsioon tagab vahistatute võrdse kohtlemise.

Kinnipidamistingimused peavad tagama vahistatule võimalused enda ja üldise hügieeni eest hoolitsemiseks, seetõttu analüüsitakse, kuidas on kinnipidamisasutustes hügieeni eest hoolitsemine tagatud ning kas erinevate kinnipidamisasutuste puhul esineb erinevuseid. Hügieeni puudutav on reguleeritud lisaks vangistusseadusele ka vanglate kodukordades ja arestimajade päevakavades. Kuna nimetatud sätetest tulenevad erinevates kinnipidamisasutustes viibivatele vahistatutele erineva mahuga õigused, analüüsitakse, kui võrd rikub selline olukord vahistatute õigust võrdsele kohtlemisele. Samuti analüüsitakse, kas kinnipidamisasutused peavad tagama eritingimused rasedatele ning puuetega inimestele.

Kuna enda korrashoiuks ja üldise hügieeni tagamiseks on vajalik ka korrektse ja puhta riietuse olemasolu, siis analüüsitakse ka vahistatute riietusele kohalduvat regulatsiooni ning võrreldakse, kas erinevates kinnipidamisasutustes tagatakse riie korrashoiuks erinevad tingimused. Kui erinev kohtlemine tuvastatakse, analüüsitakse, kas kohtlemine on lubatud.

Parema ülevaate andmiseks käsitletakse teemasid eraldi alapeatükkides. Kuna olmetingimusi ning kambrite sisustust reguleeritakse ainult seaduse ja sisekorraeeskirjade tasandil ning alama astme aktid ei näe ette erisusi, siis nimetatud alapeatüki raames analüüsitakse kohele võrdse kohtlemise riive lubatavust. Ülejäänud teemade puhul esitatakse kõigepealt erinevate aktide võrdlus ning alles seejärel antakse vastus küsimusele, kas ebavõrdne kohtlemine on lubatav või mitte.

2.1. Olmetingimustele ning kambrite sisustusele kehtivad nõuded ning võrdse kohtlemise analüüs

Vangistusseaduse eelvangistust reguleeriv 5. peatükk sisaldab vahistatu kambri tingimuste suhtes eriregulatsiooni üldisest korrast. VangS § 90 lg-st 3 ja § 156 lg-st 2 tuleneb, et vahistatut peab hoidma ööpäev läbi lukustatud kambris, välja arvatud aeg, kui vahistatu töötab või õpib. Lisaks tuleb eraldi hoida vahistatuid, keda kahtlustatakse sama kriminaalasja toimepanemises. Erinevalt tavapärasest kambrist peab vahistatu kamber olema pidevalt visuaalselt või elektrooniliselt jälgitav. Teadmine, et kinnipidamisasutuse administratsioon sind pidevalt jälgib, võib tekitada vahistatule ebamugavust ning muuta kinnipidamise privaatsuse puudumise tõttu veelgi vähem talutavaks. Kaasust on lahendanud ka EIK ning asunud seisukohale, et videovalve võib tekitada isikule ebamugavustunnet ja teatud määral stressi, kuid ei küündi rikkumiseni.⁵⁴

Muud tingimused kambri suuruse ja sisustuse osas tulevad VangS § 45 lg-st 1. VangS § 45 lg 1 annab ainult justiitsministrile volituse kehtestada kambri suurus ning sisustusse kuuluvate esemete loetelu. Alljärgnevalt analüüsitakse, kas siseministril on justiitsministriga sarnased volitused ning kas VangS § 45 lg 1 nimetatud kambri suuruse ja sisustuselementide puhul saab anda täitevvõimule volitust nimetatud regulatsiooni kehtestamiseks. Seejärel võrreldakse sisekorraeskirjades sätestatud ning analüüsitakse, kas kinnipidamisasutused kohtlevad vahistatuid võrdselt.

Siseministri volitus arestimaja sisekorraeskirja kehtestamiseks tuleneb VangS § 156 lg-st 5. Antud töö peatükis 1.2. leiti, et volitusnorm on põhiseadusega vastuolus ja seetõttu ei saa selle alusel sisekorraeskirjades nimetatud teemat reguleerida. Samas peatükis asuti seisukohale, et vaatamata sisekorraeskirjade vastuolule põhiseadusega analüüsitakse sisekorraeskirjades sätestatud. Ka nimetatud teema raames jääb autor samale seisukohale.

Järgnevalt võetakse seisukoht, kas täitevvõim võib kehtestada kambri suuruse ja sisustuselemendid. VangS § 45 lg-s 1 sisalduv volitus muudab sätte abstraktseks. Põhiseaduse kommentaaris leitakse, et teatud juhtudel on abstraktsete normide loomine vajalik, kuna kõike ei saa seaduse tasandil ette näha.⁵⁵ Kambri suuruse ja sisustuselementide puhul saab väita, et need on sõltuvuses riigi võimalustest. Juhul, kui riigil läheb hästi ja ressursi vangistatute kinnipidamistingimuste parandamiseks on rohkem, piirab seaduses nimetatud loetelu

---

⁵⁴ EIKo 01.06.2004, 8704/03, *Van der Graaf vs. Holland*, asja menetlusse mittevõtmise kohta.

⁵⁵ K. Merusk jt. PõhiSK § 3/2.3.1.1. – Ü. Madise jt (toim).

esemetest, mis peavad kambris olema, liigselt kinnipidamistingimuste arengut. Ometi on Riigikohus rõhutanud, et täitevvõimule võib edasi volitada ainult ebaoluliste piirangute seadmise.⁵⁶ Hetkel tuleneb vangla ja arestimaja sisekorraeeskirjadest kambri miinimumsuurus ning loetelu kambrisse kuuluvatest esemetest. Kuna vahistatu peab üldjuhul kambris viibima 23 tundi ööpäevas, siis ei ole kambri suurust ja sisustuselemente puudutav regulatsioon ebaoluline. Kambri suurusest ja sisustusest sõltub, millega saab vahistatu tegeleda. Näiteks laua ja tooli puudumisel on raskendatud söömine ning ka kirjavahetus. See omakorda võib kaasa tuua tervise halvenemise ning puuduliku suhtlemise lähedastega. Seega saab väita, et kambri suuruse ja sisustuselementide puhul ei ole tegemist ebaoluliste piirangute kehtestamisega ning seetõttu peaks vahistatu kambri suuruse miinimumi ning sisustuselementide loetelu sätestama seadusandja.

Riigikohus on lahendis 3-3-1-24-09 asunud seisukohale, et kinnipidamise ja vangistuse tingimused sõltuvad muu hulgas ka riigi majanduslikest võimalustest, kuid kolleegiumi arvates saab õigusvaidlustes majanduslike võimalusi arvestada kaalumisruumi olemasolul. Majanduslike faktoritega ei saa õiguslikult põhjendada seaduses imperatiivselt sätestatud normide järgimata jätmist.⁵⁷ Majanduslikud võimalused ei tohi olla ka ebavõrdse kohtlemise põhjuseks. VangS § 45 lg 1 teises lauses nähakse kambris kohustuslikuna ette aken ja kunstlik valgustus. Muude tingimuste puudumist, mis on kehtestatud sisekorraeeskirjas saab antud lahendit arvestades, põhjendada majanduslike võimaluste puudumisega. Selline lahendus ei ole sobiv ning tekitab ebavõrdset kohtlemist. Kuna vanglatel ja arestimajadel ei ole kohustust sisekorraeeskirju omavahel ühtlustada, ei ole aktsepteeritav olukord, kus seadus lubab isikuid ebavõrdselt kohelda.

Täpsem regulatsioon kambri suuruse ja sisustuselementide osas on hetkel sätestatud vangla- ja arestimaja sisekorraeeskirjades. VSKE § 6 kohaselt peab vahistatu kamber olema väljastpoolt lukustatav ning ruumi võib paigutada rohkem kui ühe vahistatu, kui on arvestatud, et iga vahistatu jaoks on ruumis vähemalt 2,5 m² vaba põrandapinda. ASKE § 12 sätestab kambrile samasugused tingimused. EIK rõhutab, et pindala arvutamisel tuleb lähtuda ka ruumis asuvatest esemetest.⁵⁸

Hetkel kattuvad ASKE § 13 ja VSKE § 7 kambri ja kartseri sisustused küll esemete nimekirja poolest, kuid erinev sõnastus annab tõlgendades erineva tulemuse. Kuna VangS § 100 lg 1 p 3

---

⁵⁶ RKÜKo 3-4-1-8-09 p 160.

⁵⁷ RKHKo 3-3-1-24-09 p 9.

⁵⁸ EIKo 07.04.2009, 6586/03, *Branduse vs. Rumeenia*.

alusel saab vahistatut kartserisse paigutamiseks distsiplinaarkorras karistada, tuleb ka kartseri kohta käivat regulatsiooni analüüsida. Arestimaja sisekorraeeskirjas on nii kambri kui kartseri sisutuselementide, välja arvatud voodi, ees sõna „võimalusel“. ASKE § 13 tõlgendamisel tuleb asuda seisukohale, et juhul, kui arestimaja ei suuda nimetatud esemeid kambris või kartseris tagada, ei teki isikul ka nõudeõigust. Vangla sisekorraeeskirjas on sõna „võimalusel“ ainult valjuhääldi, WC ja pesemiskoha ees. Kartseri sisustuses on sõna „võimalusel“ ainult valjuhääldi ees. Seega ülejäänud nimekirjas olevate esemete tagamine vangla poolt on kohustuslik ning puudub tõlgendamisruum.

Arestimaja sisekorraeeskirjadega on loodud olukord, kus arestimajas viibiv vahistatu on pandud halvemasse olukorda, kui vanglas distsiplinaarkaristust kandev isik. Riigikohus on leidnud, et VSKE § 7 lg 2 p-s 2 nimetatud laua ja tooli puudumine kartseris muudavad kartseri tingimused nõuetele mittevastavaks.⁵⁹ Vahistatu viibib pidevalt lukustatud kambris ning seetõttu on vahistatule kohalduv režiim võrreldav kartserisse paigutatud kinnipeetava omaga. Hetkel on määrustes kehtestatud sisutuselementide erinevusest tulenevalt vanglas kartserisse paigutatud isikule paremad elutingimused, kui arestimajas viibivale vahistatule.

Eespool leiti, et kambrite suurus ning sisutuselementide loetelu tuleb seadusandjal endal kehtestada. Hetkel puudub siseministril volitus kambri suuruse ja sisutuselementide kehtestamiseks. Lisaks saavad kinnipidamisasutused majanduslikele kaalutlustele viidates teatud esemeid kambrisse mitte lubada. Selline korraldus halvendab vahistatu üldist elukorraldust ning toob endaga kaasa ebamugavusi, mis ei peaks kinnipidamisega kaasnema. Kuna kohtupraktika on teatud esemete puhul näinud ette nende kohustuslikkuse, siis õigusselguse tagamiseks tuleks kambris kohustuslikud esemed sätestada seadusandjal.

2.2. Õigusaktidest tulenevad nõuded hügieenile

Vangistusseaduse 5. peatükk ei sätesta erisusi vahistatu hügieeni, ega kambri korrashoiu suhtes, seega kuulub VangS § 90 lg 1 alusel kohaldamisele 2. peatüki 5. jaos sätestatu. VangS § 50 lg 1 paneb isikule kohustuse hoolitseda enda hügieeni eest ning sama paragrahvi lg 2 sätestab, et isikule võimaldatakse vähemalt ühe korra nädalas saun, dušš või vann. VangS § 45 lg 2 alusel on vahistatu kohustatud korras hoidma ja puhastama oma kambrit ning selle sisustust.

---

⁵⁹ RKHKo 3-3-1-2-06 p 14.

Isikliku hügieeni all peetakse silmas sanitaarnorme, mida vangistatu peab täitma. Nendeks on eelkõige duši all käimine, aga ka juuste eest hoolitsemine.⁶⁰ VangS § 50 lg 3 alusel on kinnipidamisasutus kohustatud tagama juuksuriteenuse olemasolu. Sõna „juuksuriteenus“ viitab, et kinnipidamisasutuses tagatakse professionaali poolt teostatav juuste lõikus. Aktsepteeritav ei saa olla olukord, kus isikule tagatakse juuste korrashoiuks vajalikud vahendid, kuid puudub isik, kes juuksuriteenust osutaks.

Kui vangistatu oma hügieeni eest ei hoolitse, on kinnipidamisasutusel õigus VangS § 51 alusel kohaldada sundi. Sunni kohaldamise eelduseks on reaalse ohu olemasolu teistele isikutele. Kui näiteks juuste mahaajamine võib üldjuhul toimuda ainult vangistatu enda soovil, siis täide tõrjeks viimase abinõuna tuleb sunniviisiline kiilaks ajamine kõne alla. Kõigi vangistatute kiilaks ajamine hügieeni tagamiseks lubatud ei ole. Sarnast kaasust on lahendanud EIK ning leidnud, et kõigi vangistatute kiilaks ajamine võib endaga kaasa tuua inimväärikuse alandamise.⁶¹

Isikliku hügieeni ja kambri korrashoiu puhul sätestab vangistusseadus kohustuse puhtuse pidamiseks, kuid ei täpsusta, mis saab juhul, kui vahistatul puuduvad vahendid puhtuse eest hoolitsemiseks. Järgnevalt analüüsitakse, kas kinnipidamisasutusel on kohustus vahistatule tagada minimaalsed hügieenitarbed ja puhastusvahendid.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et kinnipidamisasutus peab tagama isikule minimaalsed vahendid nii isikliku hügieeni eest hoolitsemisel kui ka kambri korrashoiuks vajamineva, kui vahistatul puuduvad võimalused nimetatud vahendite soetamiseks. Eelvangistusse sattunud vahistatu ei saa eeldada, et riik võtaks enda kanda kulutused, mida isik oleks pidanud oma tavapärase elukorralduse juures nagunii tegema. Seega lasub vahistatul endal kohustus isiklikuks tarbeks mõeldud hügieenitarbed ning puhastusvahendid muretseda. Samas tuleb asuda seisukohale, et hügieeni ja puhtuse nõue kinnipidamisasutuses ei puuduta mitte ainult vahistatut individuaalselt, vaid kohustuse eesmärk on laiem. Kinnipidamisasutuses viibib väiksel territooriumil suur hulk isikuid ning seetõttu on oht haiguste levikuks suurem. Kuna õigus tervise kaitsele on PS § 28 lg 1 alusel igapäevane õigus, siis kinnipidamisasutus peab ennetavate meetmete rakendamisega tagama haiguste ja epideemiate levikut. Seega tulenevalt PS § 28 lg-st 1, VangS § 45 lg-st 2 ja § 50 lg-st 1 tekib kinnipidamisasutusel kohustus

---

⁶⁰ L. Madise jt, lk 111–112.

⁶¹ EIKo 11.03.2003, 39084/97, *Yankov vs. Bulgaaria*; M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik. III osa. Tallinn: Justiitsministeerium 2010, lk 121–122.

hügieenitarvete ja puhastusvahendite andmiseks juhul, kui isik näitab, et tal endal puuduvad nimetatud esemete soetamise võimalused.

Hügieenitarvete andmine kinnipidamisasutuse poolt peab eelnema VangS §-s 51 nimetatud sunni kohaldamisele. Kuna isiku sundimisel riivatakse isiku kehalist puutumatust, siis selline abinõu peab jääma viimaseks. EIK on lahendis *Julin vs. Eesti* asunud seisukohale, et füüsilise jõu kasutamine alandab isiku inimväärikust, kui jõu kasutamine ei ole tingitud isiku enda käitumisest.⁶² Juhul, kui kinnipidamisasutus tagab vahistatule minimaalsed hügieenitarbed ja vahistatu neid ei kasuta, on ta oma tegevusega põhjustanud olukorra, kus füüsilise jõu rakendamine on lubatav.

Hügieeni eest hoolitsemisel on oluline, et kinnipidamisasutuste tingimused reaalselt tagaksid võimaluse enda eest hoolitseda. Näiteks peab kinnipidamisasutus VangS § 50 lg 2 alusel tagama pesemisvõimaluste olemasolu. Kuna eelvangistusse võivad sattuda ka erivajadustega isikud ning rasedad, analüüsitakse, kas vangistusseadusest tuleb kohustus tagada nimetatud isikutele eritingimused.

Hetkel reguleerib VangS § 54 ainult rasedatele ja alla kolme aastast last kasvatavatele naistele eritingimuste loomist. Eestis moodustavad naissoost vahistatud 4-5% vahistatute koguarvust.⁶³ See annab aluse väita, et üldjuhul lähtutakse kinnipidamistingimuste loomisel meeste vajadustest. Sarnasele seisukohale on jõudnud oma raportites ka CPT.⁶⁴ Ka mujal maailmas on probleeme naissoost vahistatute vajaduste rahuldamise ja vangistustingimuste neile sobilikeks kohaldamisega.⁶⁵ Tulenevalt füsioloogilistest eripäradest ei saa mehi ja naisi ühtmoodi kohelda. Rasedad naised moodustavad vahistatutest erigrupi ning seetõttu on nende erinev kohtlemine lubatav, sellega ei rikuta teiste vahistatute õiguseid. Kuna rasedate ja puudega inimeste puhul on erinevate vangistustingimuste loomise põhjendused samad, siis erineva kohtlemise lubatavuse analüüs esitatakse peale alljärgnevat analüüsi.

---

⁶² EIKo 29.05.2012, 16563/08, *Julin vs. Eesti*.

⁶³ A. M. Van Kalmthout, M. M. Knapen, C. Morgenstern (eds.). Pre-trial Detention in the European Union. An Analysis of Minimum Standards in Pre-trial Detention and the Grounds for Regular Review in the Member States of the EU. 2009 Wolf Legal Publishers, pp 318-319.

⁶⁴ CPT standardid. Üldaruannete põhilised osatekstd. Lk 72. Kättesaadav Internetis: www.cpt.coe.int/lang/est/est-standards.pdf (01.10.2012).

⁶⁵ P. Lont. Naiskurjategijad trellide taga. – *Juridica* 1997, nr 5, lk 225–228; J. Gainsborough. Women in Prison: International Problems and Human Rights Based Approaches to Reform. – *William and Mary Journal of Women and the Law* 2008, vol 14, pp 271–304. Kättesaadav internetis: <http://scholarship.law.wm.edu/wmjowl/vol14/iss2/5/>.

Erivajadustega vahistatutele eritingimuste loomise kohta vangistusseaduses norm puudub. Tingimuste kohaldamist saab tuletada teistest vangistusseaduse sätetest. VangS § 45 lg-e 1, mis reguleerib kambri sisustust, teeb viite ehitusseaduses⁶⁶ kehtestatud eluruumi tingimustele. Lisaks müra ja sisekliima nõuetele reguleerib EhS § 3 muuhulgas ka ruumide vastavust puuetega inimeste vajadustele. EhS § 3 lg-e 10 alusel on majandus- ja kommunikatsiooniminister 28.11.2002. a vastu võetud määruses nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“⁶⁷ näinud ette erinõuded ruumidele, kus puudega isikud viibivad. Ka kinnipidamisasutused on kohustatud EhS § 3 lg 9 alusel nimetatud nõudeid järgima ning kohandama kinnipidamistingimused puuetega isikute nõuetele vastavaks.

Riigikohus on lahendis 3-3-1-57-12 leidnud, et kinnipidamistingimuste õiguspärasuse hindamisel tuleb arvesse võtta ka konkreetse kinnipeetava terviseseisundit. Oluliste terviseprobleemidega kinnipeetavale tuleb tagada tingimused, mis ei põhjusta tema terviseprobleemide õigusvastast süvenemist. Kinnipeetava tervise piisava kaitsmise seisukohast võib osutada vajalikuks järgida täiendavaid, õigusaktides vanglakambri sätetamata nõudeid.⁶⁸ Viidatud lahendis ei olnud tegemist puudega isikuga, vaid isikuga, kellel esines terviseprobleem. Kui Riigikohus on asunud seisukohale, et terviseprobleemide esinemisel, mis on üldjuhul ajutise iseloomuga, tuleb õigusaktides sätestatud nõudeid vajadusel laiendada ning luua isikule sobiv keskkond, siis puudega inimeste ja rasedate erivajaduste rahuldamisel tuleb, antud lahendit silmas pidades, kinnipidamistingimused kohaldada ka nimetatud isikutele sobilikeks. Puuetega inimestele eritingimuste loomise kohustust on analüüsinud EIK lahendis *Zarzycki vs Poola* ning asunud seisukohale, et vangistatud isikud on alati nõrgemas seisundis ning ametivõimudel on kohustus neid kaitsta. Juhul, kui ametivõimud peavad kinni puudega isiku, tuleb neil samal ajal tagada erimeetmete olemasolu vastavalt tema erivajadustele.⁶⁹ Sarnaselt puudega inimestele vajavad erilisi tingimusi ka rasedad, seega on antud lahendis toodud seisukoht ka rasedatele eritingimuste tagamise seisukohast oluline.

Eritingimusi vajavaid vahistatuid, näiteks rasedaid ja puudega isikuid, ei saa võrrelda ülejäänud vahistatutega. Eritingimusi vajavad vahistatud moodustavad eraldi grupi ning nende

---

⁶⁶ Ehitusseadus RT I 2002, 47, 297 ... RT I, 25.05.2012, 22.

⁶⁷ Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes. Majandus- ja kommunikatsioonimM 28.11.2002 nr 14. RTL 2002, 145, 2120.

⁶⁸ RKHKo 3-3-1-57-12 p 11.

⁶⁹ EIKo 12.03.2013, 15351/03, *Zarzycki vs Poola*.

ebavõrdne kohtlemine võrreldes teiste vahistatutega on lubatav. Puudega inimesed on PS § 28 lg 4 alusel riigi erilise hoole all ning lapseootel emale tuleb tagada tema tervise kaitse PS § 28 lg 1 alusel. Ka Riigikohus on otsuses 3-3-1-47-03 rõhutanud, et õigusloomel tuleb arvestada isiku puudest põhjustatud faktilise ebavõrdsusega ning seetõttu näha ette erisusi.⁷⁰ VangS § 54 lg 1 ja § 45 lg 1 koos ehitusseaduse sätetest tulenevaga annavad kinnipidamisasutusele õiguslik aluse erivajadustega isikuid teistmoodi kohelda kui teisi vahistatuid. Sarnaselt puude arvestamisega tuleb ka raseda naise puhul lähtuda vahistatu erivajadustest. Seega on eritingimuste loomine kohustuslik. Kuna võrdsuspõhiõiguse riive on lubatav mõistliku põhjuse esinemisel, siis eelnevat analüüsi arvestades ei teki nimetatud gruppidele eritingimuste loomisel põhjendamatuid riiveid.

2.2.1. Hügieeni puudutava regulatsiooni võrdlus vanglate kodukordades

Vangla direktoril on VangS § 105 lg 3 alusel õigus kehtestada kodukord, kus ta täpsustab vangistusseadusest ja vangla sisekorraeskirjast tulenevat regulatsiooni. Vanglate kodukordades on hügieeni puudutavaid sätteid täpsustatud.

Vanglate kodukorrad sätestavad nimekirja konkreetsetest hügieenivahenditest ja nende kogustest, mida isik võib enda juures hoida. Nimekirjad on üldjoontes kattuvad, erinevusi esineb kogustes. Näiteks Viru Vanglas võib isikul korraga kambris olla 12 rulli WC-paberit, teises kahes vanglas on lubatud koguseks 10 rulli.

Alljärgnevalt analüüsitakse, kas vangla võib kehtestada kambrisse lubatavatele asjadele piiranguid. Riigikohtu halduskolleegium on otsuses 3-3-1-1-12 märkinud, et: „Kui vangistusõiguse normide järgi puudub alus eseme keelamiseks, ei saa kambris teist samasugust eset keelata vaid seetõttu, et kambris juba on kinnipeetaval samasugune ese.“⁷¹ Kinnipidamisasutuses on lubatud kõik esemed, mis ei ole keelatud. Keelatud esemete regulatsioon tuleneb VangS § 15 lg-st 2. Hügieenitarbeid ei saa kinnipidamisasutus isikule keelata, kuna isik peab saama oma puhtuse eest hoolitseda. Vanglate kodukorrad põhjendavad piirangute seadmise vajadust julgeoleku kaalutlustega, kuna suurem hulk esemeid kambris raskendab läbiotsimist ning suurendab keelatud asjade peitmise võimalusi.⁷² Tulenevalt

---

⁷⁰ RKÜKo 3-3-1-47-03 p 29.

⁷¹ RKHKo 3-3-1-1-12 p 13.

⁷² Tallinna Vangla kodukorra muutmise seletuskiri lk 21, Tartu Vangla kodukorra seletuskiri lk 25-26, Viru Vangla kodukorra seletuskiri lk 24. Seletuskirjad kättesaadavad internetis: www.vangla.ee (05.03.2013).

Riigikohtu seisukohast, ei saa vangla hügieenitarvetele koguselisi piiranguid seada. Kuna vangistatule on kambris hoitavatele ja laos olevate esemete puhul seatud VangS § 15 lg 3 ja VSKE § 57 lg 3 alusel piiranguks 30 kg, siis ei saa vahistatu hügieenitarbeid üleliigselt koguda ning lisapiirangute seadmine ei ole vajalik.

Vanglate kodukordade punktis 11.3 on sätestatud hügieenipaki saamise nõuded, kui isikul endal hügieenivahendeid ei ole. Hügieenipakki saab taotleda korra kvartalis. Tallinna Halduskohus on lahendis 3-09-2458 asunud seisukohale, et vanglal puudub kohustus väljastada vahistatule hügieenipakke, samuti leitakse, et isik, kellel on endal rahalised vahendid, peab hügieenitarbed soetama vangla kauplusest oma raha eest või paluma lähedastelt raha, et vajaminevat osta. Kui isikul tõesti puuduvad kõik võimalused saab ta pöörduda taotlusega vangla poole nimetatud tarvete väljastamiseks.⁷³ Seega on vanglate puhul hügieenitarvete väljastamine kodukordades reguleeritud ning isikule on minimaalsed hügieenitarbed tagatud. Tuginedes eelmises peatükis teostatud analüüsile on vanglate tegevus hügieenipakkide väljastamisel seadusega kooskõlas.

Tallinna Vanglas väljastatakse hügieenipakk kord kvartalis ja sinna kuulub hambahari, -pasta, žilett, WC-paber ning seep.⁷⁴ Lahendis 3-12-499 on Tallinna Halduskohus analüüsinud, kas tarvetest piisab 3 kuuks ja asunud seisukohale, et see on minimaalselt vajalik ning vangla peab need tarbed isikule väljastama isegi siis, kui isik oma rumalusest on ennast sellisesse seisu pannud, et tal ei ole võimalust hügieenitarvikute soetamiseks.⁷⁵ Selline seisukoht on vastupidine eelpool viidatud lahendile. Käesoleva töö autor jääb oma seisukoha juurde ja leiab, et isik ei saa oma rahaga ümber käia viisil, mis tekitab riigile lisakohustusi hügieenipakkide väljastamise osas.

2.2.2. Hügieeni puudutava regulatsiooni võrdlus arestimajade päevakavades

Arestimaja päevakava on välja antud ASKE § 27 lg 1 alusel. Prefekt võib päevakavas sätestada toitlustamise, öörahu jm ajad ning kestuse. Sisuliselt on arestimaja päevakava sarnane vangla kodukorrale. Erinevalt vangla kodukorrast ei tulene arestimaja päevakava

---

⁷³ TlnHKO 3-09-2458.

⁷⁴ Samas. Antud kaasuses keeldus vangla hügieenipakki väljastamast, kuna isikul oli rahalisi vahendeid hügieenitarvete ostmiseks, kuid ta kulutas need muude asjade ostmisele. Kohus asus seisukohale, et kõigepealt peab isik muretsema olemasoleva raha eest vajaminevad hügieenitarbed ja alles siis saab ta allesjäänud raha eest soetada poest muid asju. Ka antud kaasus on tehtud kinnipeetava kohta.

⁷⁵ TlnHKO 3-12-499.

koostamiseks volitust seadusest. Kuna ka arestimaja päevakava piirab vangistatu õiguseid, piirates ajaliselt teatud seadusega ette nähtud õiguseid, peaks olema volitusnorm sätestatud seaduse tasandil. ASKE § 27 lg 1 sõnastus on umbmäärane, jättes loetelu, millistel juhtudel võib prefekt ajalise kestuse määratleda, lahtiseks. Kuna tegemist on haldusaktiga peab HMS § 56 lg 2 kohaselt olema ära näidatud, kust tuleb haldusakti andmiseks õiguslik alus. Seadusega ei ole mõtet kehtestada väga detailset korda, sest see ei vastaks reaalsele vajadusele. Seetõttu on otstarbekas määrata konkreetsete toimingute kestus üldaktidena antavates ja konkreetse kinnipidamisasutuse vajadusi arvestavates päevakavades. Kuid päevakava andmise aluse peaks kehtestama seadusandja, mitte siseminister.

Ainuke erinevus, mis tuleneb arestimajade päevakavadest puudutab pesemise kestust. Päevakavad nimetavad konkreetse päeva, millal dušši kasutada saab. Näiteks Haapsalu, Kärkla, Paide, Pärnu ja Rapla arestikambrite puhul on päevakavades punkt, mille kohaselt saab isik kasutada dušši kord nädalas 15 minutit ning tal vahetatakse ka voodipesu. Narva arestikambris saab korraga duši all olla 10 minutit. Rakvere, Narva ja Jõhvi kambrite päevakavad sisaldavad punkti, mille alusel võimaldatakse isikule pesemist rohkem kui üks kord nädalas velskri ettekirjutusel. Ülejäänud arestikambrite päevakavad pesemisvõimaluste kohta midagi ei täpsusta.

Kuigi seatud piirangud riivavad isiku õiguseid, on need vajalikud, et tagada kõigile vangistatutele pesemise võimalus seaduses ettenähtud ajavahemiku, ühe korra nädalas, jooksul. Kinnipidamisasutus peab oma võimalusi arvestades looma korra, mis seaduses sätestatu kõigile realselt tagaks. Tuleb asuda seisukohale, et kuigi kõik arestimajad ei taga sama pikka ajavahemikku dušši all olemiseks, täidavad nad siiski seaduses sätestatud tingimused ning ei põhjusta ebavõrdset kohtlemist.

Arestimajade töökorraldust reguleerivates alama astme aktides puudub regulatsioon hügieenitarvete andmise kohta.

2.2.3. Võrdse kohtlemise analüüs

Arestimajade ja vanglate võrdluses on suurimaks riiveks hügieenipakkide tagamine vahistatule. Kui vanglad annavad isikule, kellel ei ole vahendeid endale hügieenitarbeid soetada, hügieenitarbed tasuta, siis arestimajades selline regulatsioon puudub.

Tartu Halduskohtu lahendist 3-10-1346 nähtub, et isikutele tagatakse arestimajas seebi ja kausi olemasolu, samuti saavad nad kambri puhastamiseks puhastusvahendeid, kui nad pöörduvad suuliselt arestimaja töötajate poole.⁷⁶ Vanglate hügieenipakkidega võrreldes on vahistatule tagatud vähem vahendeid ja see omakorda toob kaasa erineval tasemel hügieeni teostamise võimalused ja ebavõrdse kohtlemise.

Eelnevas analüüsis leiti, et hügieenitarvete tagamise kohustus ei ole seaduses otseselt kirjas, kuid see tuleneb PS § 28 lg-st 1, VangS § 45 lg-st 2 ja § 50 lg-st 1. Seega on vanglates kehtiv regulatsioon seadusega kooskõlas. Arestimajades kehtiva korra alusel hügieenipakke saada ei ole võimalik. Hügieeni tagamise kohustus ning kinnipidamisasutustes viibivate isikute tervise kaitse kohustus laieneb PS § 28 lg 1 alusel ka arestimajadele. Üheks põhjuseks, miks arestimaja hügieenipakke ei taga võib olla asjaolu, et isikule võimaldatakse hügieenitarvete saatmine pakiga. Arestimajas viibiv isik võib hügieenitarbeid pakiga saada VangS § 98 lg 1 ja ASKE § 36 lg 2 p 2 alusel. Vanglasse ei ole hügieenitarbeid pakiga saata võimalik. Kuna seadusandja on VangS § 98 lg-s 1 andnud mõlemale ministritele volituse kehtestada pakiga saadetavate esemete loetelu, tuleb asuda seisukohale, et seadusandja on andnud pakiga saadetavate esemete üle otsustamise täitevvõimule ning seega on erineva regulatsiooni kehtestamine seadusega kooskõlas. Võimalus pakiga hügieenitarbeid saada ei asenda kinnipidamisasutuse kohustust hügieenitarbeid vajaduse korral väljastada. Lisavõimaluse loomine enda hügieeni eest hoolitsemisel ei ole piisavaks argumendiks, miks arestimajad ei peaks hügieenipakke väljastama. Ka majanduslikud argumendid ei saa üles kaaluda tervise kaitset. Seega puudub mõistlik põhjus, miks arestimajad ei peaks hügieenitarbeid väljastama. Kuna vanglates tagatakse vahistatutele suuremad õigused, siis tekib ebavõrdne kohtlemine.

2.3. Riietus ja riiete korrashoid

VangS § 93 lg 1 alusel kannab vahistatu isiklikke riideid, kuid vajaduse korral või juhul, kui vahistatu ei soovi isiklikke riideid kanda, annab vanglateenistus või arestimaja talle riided tasuta.

Hetkel seadus ega sisekorraeeskirjad ei täpsusta, missugused riided vahistatule anda tuleb. Kindlasti ei tohi anda vahistatule kinnipeetule mõeldud riidet, sest see riivaks süütuse presumptsiooni printsiipi. Ühesuguse riietusega luuakse kõrvalvaatajale mulje nagu tegemist

---

⁷⁶ TrtHKo 3-10-1346.

oleks juba süüdimõistetud isikuga. Ei ole välistatud, et kinnipidamisasutused soetavad ka vahistatutele kinnipeetavate riietusest erineva vormiriietuse. Vahistatu riietus peaks siiski sarnanema tavariietusele, et vähendada isikute märgistamist nende liikumisel.

Õiguskantsler on soovitusel Viru Vanglale asunud seisukohale, et juhul, kui vahistatu ei soovi oma riideid kanda, siis vanglal puudub alus tasuta riiete andmisest keelduda, kuna VangS § 93 lg 1 näeb ette kohustuse vajaminevad riided vahistatule tagada. Samuti lisab õiguskantsler, et õigus tasuta riietele ei tähenda õigust humanitaarabile.⁷⁷ Antud töö autor nõustub õiguskantsleri seisukohaga ning leiab, et VangS § 93 lg 1 teine lause on olemuselt imperatiivne ja kinnipidamisasutusel ei teki kaalutusõigust. Seaduse mõtte ei ole anda vahistatutele humanitaarabi korras saadud riideid, vaid tagada korralik ja puhas riietus. VangS § 93 lg 1 teises lauses olev sõna tasuta, ei tähenda, et vangla on antavad riided tasuta, see tähendab humanitaarabi korras, saanud.

Vahistatule saab riideesemeid saata pakiga. VSKE § 74¹ p 1 nimetab ainult riideesemed ja jalanõud, aga ASKE § 36 lg 2 p 1 nimetab hooajalise üleriietuse, peakatte ja jalanõud. Arestimajas viibival vahistatul puudub võimalus aluspesu ja muude riideesemete saamiseks. Vanglates viibiv vahistatu saab aluspesu ja muid riideid soetada vangla kauplusest. Tulenevalt ASKE § 33 lg-st 1 on vahistatule lubatud asjad arestimajja saabudes kaasas olevad ja talle saadetavad asjad. Kuna pakiga ei saa peale üleriiete midagi muud saata ja kui vahistatul on arestimajja saabudes kaasas üks komplekt seljas olevaid riideid, peab ta neid kandma kogu arestimajas viibimise aja või taotlema tasuta riietuse andmist arestimaja poolt. Selline regulatsioon ei ole vastavuses VangS § 93 lg-ga 1. Nimetatud sätte kohaselt saab vahistatu vajadusel või soovi korral kinnipidamisasutuselt tasuta riietuse. Sätte esimene lausest tuleneb, et kinnipidamisasutused peavad tagama vahistatule isiklike riiete kandmise võimaluse. Arestimajas seda ei tehta, kuna riiete vahetamiseks puudub reaalne võimalus. Arvestades, et riided kuluvad ja määrduvad peab olema vahistatule tagatud kõigi vajaminevate isiklike riiete ostmise või pakiga saamise võimalus. Hetkel kehtiv regulatsioon, mis tagab ainult üleriiete saamise võimaluse ei ole piisav ja rikub arestimajas viibivate vahistatute võrdset kohtlemist võrreldes vanglas viibivate vahistatutega.

VangS § 90 lg 1 alusel kohaldatakse eelvangistusele vangistusseaduse 2. peatüki sätteid, kui puuduvad 5. peatükis sätestatud erisused. Seega riiete korrashoiu puhul tuleb kohaldada

---

⁷⁷ Õiguskantsleri soovitus nr 7-4/110038/1101586 Viru Vanglale. Kättesaadav Internetis: www.oiguskantsler.ee (03.10.2012).

VangS §-s 46 sätestatud. Kuigi antud paragrahvi lõige 2 reguleerib avavanglas viibivate isikute riietust, siis riiete korrashoiu puhul saab seda laiendada ka vahistatutele. Nii avavanglas viibiv kinnipeetu kui ka vahistuses viibiv isik kannavad isiklikke riideid, seega on riiete korrashoidu puudutav mõlema grupi puhul sama.

VangS § 46 lg 2 kohaselt tuleb isikliku riietuse korrashoiu ja reeglipärase vahetuse kulu kanda kinnipeetaval endal. Seega saab asuda seisukohale, et ka vahistatu, kes kannab isiklikke riideid peab tagama nende puhtuse ja korrapärase vahetuse oma kuludega. Kuna vahistatut hoitakse VangS § 90 lg 2 alusel ööpäev läbi lukustatud kambris, tuleb kinnipidamisasutusel luua riiete hoolitsemiseks võimalused.

2.3.1. Vanglate kodukordade võrdlus

Vanglate kodukordades sätestatakse vahistatu riideesemete loetelu ja kogused. Tallinna ja Viru Vangla on naissoost vahistatule lubatud riideesemed eraldi loeteluna välja toonud.⁷⁸ Hetkel on kodukordades lubatud esemete loetelu, mis viitab, et juhul kui riideeset loetelus nimetatud ei ole, on see keelatud. Eseme keelamise puhul on vangla kohustatud näitama, millisele VangS § 15 lg 2 nimetatud punktile keelatud ese vastab. Hetkel keelatakse kõik esemed, mida vangla ei ole kambrisse lubanud. Lubatud esemete loetelu kehtestamine on vastuolus seadusereservatsiooni põhimõttega. Vanglad piiravad ilma kaalutusotsust tegemata vahistatute õigust ning see ei ole lubatav. Sarnaselt hügieenitarvetele koguste seadmisel ei ole ka riietusesemetele koguste seadmine kooskõlas Riigikohtu lahendiga 3-3-1-1-12.⁷⁹ Töö autor leiab, et koguste seadmine on ebamõistlik, kuna esemetele kohaldub üldine kaalupiirang 30 kg, mis välistab riiete liigse kogumise.

Riiete korrashoiuks on vahistatul kaks võimalust. Ta kas peseb oma riideid ise või annab need pesemiseks vangla pesumajja, tasudes pesemise eest vastavalt hinnakirjale. Pesemise võimalus on ette nähtud kõikides kodukordades, samuti tuleneb kõigist kodukordadest, et pesemiseks ei võeta aluspesu, sokke, nahast ja karusnahast esemeid ja üleriideid. Kui nahast ja karusnahast esemete pesemise puhul võib nende välimus ja kvaliteet kannatada, siis aluspesu ja sokkide pesemise puhul selline argument kehtida ei saa. Aluspesu ja sokid määrduvad kiiremini, kui muud riideesemed, seega võib piirangu põhjuseks olla asjaolu, et

---

⁷⁸ Tallinna Vangla kodukorra p 8.9, Viru Vangla kodukorra p 8.3.2.18-8.3.2.24.

⁷⁹ RKHKo 3-3-1-1-12 p 13.

pesumajas pesemine võtab aega ning seetõttu võib isik teatud ajahetkel nimetatud esemetest ilma jääda. Vanglate kodukorrad ei täpsusta, millise ajavahemiku tagant riideid pesumajja saata on võimalik. Vahistatule on lubatud aluspesu ning sokke kambrisse 7 paari. Seega olenevalt pesumaja kasutamise võimaluse tihedusest võib tekkida olukord, kus isikul ei ole aluspesu ja sokke seetõttu, et ta on need saatnud pesumajja. Seega on põhjendatud, miks aluspesu ja sokke peab vahistatu ise pesema.

2.3.2. Võrdse kohtlemise analüüs

Kui võrrelda riietuse valdkonnas kehtivat regulatsiooni nii vanglates kui ka arestimajades, tuleb asuda seisukohale, et vanglad tagavad vahistatule paremad tingimused. Kuigi vanglates on kehtestatud kambris olevate riidesemete esemelised ja koguselised piirangud, tagavad vanglad isikule võimaluse riideid pakiga saada või vangla poe vahendusel soetada. Arestimajas saab vahistatu pakiga saada ainult üleriideid ning riiete ostmise võimalust arestimaja ei taga. Kuna arestimajades ei tagata seadusest tulenevaid nõudeid, pannakse vahistatud halvemasse olukorda. Seadusest tulenevate kohustuste täitmata jätmiseks puuduvad arestimajadel põhjused.

Arestimajad ei taga pesu pesemise võimalust pesumajas. Vahistatul tuleb oma riideid ise pesta. Vangistusseaduse kommentaaris asuvad autorid seisukohale, et kinnipidamisasutus peab looma isiklike riiete korrashoiuks tingimused, kuid riiete korrashoid on isiku enda mure. Seisukohta tugevdavad kommentaari koostajad Tallinna Ringkonnakohtu lahendis 2-3/132/2004 toodud põhjendustega.⁸⁰ Riiete pesemise võimalust arestimajas on analüüsinud ka Tartu Halduskohus otsuses 3-10-1346. Otsusest selgub, et Jõhvi arestikambris väljastatakse isikule riiete pesemiseks eraldi kauss ja pesuseep, riideid saab pesta dušši all, kuivatama peavad isikud riideid kambris.⁸¹ Arestimaja peab tagama vahistatutele riiete pesemise võimaluse. Seadus ei täpsusta, et tegemist peab olema eraldi teenusega. Kuna arestimajad võimaldavad isiklike asju dušši all pesta, siis ei rikuta vahistatute õiguseid.

---

⁸⁰ L. Madise jt, lk107–108; TlnRnKo 2-3/132/2004.

⁸¹ TrtHKo 3-10-1346.

III KEELATUD ESEMED, SISSEOSTUD, PAKIGA SAADETAVAD ESEMED

Antud peatüki raames analüüsitakse keelatud esemete, sisseostude ja pakiga saadetavate esemete kohta õigusaktides sätestatud korda. Kuna sisseostudele ning pakiga saadetavatele esemetele on seatud piirangud, siis esemed, mis ületavad ettenähtud piirangut võetakse vahistatult ära, seega on mõttekas nimetatud teemasid analüüsida ühes peatükis. Parema arusaadavuse huvides analüüsitakse nimetatud teemasid eraldi alapeatükkides.

3.1. Keelatud esemed

Keelatud esemete puhul tuleb eelvangistuse kandmisele kohaldada vangistusseaduse 2. peatüki 2. jaos sätestatud. Täpsem regulatsioon on kehtestatud VangS § 15 lg-s 2.

VangS § 15 lg-s 2 on ära toodud üldine loetelu isikule keelatud esemetest. Kuna esemete keelu näol on tegemist PS §-st 32 tuleneva omandiõiguse riivega, on oluline, et riive oleks õiguspärane. PS § 32 lg 2 näeb ette seadusereservatsiooni ning tulenevalt sellest saab vangistusseaduses piirata isiku õiguseid teatud esemeid kinnipidamisasutuses omada.⁸² VangS § 15 lg 2 alusel on vahistatule keelatud esemed, mis ohustavad inimese julgeolekut, millega saab kahjustada vangla vara, mis ohustavad kinnipidamisasutuse julgeolekut või korda, mis raskendavad hügieeninõuete täitmist või mille omamiseks on vaja vanglaametniku luba.

Vangistusseaduse seletuskirjas on täpsustatud, mida nimetatud keeldude all täpsemalt silmas peetakse. Näiteks kinnipidamisasutuse korda ohustavateks esemeteks tuleb pidada mängukonsoole ja kõrvaklappe, samuti kõiki muid esemeid, mis raskendavad igapäevarežiimi tagamist. Samuti täpsustab seletuskiri, et hügieeninõuete täitmist võivad raskendada kiiresti riknevad toiduained.⁸³

VangS § 15 lg 2 p-s 4 sätestatud vahistatute puhul kohaldada ei saa. Nimetatud sätte alusel keelatakse esemed, mis ei ole kooskõlas karistusena mõistetud vangistuse täideviimise eesmärkidega. Kuna vahistatu kinnipidamisel ei tegeleta vahistatu väärtushinnangute kujundamise või isiku sotsialiseerimisega, siis karistuse täideviimise eesmärgid puuduvad. Vahistamine ei ole karistus, vaid kriminaalmenetluslik tõkend.

---

⁸² L. Madise jt, lk 52–54.

⁸³ Vangistusseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistusseadustiku muutmise 2012. a eelnõu seletuskiri 264 SE. Lk 3. Internetis kättesaadav: www.riigikogu.ee (16.01.2013).

Kuna VangS § 15 lg 2 annab suhteliselt üldise loetelu keelatud esemetele omastest tunnustest, tuleneb § 15 lg-st 3 volitus justiitsministrile nendele tunnustele vastavate konkreetsete esemete loetelu kehtestamiseks sisekorraeeskirjas. Siseministrile täpsustava loetelu kehtestamise õigust nimetatud säte ei anna. Samuti ei tulene volitusnormi muudest vangistusseaduse sätetest. Antud töö peatükis 1.2 leiti, et vaatamata volitusnormi puudumisele analüüsitakse töös siseministri poolt arestimaja sisekorraeeskirjas kehtestatud korda.

Mõlemad ministrid on keelatud esemete loetelu sisekorraeeskirjades laiendanud ning kehtestanud loetelu ainetest ja esemetest, mida kinnipidamisasutuses omada ei tohi. Vangla- ja arestimaja sisekorraeeskirjad erinevad ainult ühes punktis, ülejäänud loetelu keelatud esemetest on kattuv. VSKE § 64¹ p-s 19 on nimetatud keelatud esemeteks kõik sellised esemed, millest on lõpp-produktina võimalik saada alkoholisisaldusega vedelikku. Alkoholi keelamine kinnipidamisasutustes on mõistlik, kuna alkoholijoobes isikud ärrituvad kergemini ja muutuvad vägivaldseteks. Seega on oluline ennetavalt keelata toiduained, millest saab kääritamise teel alkoholisisaldusega vedelikku.

ASKE § 39 lg 1 p 19 alusel on keelatud kõik toiduesemed, mida ei tohi vahistatule pakiga saata. Toiduaineid keelava punkti sõnastuse erinevuse põhjuseks vangla ja arestimaja sisekorraeeskirjades on asjaolu, et arestimajas puudub vahistatul võimalus teha sisseoste, seega on vahistatul võimalus toiduaineid saada pakiga. Vanglas ei ole lubatud pakiga toiduaineid saata, kuid seevastu tagatakse sisseostude tegemise võimalus. Kuna toiduainete saatmise kohta käivat regulatsiooni analüüsitakse paki saamist puudutavas alapeatükis, siis analüüsitakse ka võrdse kohtlemise riiveid seal. Kuna sisekorraeeskirjad muudes punktides kattuvad, tagatakse nii arestimajas kui ka vanglas isikule määruste tasandil samasugused õigused ning ei teki võrdsuspõhiõiguse riivet.

Järgnevalt analüüsitakse, kas sisekorraeeskirjades toodud keelatud esemete loetelu on näitlik või on kõik loetelus nimetatud esemed automaatselt keelatud. Riigikohus on otsuses 3-3-1-24-10 leidnud, et sisekorraeeskirja kohaselt keelatud esemete hulka kuuluva eseme ohtlikkust tuleb igakordselt eraldi hinnata ning võtta seisukoht, kas ka konkreetne ese sobib vigastuste tekitamiseks või on ohtlik.⁸⁴ Sisuliselt väidab Riigikohus, et VSKE §-s 64¹ ja ASKE §-s 39 lg-s 1 toodud esemete loetelu näol on tegemist näidetega, see aga ei too automaatselt kaasa esemete keelatust. Antud lahendile on eriarvamuse kirjutanud riigikohtunik Jüri Pöld,

---

⁸⁴ RKHKo 3-3-1-24-10 p 12.

kes leiab, et juhul, kui ese on VSKE §-s 64¹ nimetatud, on ta ka automaatselt keelatud.⁸⁵ Käesoleva töö autor nõustub Jüri Põllu arvamusega. Kui vanglal ning arestimajal tekiks iga eseme puhul kaalutusõigus, muutuksid VSKE § 64¹ ja ASKE § 39 lg 1 sätestatud nimekirjad sisutühjadeks. Kinnipidamisasutusel oleks ikkagi võimalus nimetatud esemeid kambrisse lubada. Samuti tooks selline regulatsioon kaasa ebavõrdse kohtlemise ohu, sest sellisel juhul ei suudaks ametnikud teha esemete ohtlikkuse kohta järjekindlaid otsuseid. Seega võib tekkida olukord, kus 15 cm pikkune nõör ei ole ohtlik, aga 20 cm pikkune on. See omakorda tooks kaasa ebaselguse ja isikul ei tekiks arusaama, mis on lubatud ja mis mitte.

VangS § 15 lg 4 alusel on vanglateenistusel õigus vajadusel esemeid, mis ei ole sisekorraeeskirjas nimetatud, keelata, kui nad vastavad VangS § 15 lg-s 2 sätestatud tingimustele. Arestimaja töötajatele annab vanglateenistusega samasuguse pädevuse VangS § 156 lg 4. VangS § 15 lg 4 alusel on keelatud esemete täiendava regulatsiooni kehtestanud vanglad. Arestimajades lisaregulatsiooni kehtestatud ei ole ning nende töö korraldamisel lähtutakse arestimaja sisekorraeeskirjas toodud keelatud esemete loetelust. Järgmises alapeatükis analüüsitakse vanglates kehtivat regulatsiooni.

3.1.1. Keelatud esemete regulatsioon vanglate kodukordades

Vanglate kodukordades on esemete keelamise alusena nimetatud VangS § 15 lg 2. Konkreetsete esemete keelamisel ei viidata, millisele VangS § 15 lg-s 2 toodud alternatiivile tuginedes on ese keelatud. Kuna vangla kodukorra näol on tegemist üldkorraldusega HMS § 51 lg 2 mõttes, siis tuleks keelamise alus iga eseme puhul eraldi välja tuua. Vahistatu ei saa muul moel kontrollida vangla kaalutlust eseme keelamisel. Kuna kõik kodukorrad on enamikes punktides, mis keelatud esemeid puudutavad, kattuvad, tuuakse alljärgnevalt välja ainult olulisemad erisused.

Erinevalt Viru ja Tartu Vanglast, kus isikule on lubatud 2 plastmassist säilituskarpi, mille kogumaht tohib olla 1 liiter, lubab Tallinna Vangla kodukorra punkti 7.1.39 alusel isikule 5 läbipaistvat säilituskarpi kogumahuga 5 liitrit. Kõikide vanglate kodukordade seletuskirjad toovad karpide koguse piiramise põhjustena välja samad alused. Leitakse, et karpide teravad nurgad võimaldavad neid kasutada ründerelvana ning karpide purustamisel on võimalik saada kilde, mis omakorda on julgeolekuohuks. Tõdetakse, et karpe on kinnipeetavale vaja toidu

---

⁸⁵ RKHKo 3-3-1-24-10 Juri Põllu eriarvamus p 2.

säilitamiseks, kuid tulenevalt ohust vanglale tekib vajadus karpide kogust piirata.⁸⁶ Iseenesest on vanglate põhjendused karpide piiramise kohta asjakohased ning tulenevalt julgeolekuohust vanglale ei saagi kambrisse piiramatult kõike lubada. Arusaamatuks jääb, kuidas Tallinna Vangla lubab kambrisse 2 karbi asemel 5, mille kogumaht on kaks korda suurem kui Tartu ja Viru Vanglas. Karpide suurem kogus loob suuremad võimalused toidu paigutamisel ja seeläbi saab isik endale vangla poest rohkem asju tellida ning neid kauem säilitada. Riigikohus on oma lahendites asunud seisukohale, et ebavõrdset kohtlemist ei saa õigustada pelgalt administratiivsete ja tehnilist laadi raskustega⁸⁷ ning samuti ei saa ebavõrdse kohtlemise aluseks olla asutuste ja ametnike töökiirus.⁸⁸ Hetkel ei saa piirangu seadmise põhjendusena välja tuua muid argumente, kui administratiivsed raskused ja ametnike töökiirus. Tulenevalt Riigikohtu praktikast ei ole sellised argumendid lubatavad. Seega on Viru ja Tartu vanglas kehtestatud kord vahistatu võrdsuspõhiõigust riivav

Tallinna Vangla kodukorra punktis 7.1.41 lubatakse erandina kambrisse käekell, täpsustamata, kust isik selle saanud on, Viru Vangla lubab samas punktis käekella, mis on ostetud vangla vahendusel ning Tartu Vangla lubab käekella, mis on isikul vanglasse minnes kaasas või ta on selle soetanud vangla vahendusel. Seega Viru Vanglas saab isik kella soetada ainult vangla vahendusel ning oma isiklikku kella kasutada ei tohi. Käekellast suurema kella keelamise põhjendustena tuuakse välja asjaolu, et sinna sisse on võimalik peita keelatud aineid, näiteks narkootikume või SIM kaarte, ja nende tuvastamiseks tuleb kella korpus avada, mis võib kellamehhanismi kahjustada. Tulenevalt eeltoodust on kellad, mis ei ole vangla vahendusel soetatud, keelatud. Tartu ja Tallinna Vangla leiavad, et tõenäosus, et käekella sisse on peidetud keelatud aineid on väike ja seetõttu ei pea kella ilmtingimata vangla poest ostma. Viru Vangla kodukorra seletuskirjas asutakse seisukohale, et kella väiksus ei saa olla põhjuseks selle kambrisse lubamiseks ja seetõttu on kõik kellad, mis ei ole vangla vahendusel ostetud, keelatud.⁸⁹ Arvestades käekella mõõtmeid tuleb asuda seisukohale, et Tartu ja Tallinna Vangla argumendid käekella sisse keelatud esemete peitmise võimaluste väiksuse kohta on usutavamad kui Viru Vangla argument. Viru Vangla kodukorra punkti 7.1.1 alusel on lubatud isikule toiduained, mis olid temaga vanglasse saabumisel kaasas. Toiduainete sisse keelatud esemete peitmine on palju lihtsam, kui käekella sisse.

---

⁸⁶ Tallinna Vangla kodukorra muutmise seletuskiri lk 17, Tartu Vangla kodukorra seletuskiri lk 20, Viru Vangla kodukorra seletuskiri lk 20. Seletuskirjad kättesaadavad internetis: www.vangla.ee (05.03.2013).

⁸⁷ RKPJKo 3-4-1-7-03 p 39.

⁸⁸ RKÜKo 3-1-3-10-02 p 38.

⁸⁹ Tallinna Vangla kodukorra muutmise seletuskiri lk 17, Viru Vangla kodukorra seletuskiri lk 21, Tartu Vangla kodukorra seletuskiri lk 20. Kättesaadavad Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013).

Seetõttu on Viru Vangla piirang, mille alusel saab käekella ainult vangla poest osta ebamõistlik ning rikub vahistatute võrdset kohtlemist.

Tallinna Vangla ei luba vastavalt p-le 7.1.52 kambrisse plastpudeleid, mille maht ületab kolme liitrit, ja pudelikorke. Tartu Vangla ei luba pudelikorke, mis ei ole originaalpakendil (p.7.1.53) ning Viru Vangla ei luba survestatud pudeleid, plastpudeleid ning pudelikorke (p.7.1.53). Seletuskirjades on pudelite ja korkide keelamise põhjendusena välja toodud, et vangistatud teevad pudelitest spordivahendid, pannes sinna sisse raskusena vett, soola või mõnd muud ainet.⁹⁰ Kuna spordivahendite omamine on VSKE § 64¹ p 9 alusel keelatud ning rasked esemed sobivad ka vigastuste tekitamiseks, on nad ohuks vangla julgeolekule. Korkide keelamise põhjendusena tuuakse välja, et isikul puudub põhjus kambris korke hoida, kuna taara tuleb tagastada vangla kauplusesse. Et välistada igasugune väärkasutus, sest pood võtab taarat ka korkideta vastu, ongi kambris korgid keelatud. Üldjuhul lähtuvad seletuskirjad mõttest, et kambris ei tohi isikul olla korke, kui puudub originaalpudel, kuigi otseselt sellise sõnastusega säte on ainult Tartu Vangla kodukorras.⁹¹ Korkide keelamisel ei põhjendata, kuidas saab neid väärkasutada ning mil moel nad vastavad VangS § 15 lg 2 sätestatule, seega jääb arusaamatuks ka nende keelamise põhjus. Kuna vangistatud peavad tühja taara tagastama, siis pudelikorgid ilma pudelita ei ole ohtlikud, kuna „hantleid“ teha pole võimalik. Samas saab pudelikorkidest neid omavahel tasakaalustades teha kaalumisevahendi, mis sobib näiteks narkootikumide või tubaka kaalumiseks. Narkootikumide tarbimine suurendab julgeolekuriske. Kuna vangla vahendusel saavad kõik vangistatud osta samu esemeid, siis kontrolli koguse üle soodustab keelatud esemete omavahelist jagamist. Seega on pudelikorkide keelamisel seos vangla julgeolekuga ning nende keelamine õigustatud.

Tulenevalt VangS § 15 lg 2 p-st1 on vanglal julgeoleku kaalutlustel õigus plastpudelid koos korkidega keelata, sest tehtavad spordivahendid kujutavad endast ohtu. Erinevalt teistest kahest vanglast on Viru Vangla keelanud igasuguse plastpudelite, survestatud pudelite ja korkide omamise. Seletuskirjas on selle põhjuseks toodud asjaolu, et vangla poe vahendusel ei ole võimalik osta plasttaarat ning survestatud pudeli läbiotsimine on raskendatud, kuna pudeli kontrollimine on võimatu.⁹² Kuna vanglapoe vahendusel on vangistatutele tagatud mahl,

---

⁹⁰ Viru ja Tallinna Vangla kodukordade seletuskirjad nimetavad aigena, millega „hantleid“ täidetakse ka suhkrut. Tulenevalt VSKE § 64¹ p 19 on suhkur kinni peetud isikule keelatud, seega jääb arusaamatuks kust kinnipeetav saab sellises mahus suhkrut, et sellest endale „hantlid“ teha Kättesaadav Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013).

⁹¹ Viru Vangla kodukorra seletuskiri lk 23, Tallinna Vangla kodukorra muutmise seletuskiri lk 19, Tartu Vangla kodukorra seletuskiri lk 22 Kättesaadav Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013).

⁹² Samas.

karastusjoogid ning mineraalvesi samas koguses, 3 liitrit, siis plasttaara keelamine iseenesest ei saa kaasa tuua isiku õiguste riivet. Taara keelamise põhjuseks on vangla julgeoleku tagamine ja see on käesoleval juhul ka põhjendatud. Kui vangla väljastab nimetatud tooted muus taaras, siis oluline on siinkohal mitte niivõrd pakend, kui selle sisu.

Justiitsministeerium on oma 2011. aasta analüüsis leidnud, et arvestades isikute õiguste piiramise mahtu ja isikute võrdse kohtlemise tagamise kohustust, peaks kõikides vanglates kehtima võimalikult ühtne keelatud esemete loetelu. Vastupidine olukord tekitab vaid ebaselgust, konfliktsituatsioone ja põhjustab vaidlusi. Ka liialt lai ja raskesti põhjendatav keelatud esemete sfäär tekitab konfliktsituatsioone ja põhjustab vaidlusi. Sellised ebakõlad tähendavad vanglale hulgaliselt lisatööd nii vaiete, kahjunõuete kui ka kohtuvaidluste näol.⁹³ Vangla kodukorra näol on tegemist üldkorraldusega ning eseme keelamisel tuleb otsust põhjendada. Antud töö autor on seisukohal, et viitamine julgeolekuohule ei ole piisav, vangla peab näitama ära konkreetse seose eseme ja julgeolekuohu vahel. Vangistatule peab antud põhjendus olema kättesaadav, et isik mõistaks vangla diskretsiooni teostamise aluseks olevaid asjaolusid ja saaks neid vajadusel vaidlustada. Hetkel ei ole paljude keelatud esemete puhul selge, miks ja millistel kaalutlustel vangla need keelanud on.

3.1.2. Võrdse kohtlemise analüüs

Kuna vangla ja arestimaja sisekorraeskirjad on keelatud esemete osas kattuvad, koheldakse vahistatuid vanglates ja arestimajades võrdselt. Arestimaja töö korraldamisel lähtutakse ainult sisekorraeskirjas sätestatust. Vanglate kodukorrad seevastu täpsustavad keelatud esemeid ning loovad eraldi loetelu, mis täpsustab VSKE §-i 64¹. Asjaolu, et arestimajas ei ole nii detailset korda kehtestatud, ei tähenda seda, nagu oleks arestimajas rohkem lubatud. Vaadates ASKE § 39 lg-s 1 toodud loetelu, nähtub, et see on oma olemuselt abstraktne, nimetades esemete kategooriaid. Seega mingi konkreetse eseme liigitamisel kindla kategooria alla lasub arestimajal kohustus põhjendada, miks selline ese arestimajas keelatud on. Vanglate kodukordades on teatud esemete puhul nimetatud kaalutlus juba ennetavalt tehtud. Küll võib arestimajades tekkida olukord, kus ühte ja sama ASKE § 39 lg-s 1 nimetatud punkti sisustatakse erinevalt. See omakorda võib kaasa tuua võrdsuspõhiõiguse riiveid.

---

⁹³ T. Ligi. Kinnipeetavate vaiete ja kaebuste lahendamine. Tartu 2011. (Analüüs Justiitsministeeriumis).

Asjaolu, et vanglate kodukorrad sisaldavad erisusi, riivab võrdse kohtlemise põhimõtet, kuid tulenevalt VangS § 15 lg 4 on vanglateenistusel õigus täiendavaid piiranguid kehtestada. Kuna kõiki keelatud esemeid ei saa seadustes ja määrustes nimetada, siis vanglatele antud võimalus vajaduse korral lisapiiranguid seada tuleneb reaalsest vajadusest. Hetkel ei ole vanglad piisavalt põhjendanud, miks konkreetsed piirangud on seatud ning millest lähtuvalt esemed keelatud on. Seega on vangla kodukord kui üldkorraldus põhjendamata ning formaalselt õigusvastane. Õigusselguse huvides peaksid vanglad konkreetsete esemete keelamise juures ära näitama, millistele alustele tuginedes seda on tehtud. Hetkel kehtiv regulatsioon rikub vahistatute võrdset kohtlemist.

3.2. Sisseostud

Vanglas olles on vahistatule võimaldatud vangla poe vahendusel sisseostude tegemine. Kuna arestimajad sisseostude tegemist ei võimalda, analüüsitakse, kas selline regulatsioon vastab seadusele. Lisaks võrreldakse vanglates kehtivaid sisseostudele seatud piiranguid. Seejärel antakse hinnang võrdsele kohtlemisele.

Sisseoste reguleeriv norm, VangS § 48, asub vangistusseaduse 2. peatüki 5. jaos. Tulenevalt VangS § 90 lg-st 1 tuleb eelvangistuse kandmisele nimetatud sätet kohaldada.

VangS § 48 alusel saab vangistatu soetada oma isikuarvel oleva raha eest toiduaineid, isikliku hügieeni tarbeid ja muid asju, mille omamine kinnipidamisasutuses on lubatud. VangS § 48 lg 1 sõnastusest tuleneb, et sisseostude tegemine ei ole vangistatu kohustus, vaid võimalus. VangS § 48 lg-st 1 tekib kinnipidamisasutusele kohustus sisseostude tegemist võimaldada.

Seadusandja on kaupade müümiseks ette näinud kaks võimalust. Esiteks võib kinnipidamisasutus ise kaupu müüa ning teiseks saab kinnipidamisasutus sõlmida lepingu eraõigusliku juriidilise isikuga, kes teenust osutama hakkab.

VangS § 48 lg 1^a ja § 48 lg 2 piiravad sisseostude tegemist. Esimese sättega seatakse ühes kuus ostetavate kaupade maksumus sõltuvusse kuutöötasu alampiiriga. Nimetatud summast ei tohi kuus tehtud ostude kogusumma suurem olla. Teine nimetatud säte annab õiguse vangistatu sisseoste piirata, kui selleks on arsti ettekirjutus. Nimetatud piirangud on vajalikud ning mõistlikud, et tagada vangla julgeolek ja isiku tervise kaitse. Kui ostusummat ei piirataks

oleks isikul võimalik osta toiduaineid koguses, mida ta realselt ise ära ei tarbi. Riknevad toiduained ei võimalda kinnipidamisasutusel tagada hügieeni. Samuti on mõistlik ennetavalt piirata isiku oste, kui kinnipidamisasutus on teadlik võimalike terviseprobleemide tekkimise ohust.

Sisseostude tegemise täpsem kord tuleb VangS § 48 lg 1 alusel sätestada sisekorraeeskirjades. Antud sättest tuleb volitusnorm nii justiits- kui ka siseministrile. Erinevalt justiitsministrist ei ole siseminister sisseostude täpsemat korda arestimaja sisekorraeeskirjades sätestanud. Eespool leiti, et sisseostude võimaldamise kohustus on mõlemal kinnipidamisasutusel. Seadusandja ei ole arestimajade osas ette näinud erikorda. Ainus säte, mis sisseoste arestimaja sisekorraeeskirjas puudutab, on § 39 lg 3, mille kohaselt ei võimaldata arestimajas viibimise ajal kasutada vanglas oleval isiku arvel olevaid vahendeid, samuti hoiul olevat sularaha ostude sooritamiseks, välja arvatud kirjavahetuse pidamiseks. VangS § 93 lg 2 sätestab, et vahistatule avatakse isikuarve, millele kantakse vahistatule laekuvad summad. Hetkel arestimaja sisekorraeeskiri ei täpsusta midagi isikuarve avamise kohta. Kuigi VangS § 93 lg 2 nimetab vanglasisest isikuarvet, siis tulenevalt VangS § 156 lg-st 3 tuleb isikuarve avada ka arestimajas olevale vahistatule. Kuna vahistatule on sularaha keelatud tuleb vahistatule tagada võimalus näiteks tellitud ajakirjanduse eest maksmiseks. Arestimajadel puudub alus seaduses sätestatud korrast erisuste tegemiseks. Juhul kui vahistatule isikuarvet ei avata, rikutakse vahistatute võrdse kohtlemise põhimõtet.

ASKE § 39 lg 3 säte kitsendab VangS § 48 lg-s 1 sätestatud ning vahistatu ei saa osta toiduaineid, hügieenitarbeid ja muid lubatud asju. Selline regulatsioon on vastuolus vangistusseaduses sätestatuga. Ainuke volitus, mis vangistusseadusest tuleb, on õigus kehtestada sisseostude tegemise kord. Sisseostude tegemise korra all tuleb mõista protseduuri väljatöötamist. Seega rikuvad arestimajad sisseostude mittevõimaldamisega vahistatu õigust võrdsele kohtlemisele.

VSKE § 74 lg 4 sätestab, et sisseoste saab vangistatu vangla vahendusel teha vähemalt korra kuus. Antud piirangut saab lugeda VangS § 48 lg-s 1 nimetatud korra kehtestamiseks, milleks on justiitsministril volitus. Lisaks vangla sisekorraeeskirjale on sisseostude tegemist reguleeritud ka vanglate kodukordades. Alljärgnevas alapeatükis analüüsitakse vanglate kodukordades sätestatud.

3.2.1. Sisseoste puudutav regulatsioon vanglate kodukordades

Vanglad tagavad sisseostude tegemise võimaluse vähemalt ühe korra kuus nagu sätestab VSKE § 74 lg 4, kuid võimalusel saab isik Tartu ja Viru Vanglas ka tihedamini sisseoste teha (kodukordade p 16.1). VSKE § 74 lg 4 sätestab miinimumnõude sisseostude tegemise tihedusele. Juhul, kui vanglad suudavad tagada vangistatutele rohkem, ei ole see keelatud. Samas tekitab tihedam sisseostude tegemise võimalus erinevates vanglas olevate vahistatute võrdlemisel ebavõrdse olukorra. Riigikohus on lahendis 3-3-1-20-08 analüüsinud kinnipeetavate paigutamist vangla siseselt erinevatesse eluhoonetesse ning leidnud, et vanglal on kohustus tagada kõigi vangistatute subjektiivsete õiguste kaitse võrdses mahus. See tähendab, et kõigile kinnipeetavatele peab olema tagatud mõistlik võimalus kasutada õigusaktidest tulenevaid õigusi.⁹⁴ Kuigi antud lahend ei puuduta sisseostude tegemist, on Riigikohtu seisukoht õiguste tagamise mahu kohta kohaldatav ka sisseostude puhul. Kuna kõikides vanglates saab vahistatu teha sisseoste ning kuus sisseostudele kulutatav summa on kõigile vahistatutele sama, siis ei ole oluline, kas vahistatu kulutab summa korraga või jagunevad ostud mitme korra vahel. Sisuliselt ei tagata ostude tihedusega vahistatutele rohkem õiguseid, seega ei saa selline regulatsioon ka võrdsuspõhiõigust riivata.

Vanglad on oma kodukordades sätestanud sisseostude nimekirja ja kogused, mida korraga on võimalik osta. Järgnevalt analüüsitakse, kas nimetatud sättetest tuleb vanglatele volitus määrata kindlaks, mida ja kui palju tohib osta. VSKE § 74 lg 1 sätestab, et sisseoste tuleb teha vanglateenistuse kontrolli all. Mõiste „vanglateenistuse kontrolli all“ viitab, et isik ei saa ise poes valimas käia, mida ta soovib, vaid ta peab seda tegema läbi vanglateenistuse. Kuna vanglas ei ole kõik esemed lubatud, peab vanglateenistus veenduma, et ostetavad esemed ei kuuluks keelatud esemete hulka. Vahistatu ei saa eeldada, et vangla võimaldab tal osta kõike. Seega saab vangla sätestada kaupade nimekirja, mida vahistatu võib osta. Lisaks esemete loetelu kehtestamisele on vanglad kehtestanud ka piirangud ostetavate asjade kogustele. Sisseostudele koguseliste piirangute seadmine on vastuolus Riigikohtu otsusega 3-3-1-1-12, mille kohaselt ei saa isikule keelata eset, kuna tal on juba sarnane ese olemas ning seaduses puudub alus nimetatud eseme keelamiseks.⁹⁵ Käesoleva töö autor leiab, et kambris ja laos olevate esemete kaalupiirang, mis tuleneb VSKE § 57 lg 3 tagab selle, et vangistatu ei saa hakata asju üleliigselt koguma.

---

⁹⁴ RKHKo 3-3-1-20-08 p 24.

⁹⁵ RKHKo 3-3-1-1-12 p 13 .

Kõigis kolmes vanglas on poenimekirjades nimetatud esemed enamjaolt samad, esineb üksikuid erinevusi. Näiteks Viru Vangla sisseostude nimekirjast puudub võimalus osta kindaid, Tartu (p 16.9.23) ja Tallinna Vangla (16.2.24) lubavad kindaid osta 1 paari. Viru Vangla kodukorra punkt 16.4.29 lubab vangistatul osta pimsikivi, pesušvammi, näopuhastuseks vatipatju, vatitikke ja hügieenilise huulepulga. Nimetatud esemeid teistes kodukordades ei ole. Hügieenitarbeid läheb vahistatul igapäevaselt vaja. Kui vahistatul ei olnud vanglasse tulles nimetatud hügieenivahendeid kaasas, siis muul moel kui ostes ta neid ei saa. Pakiga saata ei ole nimetatud hügieenivahendeid lubatud ning samuti puuduvad nimetatud esemed vahistatule antavast hügieenipakist. Seega kohtlevad Tartu ja Tallinna Vangla vahistatut võrreldes Viru Vanglaga põhjendamatult ebavõrdselt.

Põhiliselt esinevad erinevused esemete koguses, mida ühe korraga osta on võimalik. Näiteks Tartu Vangla lubab halvaad, kompvekke ja šokolaadi ühe ostukorra ajal kokku osta 1,5 kg. Viru ja Tallinna Vangla lubavad 0,5 kg halvaad ja šokolaadi ja 0,5 kg kompvekke.⁹⁶ Tualettpaberi kogus, mida maksimaalselt ühe ostukorra ajal soetada saab, erineb igas vanglas. Tartu Vangla kodukorra p 16.9.35 alusel saab osta 7 rulli, Tallinna Vangla kodukorra p 16.2.35 alusel 6 rulli ja Viru Vangla kodukorra p 16.4.34 alusel 4 rulli WC paberit. Esemete koguseliste erinevuste kohta leitakse kodukordade seletuskirjades, et vangla on arvestanud isiku reaalseid vajadusi ning sisseostude tegemise tihedust ning määranud optimaalsed kogused, mida vahistatu selle ajavahemiku jooksul tarbida suudab.⁹⁷ Nimetatud erinevustest nähtud, et kõik kolm vanglat on hinnanud vajadusi erinevalt. Kuna puudub mõistlik põhjus, miks ühes vanglas olevate vahistatute vajadused on suuremad kui teises vanglas, siis rikuvad vanglad vahistatute võrdse kohtlemise põhimõtet.

Esineb ka ajalisi piiranguid ostude sooritamise sagedusele. Näiteks Tallinna (p 16.2.44-45) ja Viru Vangla (p 16.4.43-44) lubavad veekeedukannu ja televiisorit osta korra kuus, Tartu Vanglas sellist piirangut ei ole. Tallinna ja Viru Vanglas lubatakse spordidressi osta 1 kord 2 kuu tagant, Tartu vanglas sellist piirangut ei ole.⁹⁸ Ka ajaliste piirangute seadmisele puudub mõistlik põhjendus. Kui isikul tekib põhjendatud vajadus nimetatud esemete ostmiseks, siis ei pea ta ootama ajavahemiku täitumist. Tartu Vangla tagab vahistatutele paremad tingimused, teistes kahes vanglas rikutakse piiranguga vahistatu võrdse kohtlemise põhimõtet.

---

⁹⁶ Tartu Vangla kodukorra p 16.9.1, Tallinna Vangla kodukorra p 16.2.1-16.2.2, Viru Vangla kodukorra p 16.4.1-16.4.2.

⁹⁷ Viru Vangla kodukorra seletuskiri lk 36, Tartu Vangla kodukorra seletuskiri lk 41, Tallinna Vangla kodukorra muutmise seletuskiri, lk 31. Seletuskirjad kättesaadavad Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013).

⁹⁸ Tartu Vangla kodukorra p 16.9.25, Tallinna Vangla kodukorra p 16.2.26, Viru Vangla kodukorra p 16.4.25.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üldjuhul on ostunimekirjad vanglates sarnased, esineb üksikuid esemeid, mida saab osta ainult teatud vanglast. Kõige paremas positsioonis on hetkel Tartu Vanglas viibivad vangistatud, kuna seal erinevad kogused kõige enam isiku kasuks.

Vahistatule tähendab ostunimekirjades sätestatud koguste ja esemete erinevus seda, et liikumisel ühest asutusest teise, võib ühes kohas lubatav kogus ületada teises vanglas lubatud. Uude kinnipidamisasutusse saabumisel tuleb ennast allutada uue vangla kodukorrale, mistõttu võib vahistatu soetatud esemetest ilma jääda. Kui üleliigsed asjad paigutab vangla lattu, siis riknevate asjade puhul ei ole see võimalik. Selline olukord ei ole lubatud ja tuleneb sellest, et vanglad kohtlevad vahistatuid ebavõrdselt.

3.2.2. Võrdse kohtlemise analüüs

Kuna arestimajad ei taga vahistatutele sisseostude tegemise võimalust, on arestimajades viibivatele vahistatutele tagatud väiksemad võimalused kui vanglas viibivatele. Kuigi arestimajas viibivale vahistatule saab saata pakke, ei ole see põhjenduseks, miks sisseoste mitte lubada. Pakkide saamise õigus on ka vanglas viibivatel vahistatutel.

Arestimajadel puudub asjakohane põhjus, miks seaduses sätestatu täitmisest kõrvale kalduda. Vangistusseaduse 5. peatükk võrdsustab kinnipidamiskohad, kus eelvangistust kantakse. Kuigi arestimaja on oma olemuselt mõeldud pigem lühiajaliseks kinnipidamiseks ei anna see alust vahistatute teistsuguseks kohtlemiseks. Isiku õiguste riiveks tuleb ette näha mõistlik põhjus, hetkel see puudub ja arestimajad rikuvad vahistatu võrdsuspõhiõigust.

Erinevused asjade ja nende koguste osas, mida vahistatu erinevates vanglates osta saab toovad kaasa vahistatu võrdsuspõhiõiguse rikkumise. Erinevad vanglad tagavad erinevad kogused esemeid. Juhul kui vahistatu liigub ühest kinnipidamisasutusest teise võidakse talt soetatud esemed ära võtta, selline regulatsioon on ebamõistlik.

3.3. Vahistatu pakk ja võrdse kohtlemise analüüs

Paki saatmist reguleeritakse ainult vangistusseaduse ja sisekorraeeskirjade tasemel. Seega esitatakse võrdse kohtlemise analüüs koheselt peale pakiga saadetava regulatsiooni võrdlust – erinevate arestimajade või vanglate omavaheliseks võrdluseks puudub vajadus.

Erinevalt kinnipeetust on vahistatule pakside saatmine VangS § 98 lg 1 alusel lubatud. Vangistusseaduse kommentaaris on asutud seisukohale, et erinevuse võrreldes kinnipeetavatega tingib asjaolu, et vahistatud üldjuhul ei tööta ning seetõttu puudub neil raha, et vajaminevat sisseostude teel hankida.⁹⁹

VangS § 98 lg 1 annab justiits- ja siseministrile volituse kehtestada pakiga saadetavate esemete loetelu. Antud paragrahvi lõiked 2-3 sätestavad, kuidas toimub paki kontrollimine ning mida tuleb teha pakist leitud esemetega, mis ei ole vahistatule lubatud. VangS § 98 lg 4 alusel sätestab asjade äravõtmise ning hävitamise korra justiitsminister määrusega. Jääb arusaamatuks, miks seadusandja ei ole andnud volitust siseministrile, kui sama paragrahvi lõikes 1 on nimetatud mõlemat ministrit. Volitust kehtestada asjade äravõtmise ning hävitamise korda ei tulene siseministrile ka muudest vangistusseaduse sätetest. Antud töö peatükis 1.2 leiti, et VangS § 156 lg 5 on põhiseadusega vastuolus ja selle alusel ei saa siseminister konkreetset valdkonda puudutavat korda arestimaja sisekorraeeskirjades sätestada. Käesolevas töös analüüsitakse sisekorraeeskirjades sätestatud vaatamata sellele, et siseministril puudub volitusnorm Mõlemad ministrid on esemete äravõtmise ja hävitamise korra sätestanud vastavalt vangla- või arestimaja sisekorraeeskirjades, kuid kuna kord on samasugune, siis seda ei analüüsita, kuna võrdsuspõhiõiguse rikkumist ei esine.

VSKE §-s 74¹ ja ASKE § 36 lg-s 2 on loetletud esemes, mida on lubatud pakiga saata. Arestimaja sisekorraeeskirjas olev loetelu sisaldab rohkem esemeid, kui vangla sisekorraeeskirjas olev. Vahistatule on lubatud arestimajja saata hügieenitarbeid, sealhulgas näiteks preservatiive. Preservatiivide saatmine vahistatule jääb arusaamatuks, kuna pikaajaliste kokkusaamiste võimalus vahistatul puudub ja ei ole ka mingit muud kaalukat põhjust, miks preservatiive lubada. Samuti on lubatud pakiga saata mitmesuguseid toiduaineid (juur- ja puuvilju, mahlajooke, konserve jne). Vanglasse eelpool nimetatud esemeid pakiga saata ei ole lubatud. Pakiga saadetavate esemete erisus võib olla tingitud arestimajas sisseostude tegemise võimaluse puudumisest. Kuna sisseostude tegemise mittevõimaldamine

---

⁹⁹ L. Madise jt, lk 167.

on vastuolus seadusega, ei saa sellega põhjendada pakiga saadetavate esemete erinevust. Kuna seadusandja on esemete loetelu osas, mida pakiga saata tohib, otsustamise delegeerinud ministritele, siis on ministri otsustada, mida lubada ja mida mitte. Samas ei saa esemete loetelu kehtestamisel lähtuda suvast, vaid peab olema põhjendatud, miks vangla võimaldab pakiga saada vähem esemeid kui arestimaja. Vanglas saab vahistatu esemed, mida pakiga saata ei lubata, osta vangla vahendusel. Kui vahistatul puudub raha, siis saab vahistatu isiklikule kontole raha kanda. Ometi ei ole vangla poe vahendusel asjade ostmine võrdsustatav paki saamisega. Paki saatmisel kulub ainult saatekulu, vangla poe vahendusel peab isik ostma täiesti uue eseme. Puudub võimalus juba eelnevalt soetatud esemete saatmiseks vanglasse. Hügieenitarvete ja toiduainete läbiotsimine on raskendatud ning seega on tegemist julgeolekuohuga, kuna esemetesse saab peita keelatud esemeid. Kuna vangla tagab esemete ostmise võimaluse, siis on vangla julgeolek tähtsam, kui vahistatu õigus saada pakiga hügieenitarbeid ja toiduaineid. Tulenevalt eeltoodust ei riku vangla vahistatute võrdset kohtlemist ning justiitsministril on õigus kehtestada pakiga saadetavate esemete osas erinev kord.

Kuigi arestimaja sisekorraeskiri näeb ette võimaluse toiduainete saatmiseks, siis praktikas on see võimalus ainult juhul, kui paki saatja viib paki ise arestimajja kohale. Eesti Post ei võimalda pakiga saata kiiresti riknevaid toiduaineid.¹⁰⁰ Kulleriga saatmisel on paki kättesaamisel vajalik, et paki saaja kinnitaks paki kättesaamist allkirjaga. Vahistatu puhul ei tule paki saamisel kõne alla, et ta saaks paki saamist allkirjaga kinnitada. Esiteks on vaja arestimajja pääsemiseks ASKE §-s 4 nimetatud alust. Kulleri puhul ei ole ühtegi alust, mis lubaks tal vahistatult allkirja võtta. Juhul, kui vahistatule pakki saata sooviv isik elab arestimajast kaugel või esinevad muud takistused paki isiklikult kohale toimetamiseks, on toiduainete saatmine pakiga sisuliselt võimatu.

Mõlemad ministrid on lisaks esemete nimekirjale kehtestanud sisekorraeskirjades ka paki kogukaalu. ASKE § 36 lg-e 2 kohaselt tohib isikule saadetav pakk kaaluda 5 kilogrammi, VSKE § 57 lg 4 alusel võib isik korruga saada kuni 10 kg kaaluva paki. Hetkel kehtiva regulatsiooni puhul tuleb pakkide saamisel arvestada nii paki kaalu, kui ka ASKE § 33 lg 2 ja VSKE § 57 lg 3 sätestatud esemete kogukaaluga. VSKE § 62 lg 2 ja ASKE § 37 lg 2 sätestavad, et juhul kui isiku asjad ületavad kogukaalu, tehakse isikule ettepanek osa asju kellelegi saata. Kui vangistatu sellest keeldub, asjad hävitatakse, arvestades võimalusel isiku

---

¹⁰⁰ AS Eesti Post saadetiste pakendamise juhend. Lk 8. Kättesaadav Internetis: www.post.ee. (15.02.2013).

soove. Sisekorraeeskirjad ei sätesta, mis saab, kui pakk on raskem, kui lubatud, kuid isiku asjade kogukaal jääb sellegi poolest alla 30 kg. Antud töö autor on seisukohal, et paki kaalunõude rikkumisel ei tohi esemeid hävitada. Samale seisukohale on asunud ka Tallinna Ringkonnakohus lahendis 2-3/633/03.¹⁰¹

Justiitsminister on sätestanud ka ajalise vahemiku, 2 kuud, mille jooksul on vahistatul õigus saada 1 pakk. Arestimaja töökorraldust puudutavates õigusaktides puudub ajavahemik, mille jooksul on vahistatul õigus pakke saada. Puudub mõistlik põhjus vahistatu pakkide saamist ajaliselt piirata. Kuigi pakkides olevate esemete kontrollimine on ajamahukas ei tohi seetõttu vahistatu õiguseid piirata. Kuna arestimajad tagavad pakkide saamise võimaluse tihedamini kui vanglad, rikutakse vahistatute võrdset kohtlemist.

Alljärgnevalt analüüsitakse, kas ministritel on õigus paki kaalu ning saatmise tihedust sisekorraeeskirjades kehtestada. VangS § 98 lg 1 annab volituse kehtestada pakkides saadetavate esemete loetelu, mitte kaalu ega saatmistihedust. Volitust kaalu ja saatmistihedust kehtestada ei tulene ka teistest vangistuseseaduse sätetest. Seadusandja mõte paki regulatsiooni kehtestamisel oli vahistatule tagada vajaminevad esemed. Ei ole mõeldav, et vahistatu saaks piiramatus koguses pakke, arvestama peab ka kinnipidamisasutuse julgeoleku tagamise ning töökorraldusega. Põhiseaduse kommentaarides leitakse, et madalama õigusega ei saa määrata kõrgema õiguse sisu, vaid madalam õigus peab olema kõrgema õigusega kooskõlas.¹⁰² Hetkel kehtiv regulatsioon on selle põhimõttega vastuolus. Kuna pakkide saamine on vahistatu jaoks oluline, peab seadusandja seaduse tasandil reguleerima, milline on paki optimaalne kaal ja saatmistihedus. Hetkel kehtiv regulatsioon on loodud kinnipidamisasutuste võimalustest lähtuvalt, arvestatud ei ole vahistatu subjektiivseid õiguseid. Õigusliku aluse, mis puudutab paki kaalu ja saatmistihedust, puudumine viib praktikas selleni, et erinevad kinnipidamisasutused lähtuvad oma võimalustest ning loovad korra, mis on neile mugav. Kinnipidamisasutuses ei tohi olla nende vajadustest lähtuv kord, vaid esmatahtis peab olema vahistatu subjektiivsete õiguste tagamine, et võrdsuspõhiõigust alusetult ei piirataks peab olulised küsimused seadusandja reguleerima seaduse tasandil.

---

¹⁰¹ TlnRnKo 2-3/633/03.

¹⁰² K. Merusk jt. PõhiSK § 3/2.3.2.1. Ü. Madise jt (toim).

IV KAMBRIVÄLINE TEGEVUS

4.1. Õigusaktidest tulenevad nõuded õppimisele ning võrdse kohtlemise analüüs

VangS § 90 lg 3 sätestab, et vahistatut hoitakse ööpäev läbi lukustatud kambris, välja arvatud aeg, mil vahistatu töötab või õpib. Vahistatu töötamist reguleeriva VangS § 93 lg 7 alusel saab vahistatu töötada juhul, kui vanglateenistus talle seda võimaldab. Seadusandja ei ole näinud ette kohustust vahistatule töö tagamiseks, seega ei saa töö mittevõimaldamine rikkuda vahistatu õiguseid. Tulenevalt sellest analüüsitakse alljärgnevalt ainult õppimist puudutavat regulatsiooni. Õppimise korraldus tuleneb vangistusseadusest ning arestimaja ja vangla sisekorraeeskirjadest. Arestimajade päevakavad õppimise korraldust ei reguleeri ning vanglate kodukordades puuduvad õppimise korralduse kohta käivad erisused, mida võrrelda. Seetõttu analüüsitakse ainult vangistusseadust ja sisekorraeeskirju.

Vangistusseadus reguleerib täisealise vahistatu ja alaealise vahistatu õppimist eraldi. Erinevate regulatsioonide põhjuseks on alaealiste kohustus õppida kuni põhihariduse omandamiseni või kuni 17-aastaseks saamiseni. Täiskasvanud vahistatu õppimise kohta puudub vangistusseaduse 5. peatükis eriregulatsioon. Haridust puudutav on reguleeritud ka vangistusseaduse 2. peatüki 4. jaos. Tulenevalt VangS § 90 lg-st 1 tuleb 2. peatüki 4. jaos hariduse kohta sätestatut lugeda üldosaks 5. peatükis sätestatule.

Kui põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse¹⁰³ § 9 lg 2 alusel on alaealine koolikohustuslik kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni, siis vanema kui 17-aastase isiku õppimine kinnipidamisasutuses saab toimuda vabatahtlikkuse alusel.

VangS § 35 näeb ette põhi- ja üldkeskhariduse omandamise ning § 36 kutsehariduse korraldamise. Kui isikul puudub kohustus koolis käimiseks, siis VangS §-de 35–36 alusel on hariduse omandamise võimalus seotud individuaalsest täitmiskavast tulenevaga või isiku arenguvajadusega. Vahistatutele individuaalset täitmiskava ei koostata, seega tuleb kohaldada teist alternatiivi. Isiku arenguvajaduste hindamisel tekib kinnipidamisasutusel kaalutusruum, kas õppimist võimaldada või mitte. VangS § 34 lg 1 alusel on hariduse võimaldamise eesmärk kindlustada kinnipeetav piisavate teadmiste, oskuste ja eetiliste tõekspidamistega, mis võimaldab tal jätkata vabaduses hariduse omandamist ja töötamist. Antud eesmärk on suunatud eelkõige kinnipeetava parandamisele ja tema ümberkasvatamisele. Vangistuse täideviimise üheks eesmärgiks on isiku suunamine õiguskuulekale käitumisele, et isik peale

¹⁰³ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. – RT I 2010, 41, 240 ... RT I, 10.07.2012, 20.

kinnipidamisasutusest vabanemist suudaks ühiskonda ilma uusi kuritegusid toime panemata sotsialiseeruda.¹⁰⁴ Eelvangistuse eesmärgiks on tagada kohtueelne menetlus. Eelvangistuses viibivat isikut ei ole vaja riigil ümber kasvatada ega õigusküülekale käitumisele suunata, seega tekib küsimus, kas eelvangistuses viibival täiskasvanul tekib õigus nõuda pooleli jäänud hariduse jätkamise võimaldamist.

Õigus haridusele ei ole absoluutne. Ka vabaduses viibivale täisealisele isikule ei ole hariduse andmise kohustust. Seega tuleb kaaluda, kas hariduse katkemine eelvangistusse sattumise tõttu piirab isiku õiguseid liigselt, või on see lubatud. Õiguskirjanduses on asunud seisukohale, et Euroopa Inimõiguste Konventsiooni esimese lisaprotokollis artikkel 2 sätestatud haridus ei hõlma igasugust haridust.¹⁰⁵ Konventsiooni artikkel 2 ja PS § 37 lg 1 sätestavad samasugused õigused. EIK on leidnud, et vahi all hoidmise tõttu katkenud õpingud või õpingute raskemine ei ole konventsiooniga vastuolus.¹⁰⁶ Hetkel kehtiv vangistuseseadus annab kaalutusõiguse kinnipidamisasutusele, seega ei saa täisealine vahistatu nõuda õpingute jätkamist, samuti ei ole õpingute mittejätkamine vastuolus seadusega. Seega ei rikuta vahistatute võrdset kohtlemist juhul, kui kinnipidamisasutus leiab, et õpingute jätkamine ei ole põhjendatud.

VangS § 93 lg 4 näeb ette erialuse alaealise vahistatu õppimise korraldamiseks. Nimetatud sätte alusel tuleb alaealisele vahistatule, kes on olnud eelvangistuses vähemalt üks kuu, võimaldada põhi- või üldkeskhariduse omandamise jätkamine vastava riikliku õppekava alusel. Kuna vahistatut võidakse ühest kinnipidamisasutusest teise ümber paigutada, peavad õppimise võimaluse tagama mõlemad asutused.

Vangla- ega arestimaja sisekorraeskirjad ei täpsusta alaealise vahistatu õppimise korraldust. Küll on ASKE § 15 lg-st 3 välja loetav, et arestimajas ei ole alaealisel isikul võimalust õpinguid jätkata. Nimetatud sätte näeb alaealise vahistatu vanglasse ümberpaigutamise alusena ette põhi- või üldkeskhariduse omandamise jätkamise. Antud sätet grammatiliselt ja teleoloogiliselt tõlgendades nähtub, et põhi- ja üldkeskhariduse omandamine arestimajas ei ole võimalik.

---

¹⁰⁴ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn: Ilo 2001, 17–21.

¹⁰⁵ D. Van Zyl Smit, S. Snacken. Principles of European Prison Law and Policy. Penology and Human Rights. 2009 Oxford University Press, lk 200.

¹⁰⁶ EIKo 13.01.2000, 45138/98, *Georgiou vs. Kreeka*, asja menetlusse mittevõtmise kohta; EIKo 04.09.2001, 46506/99, 46569/99, 46570/99, 46939/99 *Durmaz, Isik, Unutmaz ja Sezal vs. Türgi*.

VangS § 93 lg 4 on imperatiivne norm, selle alusel ei saa kinnipidamisasutusel tekkida kaalutusõigust alaealisele hariduse omandamise võimaldamisel. Vastavalt kriminaalpoliitika arengusuundadele aastani 2018 on alaealiste vahistatutega asjades seatud prioriteediks lühike kohtueelne menetlus. Riik on seadnud eesmärgiks lahendada alaealisi puudutavad kriminaalasjad kohtueelses menetluses kolme kuuga.¹⁰⁷ Kolme kuu pikkune eelmenetlus viitab sellele, et vahistatud alaealisele tuleb üldjuhul õppimisvõimalused tagada.

Kuna arestimajades ei ole võimalik alaealistel õpinguid jätkata, on antud regulatsioon vastuolus VangS § 93 lg-ga 4. ASKE § 15 lg 3 näeb alaealise vanglasse ümberpaigutamise alusena ette hariduse jätkamise võimaluse. Isegi juhul, kui vahistatu paigutatakse vanglasse, võib tekkida vajadus ta menetlustoiminguteks või kohtusse viimiseks ajutiselt arestimajja tagasi paigutada, selline ümberpaigutamine ei tohi mõjutada hariduse jätkamise võimalust, sest VangS § 93 lg 4 sätestab hariduse andmise kohustuse olenemata kinnipidamisasutusest, kus alaealine vahistatu viibib. Hariduse mittevõimaldamiseks puudub arestimajal alus ning seega rikutakse PS § 37 lg-t 1. Antud rikkumine toob kaasa ka võrdsuspõhiõiguse lubamatu rikkumise.

4.2. Füüsilise tegevuse võimaldamine ning võrdse kohtlemise analüüs

VangS § 93 lg 5 näeb vahistatule ette võimaluse viibida iga päev üks tund värskes õhus. Ka antud regulatsioon tuleneb lisaks vangistusseadusele ainult vangla ja arestimaja sisekorraeskirjadest, seega võrreldakse omavahel vanglat ja arestimaja. Antud peatüki raames analüüsitakse, kas lisaks jalutuskäikudele tekib vahistatul õigus tegeleda ka muu füüsilise tegevusega.

VangS § 93 lg 5 alusel võimaldatakse vahistatul soovi korral vähemalt üks tund päevas viibida värskes õhus. Vangla sisekorraeskiri jalutamise kohta midagi ei sätesta, ASKE § 31 lg 2 kordab VangS § 93 lg-s 5 sätestatut. Vanglate kodukorrad ning arestimajade päevakavad

---

¹⁰⁷ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Kättesaadav Internetis: www.just.ee (02.10.2012). Kriminaalpoliitika aruande kohaselt oli alaealiste kahtlustatavatega asjades kohtueelse menetluse pikkus 2012. aasta esimesel poolaastal 2,3 kuud.¹⁰⁷ Analüüs hõlmab kõigi alaealiste kahtlustatavate kohtueelset menetlust, toomata välja eraldi vahistatuid. Kuna tegemist on aritmeetilise keskmisega, siis võib keskmine olla mõjutatud äärmustest. Ometi annab analüüs üldise ülevaate ja on seetõttu ka antud töös kasutatav. Antud analüüsi põhjal saab väita, et alaealiste vahistatute puhul tuleb peaaegu alati kohaldada VangS § 93 lg-st 4 tulenevat. A. Ahven. Alaealiste kriminaalasjade menetlemise kiirus 2012. aasta I poolaastal. Lk 2. Kättesaadav Internetis: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57127/Alaealiste+menetluspikkuse+%FClevaade+I+pa+2012.pdf> (12.12.2012).

tagavad värskes õhus viibimise. Seega tagavad kinnipidamisasutused normatiivsel tasandil vahistatute võrdse kohtlemise.

Praktikas ei suuda aga kõik arestimajad isikule VangS § 93 lg-s 5 tulenevat õigust tagada. Õiguskantsleri 2011. aasta tegevuse ülevaatest selgub, et osades arestikambrites, näiteks Haapsalus, Võrus ja Valgas puuduvad jalutushoovid. Samuti on probleemiks ametnike vähesus arestimajades. Samas ülevaates tuuakse välja, et Jõhvi arestikambris ei saa vangistatud nädalavahetusesti jalutada, kuna arestikambris ei viibi korraga tööl nii palju ametnikke, et jalutamisevõimalust vangistatule tagada.¹⁰⁸ Seega on küll seaduses ja määrustes sätestatud võrdsed alused vahistatute kohtlemiseks, kuid praktikas neid ei täideta ning arestimajad ei suuda tagada seadusest tulenevat kohustust samal määral kui vanglad.

Lisaks jalutuskäikude võimaldamisele näeb VangS § 55 lg 1 kinnipeetavale ette õiguse tegeleda kehakultuuriga. Kuna nimetatud säte asub vangistuseseaduse 2. peatükis, siis tõusetub küsimus, kas see regulatsioon kohaldub ka vahistatute suhtes. Vastavalt VangS § 90 lg-le 1 kohaldatakse selle seaduse 2. peatüki sätteid eelvangistuse kandmisele niivõrd, kui võrd seaduse 5. peatükis sisalduvad eelvangistuse täideviimise sätted ei sätesta erisusi. Kuna seaduse 5. peatükis paiknev § 90 lg 3 näeb vahistatu puhul ette erisuse, mille kohaselt saab vahistatu kambrit väljaspool viibida ainult siis, kui ta töötab või õpib, ei kohaldu VangS § 55 lg-s 1 nimetatud regulatsioon vahistatutele. Seega ei saa tõusetuda ka küsimust vahistatute võrdsest kohtlemisest.

---

¹⁰⁸ Õiguskantsleri 2011. aasta tegevuse ülevaade. Tallinn: Õiguskantsleri kantselei 2012, lk 44-45. Kättesaadav internetis: www.oiguskantsler.ee (18.01.2013).

V MASSITEABEVAHENDITE KÄTTESAADAVUS

Üheks massiteabevahendiks on Internet. Üldjuhul vangistatud Internetti kasutada ei saa. VangS § 31¹ näeb ette võimaluse Interneti kasutamiseks vanglateenistuse poolt selleks kohandatud arvutites, et vangistatu saaks tutvuda õigusaktide ning kohtulahenditega. Riigikohus on lahendis 3-3-1-20-07 asunud seisukohale, et juhul, kui vangistatul puudub juurdepääs Internetile, siis peab olema tagatud mõistlik võimalus õigusaktide otsimiseks ja nendega tutvumiseks.¹⁰⁹ Seega ei rikota vahistatute õiguseid, kui neile on tagatud soovitud õigusaktide ja kohtulahendite väljatrükkidega tutvumise võimalus. Nimetatute aktidega tutvumist saab võimaldada alles siis, kui vahistatu esitab kinnipidamisasutusele vastavasisulise taotluse. Kuna Interneti kasutamise õigus ei ole absoluutne, siis alternatiivsete lahenduste tagamisel ei rikota vahistatu võrdsuspõhiõigust. Seetõttu antud regulatsiooni täpsemalt ei analüüsita.

5.1. Trükimeediaväljaannete ja kirjanduse kohta käiv regulatsioon

Antud peatükis analüüsitakse trükimeediaväljaannete ja kirjanduse kättesaadavust kinnipidamisasutustes. Raamatute laenutamine raamatukogust on reguleeritud lisaks vangistusseadusele ka vanglate kodukordades, mis näevad ette erisused. Järgnevas alapeatükis analüüsitakse, kas selliste erisuste sätestamine on lubatud ning kas nimetatud regulatsioon toob kaasa võrdse kohtlemise rikkumise.

VangS § 93 lg-st 3 tulenevalt on kinnipidamisasutusel kohustus tagada vahistatule üleriigiliste päevalehtede ning raamatukogus olevate raamatute ja ajakirjade kättesaadavus. Samast sättest tuleneb, et vahistatul on õigus mõõdukuse piires isiklike vahendite arvelt tellida ajalehti, ajakirju ja muud kirjandust, kui see ei ohusta vangla julgeolekut. VSKE § 64¹ p 15 ja ASKE § 39 lg 1 p 15 sätestavad, et vägivalda, vihkamist, rassismi jne propageerivad trükised ning pornograafilised teosed on kinnipidamisasutuses keelatud. Kinnipidamisasutuses viibivad vahistatud üldjuhul kambris kahekesi. Vägivalda, vihkamist ja rassismi sisaldavate teoste lugemine võib tekitada vahistatus negatiivseid emotsioone ning ärritust. Lisaks võib nimetatud teoste lugemine viia konfliktini kambris viibiva teise vahistatuga. Pornograafilise

---

¹⁰⁹ RKKHo 3-3-1-20-07 p 12.

sisuga kirjandus võib tekitada vajaduse sugulise kire kunstlikuks rahuldamiseks, mis võib tekitada julgeolekuohu vanglale ning vahistatuga samas ruumis viibivale isikule.

Ajalehtede ning ajakirjade tellimist reguleerivast VangS § 93 lg-st 3 tuleneb, et vahistatule peavad olema kättesaadavad üleriigilised päevalehed. Vangistusseadus ei täpsusta, kas piisab eestikeelsete päevalehtede tagamisest või tuleb tagada ka võõrkeelsete lehtede olemasolu. Arvestades, et kinnipidamisasutustes viibib ka vene keelt kõnelevaid isikuid, tuleb ka neile tagada samaväärsed tingimused. Ainult eestikeelsete lehtede tagamisel jääb seadus sisuliselt täitmata, sest muukeelsetel vahistatutel ei ole realselt lehtede lugemise võimalust loodud. Päevalehtede tagamise eesmärk on vahistatut ühiskonnas toimuvaga kursis hoida. Kui vahistatule tagatakse võimalus olla informeeritud, vähendab see vahistuse negatiivseid tagajärgi. Kuna vahistatu paigutatakse eelmenetluse ajaks kinnisesse asutusse, kus tal tuleb viibida ööpäev läbi lukustatud kambris, tekib vahistatul paratamatult tõrjutuse tunne. Igapäevaeluga kursis olemine aitab tõrjutust vähendada. Siinkohal ei leidu põhjust, miks ei peaks muukeelsetele isikutele päevalehtede lugemise võimalust tagama. Juhul, kui näiteks vene keelt kõnelevatele isikutele ei tagata võimalust lehtede vahendusel olla kursis igapäevaelus toimuvaga, rikutakse nende õigust võrdsele kohtlemisele. Keel ei tohiks olla argumendiks, miks seadus täitmata jätta.

Tallinna Ringkonnakohtu lahendis 2-3/132/2004 on kohus asunud seisukohale, et kuigi VangS § 93 lg-st 3 tulenevalt on vahistatule üleriigiliste päevalehtede kättesaadavaks tegemine vangla kohustus, siis selle kohustuse täitmata jätmisel ei rikota isiku õiguseid niivõrd, et see tooks kaasa kahjunõude.¹¹⁰ Kuna vahistatu puhul on päevalehed üks peamine võimalus ühiskonnas toimuvaga kursis olla, siis selle võimaluse kinnipidamisasutuse poolne mittevõimaldamine ei saa olla lubatav. Antud lahend saadab kinnipidamisasutustele signaali, et seaduse mittetäitmine on lubatav ning toob endaga kaasa vahistatute ebavõrdse kohtlemise.

Kuna kinnipidamisasutused ei telli ajalehti koguses, et iga vangistatu saaks oma lehe, siis tekib küsimus kuidas toimub lehtede lugemise tagamine. Riigikohtu halduskolleegium on otsuses 3-3-54-08 leidnud, et vahistatu ei pea tegema kinnipidamisasutusele taotlust päevalehtede lugemiseks, sest nende ilmutamissagedust arvesse võttes oleks see mõeldamatu. Samuti on Riigikohus võtnud seisukoha raamatute laenutamise ja raamatukogu osas. Riigikohus on seisukohal, et võrreldes päevalehtede kättesaadavuse eesmärki raamatute või ajakirjade lugemise võimalusega, ei saa õigusvastaseks pidada arestimaja poolt raamatute ja

---

¹¹⁰ Tallinna Ringkonnakohtu lahend 2-3/132/2004.

ajakirjade lugemise mittevõimaldamist olukorras, kus arestimajas puudub raamatukogu.¹¹¹ Antud töö autor Riigikohtu seisukohaga raamatukogu osas ei nõustu. VangS § 93 lg 3 sõnastusest tulenevalt peavad olema vahistatule raamatukogus olevad raamatud kättesaadavad. Normi sõnastus ei anna võimalust tõlgendamiseks. Sõna „peab“ viitab konkreetse võimaluse loomisele kinnipidamisasutuse poolt. Kuna vahistatu ei tegele muude vaba aja sisustamise võimalustega, vaid viibib pidevalt kambris, on raamatute lugemine üheks peamiseks aja sisustamise võimaluseks. Riigikohus on leidnud, et seaduses imperatiivselt sätestatud normide järgimata jätmist ei saa põhjendada majanduslike faktoritega.¹¹² Seega puuduvad arestimajal raamatukoguteenuse mittevõimaldamiseks kaalukad alused. Juhul kui arestimajas olevad vahistatud ei saa raamatuid laenutada toob see kaasa võrdsuspõhiõiguse lubamatu riive. Kuna raamatute laenutamise õigus tuleneb seadusest tekib vahistatul, kellele nimetatud õigust ei tagata subjektiivne õigus nõuda enda ümberpaigutamist kinnipidamisasutustesse, mis nimetatud õiguse tagab.

Erinevalt vanglatest ei ole arestimajades ajalehtede ja -kirjade tellimist ning raamatukoguteenuse kasutamist täpsustatud. Seega lähtuvad arestimajad oma töös vangistusseaduse sätetest. Kuna vangistusseaduse sätetest tuleneb õigus, mitte selle õiguse teostamise kord, siis on vanglates olevatele isikutele tagatud õiguse realiseerimine suuremas mahus. See omakorda toob kaasa arestimajas viibivate vahistatute ebavõrdse kohtlemise. Alljärgnevalt analüüsitakse vanglas kehtivaid erinevusi ning nende lubatavust.

5.1.1. Vanglate kodukordade võrdlus ja võrdse kohtlemise analüüs

Vanglate kodukorrad ei näe ette erisusi ajalehtede ja -kirjade tellimise osas. Nimetatud regulatsioon on vangistusseadusega identne.

Vanglate kodukorrad täpsustavad, kuidas vahistatu saab raamatukogust raamatuid laenutada ning määravad kindlaks tähtaja, mille jooksul tuleb laenutatud raamatud tagastada. Samuti määratakse ära, mitu raamatut saab vahistatu korraga laenutada. Üldjuhul on laenutamisprotseduur raamatute saamiseks kõikides vanglates samasugune. Isik peab esitama soovitud raamatute nimekirja kodukordades nimetatud isikule ning seejärel väljastatakse vahistatule raamatud. Tartu Vangla ja Tallinna Vangla kodukorra punkti 18.3.2 alusel saab

---

¹¹¹ RKHKo 3-3-1-54-08 p 14.

¹¹² RKHKo 3-3-1-24-09 p 9.

raamatuid laenutada vähemalt korra kuus, Viru Vangla kodukorra punkti 18.2.3 alusel laenutatakse raamatuid üldjuhul kaks korda kuus.

Vanglad eristavad laenutatud raamatutest õppekirjandust ning muud laenutatavat kirjandust. Õppekirjanduse laenutamisel on eelisjärjekorras isikud, kes on kooli nimekirjas, ning samuti näevad kodukorrad ette õppekirjanduse puhul pikemad tagastamistähtajad, et kindlustada õppivale isikule terve õpinguperioodi jooksul õpiku olemasolu.

Raamatute laenutamisel hakkavad silma erinevused raamatute koguses. Tallinna Vangla kodukorra punkt 18.2.5 näeb ette, et korraga saab laenutada 5 raamatut ja enne uusi raamatuid laenutada ei saa, kui vanad raamatud on tagastatud. Raamatute tagastamistähtaeg tuleneb punktist 18.2.6 ja selleks on laenusperiood ehk siis üks kuu, samuti on võimalik tähtaega 3 korda raamatu ettenäitamisel pikendada. Õppekirjanduse üle peetakse eraldi arvestust ning punkti 18.2.7 alusel on isikul võimalus laenutada kuni 5 õpikut. Tartu Vangla kodukorra punkti 18.3.3 alusel on isikul korraga võimalik laenutada 7 raamatut ning 5 õpikut ning sarnaselt Tallinna Vanglale on tagastamistähtajaks aeg, mil toimub uus laenutamine ehk siis üks kuu. Samuti saab tähtaega raamatu ettenäitamisel kolm korda pikendada. Viru Vangla kodukorra punkti 18.2.3 alusel võib isikul olla käes kuni 5 raamatut ning tähtajaks on kaks nädalat, mida saab pikendada kolm korda (kodukorra punkt 18.2.4). Õppekirjanduse kohta eraldi arvestust ei peeta ning laenutamise sätetest nähtub, et isikul võib olla korraga 5 raamatut, olenemata sellest, kas need on õpikud või muu kirjandus. Erisus on ainult õpikute laenutamisperioodis, mis sarnaselt teistele vanglatele on kas semester või kursus (kodukorra punkt 18.2.5).

Vanglate võrdluses on suurimad erinevused teavikute arvu ja laenutustähtaegade vahel. Tegemist on märgatavate vahedega. Siiski on kõik vanglad taganud isikutele VangS § 93 lg-st 3 tuleneva õiguse raamatuid laenutada. VangS § 105 lg 2¹ p 14 alusel on vanglale õigus kodukorras reguleerimist vajavaid asjaolusid täpsustada. Raamatute laenutamise täpsema korra saab nimetatud punkti alusel kehtestada. Kuna seadusandja ei saa ette näha raamatukogu teavikute hulka, siis sõltub laenutamise sagedus ja raamatute arv, mida saab korraga laenutada, raamatukogu suurusel. Selleks, et tagada kõigile vangistatutele raamatukoguteenuse kasutamise võimalus, peab vangla seadma piiranguid. Seega laenutamissageduse ning laenutatavate raamatute arvu kehtestamisel ei riku vangla isiku õiguseid, vaid tagab kõigile võrdsed võimalused. Üheski vanglas ei ole laenutamistähtaeg ebamõistlikult lühike. Arvestades, et vanglas soovivad kõik isikud raamatuid lugeda, on

mõistlik luua tagastamistähtjad, mis raamatute koguarvu arvestades tagavad võimalikult paljudele isikutele lugemisõiguse. Kuna teavikute koguseline piirang ning laenutustähtjad on mõistlikud, sobivad ja mõõdukad, ei rikuta vanglates raamatute laenutamisel võrdsuspõhiõigust.

5.2. Televisiooni ja raadio kättesaadavust puudutav regulatsioon ja võrdse kohtlemise analüüs

Vangistusseaduse 5. peatükk ei reguleeri televiisori ja raadio kohta käivat, seega tuleb kohaldada 2. peatüki 3. jaos olevat paragrahvi 31. VangS § 31 lg 1 alusel peab kinnipidamisasutus võimaldama jälgida raadio- ja televisioonisaateid. Vangistusseaduse kommentaar rõhutab, et tegemist on ühe kinnipidamisasutuse välise suhtlemise vormiga, mida kinnipidamisasutus peab soodustama.¹¹³ Vanglad täidavad VangS § 31 lg 1 tulenevat kohustust nii, et paigutavad kinnipeetavatele osakondade ühisruumidesse televiisori, mida kõik soovijad saavad vabal ajal vaadata. Vahistatute puhul selline süsteem kehtida ei saa, sest tulenevalt VangS § 90 lg-st 3 tuleb vahistatut hoida lukustatud kambris ja vahistatu ei saa osakonna piires vabalt liikuda nagu kinnipeetav. Seega tuleb VangS § 31 lg-s 1 sätestatud tõlgendada koos sama paragrahvi lõigetega 2-4, mille kohaselt lubatakse vangla direktori või tema määratud isiku loal kinnipeetavale kambrisse raadio või televiisor, video- või helikassetmagnetofon või muu vaba aja veetmiseks vajalik ese. Tulenevalt VangS § 156 lg-st 4 on arestimaja juhil ning arestimaja töötajal vangla direktori ja vanglaametniku õigused. Kuna vahistatu on isoleeritud ning peab eelvangistuse ajal olema ööpäev läbi oma kambris, siis on eriti oluline, et talle oleksid võimaldatud televisiooni ja raadio kättesaadavus. Televisiooni ja raadio vahendusel saab isik hoida ennast kursis päevakajaliste teemadega ning samuti on isikul võimalus oma aega millegagi sisustada. Võimaluste loomisel televiisori ja raadio saamiseks kambrisse täidab kinnipidamisasutus VangS § 31 lg-s 1 nimetatud kohustuse.

Televiisori ning raadio kambrisse lubamiseks ei tohi nende kasutamine rikkuda sisekorraeeskirju ega häirida teisi isikuid. Samuti peab vahistatu tasuma elektriseadme kasutamise kulud. Need on alused, mille täitmisel on vahistatul õigus VangS § 31 lg-s 2 nimetatud ese kambrisse saada. Ka Riigikohus on antud seisukohta toetanud, leides et

---

¹¹³ L. Madise jt., lk 80.

kambrisse isikliku raadio, televiisori või muu vaba aja veetmiseks vajaliku eseme lubamisel on vangla administratsiooni diskretsioon piiratud VangS § 31 lg-s 2 nimetatud kaalutlustega. Loa andmiseks peab vangla kaaluma, kas kambrisse taotletava eseme kasutamine võib rikkuda vangla sisekorraeeskirja või häirida teisi isikuid. VangS § 31 lg-s 2 nimetatud kaalutluste arvestamine ei ole lubatud, kuna sellega ületatakse kaalutusõiguse piire.¹¹⁴ Kuna arestimaja ja vangla pädevused eseme kambrisse lubamiseks on kattuvad, siis antud lahendis võetud seisukoht kehtib mõlemas kinnipidamisasutuses. Seega ei saa kinnipidamisasutus elektroonikaseadme kambrisse mittelubamise põhjendusena tuua vajalike võimaluste puudumist kambris.

Vanglas viibiv vahistatu saab elektroonikaseadmed kambrisse muretseda vangla poe vahendusel, kuna üldjuhul väljastpoolt vanglat ostetud elektriseadmeid julgeolekuohu tõttu isikule ei lubata. Arestimajas puudub sisseostude tegemise võimalus. ASKE § 39 lg 1 p 21 alusel ei lubata tehniliselt mittekorras elektriseadmete omamist. Kuna elektroonikaseadmete kontroll on keeruline ja seade võib kontrollimisel kahjustuda või lakata töötamast, siis on ebatõenäoline, et isik realselt soovitud eseme saab. Kuna elektroonikaseade kujutab endast julgeolekuohtu, siis on selle kontrollimine vajalik. Halvas tehnilises korras televiisor või raadio võivad põlema minna ning seega seada ohtu kõigi kinnipidamisasutuses viibivate isikute elu. Kuna arestimaja ei paku võimalust televiisori või raadio ostmiseks, peab arestimajas lubatava elektroonikaseadme vahistatu soovil tagama talle muul viisil. Arestimajas koheldakse vahistatuid võrreldes vanglas viibivate vahistatutega ebavõrdselt, kuna neil puudub võimalus kinnipidamisasutuse vahendusel elektriseadmeid soetada ning puudub alus, miks selline kohtlemine oleks lubatav.

Siseministril puudub VangS § 31 lg-s 4 nimetatud elektriseadmete kasutamise kulude määrade, nende arvestamise ja hüvitamise korra kehtestamise õigus, kuna normiga antakse pädevus ainult justiitsministrile. Eseme kambrisse saamise üheks eelduseks on tekkivate kulude tasumise kohustus. Hetkel ei saa arestimajas viibiv isik kulusid tasuda, kuna puudub kord, mille alusel neid arvestada. Seega ei ole arestimajades asuvatel vahistatutel võimalust seadusest tulenevat õigust kasutada, kuna on vähetõenäoline, et kinnipidamisasutus laseb vahistatul elektriseadet kasutada ilma selle eest tasu maksmata. Kuna tegemist on põhjendamatu riivega, siis toob see endaga kaasa võrdsuspõhiõiguse rikkumise.

---

¹¹⁴ RKKHo 3-3-1-49-10 p 12.

VI KINNIPIDAMISASUTUSEVÄLINE SUHTLEMINE

Kinnipidamisasutuse välise suhtlemise all peetakse alljärgnevalt silmas vahistatu lühiajalisi kokkusaamisi ja telefoni kasutamise võimalust. VangS §-s 99 nimetatud lühiajalise väljaviimise regulatsiooni käesolevas töös ei analüüsita, kuna antud regulatsioon on seadusest alamalseisvates õigusaktides reguleeritud samamoodi ning seetõttu puudub vajadus nimetatud regulatsiooni võrdlemiseks. Samuti ei analüüsita kirjavahetuse regulatsiooni, sest ka nimetatud valdkonna puhul ei tulene õigusaktidest erinevusi.

6.1. Vahistatu kokkusaamised

Käesoleva alapeatüki raames analüüsitakse vahistatu kokkusaamist reguleerivaid sätteid. Kokkusaamiste korraldust reguleerivad lisaks seadusele ka vangla ja arestimaja sisekorraeeskirjad ning vangla kodukorrad ja arestimajade päevakavad. Alljärgnevalt analüüsitakse, kas erinevates regulatsioonides sätestatu tagab vahistatute võrdse kohtlemise. Ebavõrdse kohtlemise tuvastamisel analüüsitakse, kas see on lubatav.

Vahistatule on VangS § 94 lg 1 alusel lubatud lühiajalised kokkusaamised isiklikes, õiguslikes või ärilistes huvides, mida vahistatu ei saa teostada kolmandate isikute kaudu. Lisaks on VangS § 95 alusel vahistatule tagatud õigus kokkusaamiseks erisubjektidega, kelleks on kaitsja, advokaadist esindaja, vaimulik, notar ja oma riigi konsulaartöötaja.

KrMS § 143¹ lg 1 p 1 alusel on prokuratuuril või kohtul õigus piirata vahistatu lühiajalisi kokkusaamisi, kui vahistatu võib oma tegevusega kahjustada kriminaalmenetluse läbiviimist. Piirang ei saa olla absoluutne. EIK asus lahendis *Lavents vs. Läti* seisukohale, et perekonnaliikmetele üldine kokkusaamise keelamine rikub õigust perekonnaelule ja ei ole demokraatlikus ühiskonnas vajalik.¹¹⁵ Juhul, kui perekonnaliige on samas kriminaalasjas kannatanu või tunnistaja ja on kahtlus, et vahistatu võib kallutada isikut valeütluste andmisele, on ka perekonnaliikmetega kokkusaamise keelamine lubatav.

Erinevus kahe kokkusaamise liigi, erisubjektidega kohtumised ja kohtumised muude isikutega, vahel seisneb selles, et tavalise kokkusaamise juures viibib VangS § 94 lg 3 alusel kinnipidamisasutuse töötaja ning kokkusaamine on ajaliselt piiratud. Erisubjektidega, kes on

---

¹¹⁵ EIKo 28.11.2002, 58442/00, *Lavents vs. Läti*.

sätetatud VangS §-s 95, võib vahistatu piiramatult kohtuda ning kinnipidamisasutuse töötajad ei tohi kohtumist pealt kuulata.

EIK on lahendis *Kalashnikov vs. Venemaa* asunud seisukohale, et kui riik määrab vangistatu kokkusaamiseks piirangud, siis on selline teguviis lubatud ja ei riku konventsioonis sätestatud. Ometi rõhutab EIK, et sellised piirangud peavad tuginema õiguslikule alusele, neil peab olema legitiimne eesmärk ning nad peavad demokraatlikus ühiskonnas olema vajalikud.¹¹⁶ VangS § 94 lg 4 sätestab, et täpsem kokkusaamiste kord ja kestvus sätestatakse vangla sisekorraeeskirjas. Antud sättetest ei tulene siseministrile volitust kokkusaamiste pikkust ega korda reguleerida. Ka muudest vangistuseseaduse sätetest nimetatud volitust ei tulene. Seega on hetkel arestimaja sisekorraeeskirjas sätestatud kord kehtestatud ilma volitusnormita ning on seadusega vastuolus. Antud töö peatükis 1.2 asuti seisukohale, et vaatamata volitusnormi puudumisele analüüsitakse töös ka siseministri poolt arestimaja sisekorraeeskirjas kehtestatud korda.

Vanglate sisekorraeeskirjas reguleerib kokkusaamist 8. peatükk ja arestimaja sisekorraeeskirjas 13. peatükk. VSKE § 39 lg 2 ja ASKE § 54 lg 2 kohaselt on vahistatul õigus kokkusaamiseks kord kuus kestusega kuni kolm tundi.

Tuleb tõlgendada, mida tähendab „kuni kolm tundi“. Sõna „kuni“ VSKE § 39 lg-s 2 ja ASKE § 54 lg 2 tähendab, et isikul on õigus kokkusaamisele kestusega 3 tundi, mitte kauem. Kui vähendada seda aega, muutub VSKE § 39 lg 2 sisutihjaks.

Kokkusaamine on isiku õigus, mitte kohustus ning kokkusaamise kestuse määramine ei tähenda, et isiku kokkusaamine peaks täpselt nii kaua kestma. Nii vahistatul kui ka kokkusaamisele tulnud isikul on õigus lõpetada kokkusaamine ükskõik mis ajal. Kokkusaamine ei pea kestma nii kaua, kui sisekorraeeskiri või vanglate kodukorrad ja arestimajade päevakavad seda ette näevad. Töö autor on seisukohal, et kokkusaamise all tuleb mõista isikute realselt koos veedetud aega, mitte kogu aega, mille jooksul kokkusaaja vanglas viibib. On loomulik, et vanglal tuleb julgeoleku kaalutlustel isikud läbi otsida, et veenduda kokkusaamise ohutuses ja selles, et kokkusaamisele tulnud isikud oleksid kained. Selline asjaajamine ei tohi lühendada kokkusaamiste ajalist kestust.

Tulenevalt VangS § 94 lg-st 4 tuleb kokkusaamiste kord kehtestada sisekorraeeskirjades. VSKE § 31 lg 3 ja ASKE § 55 lg 3 alusel võimaldatakse vahistatul kokkusaamine korraga

---

¹¹⁶ EIKo 15.07.2002, 47095/99, *Kalashnikov vs. Venemaa*; M. Olesk, lk 185.

kahe täiskasvanud isikuga ning lapsi võib kokkusaamisele kaasa võtta eelnevalt kokkulepitud arvu. Kokkusaamisel on esemete üleandmine keelatud. Kuna kinnipidamisasutused peavad kokkusaamisteks kohaldama ruumid, mis tagaksid nii julgeoleku kinnipidamisasutusele kui ka kokkusaajate ning kokkusaamisele tulnute jälgimise, on põhjendatud, miks kokkusaamistele lubatavate isikute arv on piiratud. Seega ei esine määruste tasemel võrdse kohtlemise riiveid ning vahistatutele tagatakse sarnased õigused.

Kokkusaamiste korraldust on täpsustatud vanglate kodukordades ning arestimajade päevakavades. Vanglate volitus kokkusaamiste korra reguleerimiseks kodukordades tuleneb VangS § 105 lg 2¹ p-st 6. Arestimajade pädevus kokkusaamiste reguleerimiseks tuleneb ASKE § 27 lg-st 1, mille alusel saab prefekt kinnitada arestimaja päevakava. Käesoleva töö peatükis 2.2.2. leiti, et kuna päevakavades piiratakse isikute õiguseid, tuleb sarnaselt vangla kodukorrale ka päevakavade andmine reguleerida seaduse tasandil. Töö autor jääb selle seisukoha juurde. Kodukordades ja päevakavades kehtestatud regulatsiooni analüüsitakse järgnevates alapeatükkides.

VangS § 94 lg 5 alusel ei võimaldata vahistatule pikaajalisi kokkusaamisi VangS §-i 25 mõttes. Riigikohus on oma lahendites analüüsinud isiku, kes on pikalt olnud vahistatu, õigust pikaajalistele kokkusaamistele. Lahendis 3-3-1-62-09 leidis halduskolleegium, et ei ole välistatud pikaajalist vahistatud isiku puhul niivõrd intensiivne PS § 26 riive, et seadusega vahistatule kehtestatud piirang võib osutada põhiseadusega vastuolus olevaks.¹¹⁷ Nimetatud lahendis Riigikohus põhiseadusega vastuolu kohta seisukohta ei võtnud. Mõnda aega hiljem analüüsis Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium lahendis 3-4-1-9-10 VangS § 94 lg 1 kooskõla PS §-s 26 sätestatud põhiõigusega perekonna- ja eraelu puutumatusle ning leidis, et riive on õiguspärane, kuna vahistatu ohtlikkust ei ole vangla hinnanud ning igakordne kaalutusõigus, mida pikaajalise kokkusaamise taotluse lahendamisel tehakse, ei kaalu üles avaliku korra normaalset toimimist ning teiste inimeste õiguste ning vabaduste kaitset ja kuritegude tõkestamist.¹¹⁸

Lahendile on eriarvamuse kirjutanud riigikohtunik Jüri Põld, kes leidis, et regulatsioon, mis ilma kaalutusõigusega välistab pikemat aega vahi all olnud isikule pikaajalise kokkusaamise võimaluse, on ebaproportsionaalne sekkumine PS §-s 26 nimetatud õigusesse

---

¹¹⁷ RKHKo3-3-1-62-09 p 18.

¹¹⁸ RKPJKo 3-4-1-9-10 p 81.

perekonnaelule.¹¹⁹ Töö autor nõustub riigikohtuniku Jüri Põllu arvamusega ja leiab, et asjaolu, et vahistatule ei ole koostatud individuaalset täitmiskava ja riskihindamist, ei saa üles kaaluda isiku õigust perekonnaelule. Kui riik ei taga isikule kiiret kohtueelset menetlust, siis ei saa riik isikule keelata kokkusaamist perekonnaga vaid seetõttu, et vangla ei ole teinud riskihindamist ja puudub individuaalne täitmiskava. Vahistatu puhul on kinnipidamisasutuse personalil, kes vahistatuga igapäevaselt kokku puutub, välja kujunenud arusaam isiku ohtlikkusest ning nimetatud ametnikud suudavad anda professionaalset ja adekvaatset infot isiku käitumise ja ohu kohta. Seega ei ole põhjendatud kokkusaamiste piiramine tuginedes faktil, et kinnipidamisasutus ei ole saanud vormistada infot, mis töötajatele on nagunii vahistatuse kestuse jooksul teatavaks saanud, riskihindamisena.

Edaspidi tuleks väga pikka aega vahistatu staatuses olevatele isikutele pikaajalise kokkusaamise võimalus tagada ning seda nii vanglas kui ka arestimajas.

6.1.1. Kokkusaamiste korraldus vanglates

Vanglate kodukorrad täpsustavad kokkusaamise korraldust, määrates kindlaks protseduuri, mis kokkusaaja ja vahistatu enne kokkusaamist peavad läbima ning täpsustavad kokkusaamise kestust.

VSKE § 39 lg 2 alusel on kokkusaamise kestus kuni 3 tundi. Ükski vangla ei taga vahistatule kokkusaamist kolme tunni ulatuses. Tartu Vangla kodukorra punkti 13.1.3 ja Viru Vangla kodukorra punkti 13.1.2.1 kohaselt on kokkusaamise ajaline kestus 2 tundi, Tallinna Vangla kodukorra punktide 13.1.2-13.1.3 alusel on kokkusaamise ajaks 1 tund ja 10 minutit.

Tallinna Vangla ei põhjenda, miks selline piirang kokkusaamistele on loodud. Üheks piirangu põhjuseks võib olla kokkusaamisruumide vähesus vanglas. Selleks, et tagada kõigile vangistatutele kokkusaamise võimalus, peab vangla ruumipuuduse tõttu arvestama vangistatute arvuga ja reaalsete võimalustega. Isiku õiguseid ei saa piirata seetõttu, et vanglal puudub ressurss õigusaktides tulenevat reaalselt tagada. Seetõttu on piirang põhjendamatu ning rikub vahistatute võrdset kohtlemist.

---

¹¹⁹ RKPJKo 3-4-1-9-10 p 1 kohtunik Juri Põllu eriarvamus.

6.1.2. Kokkusaamiste korraldus arestimajades

Arestimaja sisekorraeskirjas ette nähtud kuni kolme tunni pikkune kokkusaamine on tagatud Haapsalu, Kuressaare, Kärdla, Paide, Pärnu ja Rapla arestikambrites. Lõuna Prefektuuri arestimaja päevakavast tulenevalt on isikul õigus kokkusaamisele maksimumkestusega 2 tundi, Jõhvi arestikamber lubab kokkusaamist kuni 30 minutit ning Rakvere ja Narva arestikambrites on õigus kokkusaamisele, mis kestab 15 minutit. Põhja Prefektuuri arestimaja päevakava kokkusaamiste aega ei sätesta.

Ka arestimajades sõltub kokkusaamise kestus reaalsest kokkusaamisruumide olemasolust ning arestimajas viibivate isikute arvust. Kuna arestimajades on probleeme piisava töötajaskonna tagamisega,¹²⁰ võib kokkusaamiste ajalise piiramise põhjuseks olla ka see, et arestimajades puuduvad töötajad, kes kokkusaamist jälgiksid. Personali vähesus ning puuduvad tingimused ei ole piisavaks põhjuseks, miks kokkusaamiste kestust lühendada 15 või 30 minutini. Nimetatud ajalised piirangud rikuvad vahistatute võrdset kohtlemist.

6.1.3. Vanglate ja arestimajade vaheline võrdse kohtlemise analüüs

Kui võrrelda vanglaid ja arestikambreid omavahel, tuleb asuda sisukohale, et selles küsimuses tagavad arestimajad vahistatule rohkem õigusi kui vanglad. Kui ükski kolmest vanglast ei taga vahistatule võimalust 3-tunniseks kokkusaamiseks, siis 14-st arestimajast vähemalt 6 tagab. Loomulikult on Rakvere, Jõhvi ja Narva arestikambrite päevakavades sätestatud kokkusaamiste kestus äärmuslik ning täielikult põhjendamata. 15 või 30 minutit kokkusaamiseks on ilmselgelt liiga lühike aeg. Kokkusaaja, kes peab kaugemalt kohale sõitma ei vaevu nii lühikese kokkusaamise pärast üldse tulema. Kuna arestikambrites on reaalsed võimalused kokkusaamisi korraldada tagatud, jääb arusaamatuks nii lühikese ajaperioodi sätestamine.

Kokkusaamise eesmärk on tagada isikule perekonna- ja ärisuhete jätkumine. Lisaks tuleb arvestada, et vahistatule on kokkusaamine lubatud üksnes korra kuus. On põhjendamatu niigi piiratud õigust veelgi kitsendada.

---

¹²⁰ Õiguskantsleri 2011. aasta tegevuse ülevaade. Tallinn: Õiguskantsleri kantselei 2012, lk 44-45. Kättesaadav internetis: www.oiguskantsler.ee (18.01.2013).

6.2. Telefoni kasutamine

Telefoni kasutamise õigus tuleneb vahistatule VangS § 96 lg-dest 1 ja 2. Kuigi VangS § 96 lg 1 alusel saab telefoni kasutada juhul, kui selleks on võimalus, tuleneb Riigikohtu lahendist 3-3-1-54-08, et ainuüksi telefoniautomaadi puudumine ei anna kinnipidamisasutusele alust telefonikõnede võimaldamisest keelduda.¹²¹ Kuna kõikides kinnipidamisasutustes on telefonid olemas, siis vastuvõtja kulul helistamise võimalus peab olema isikule alati tagatud.

VangS § 96 lg 1 alusel saab telefoni kasutamise täpsema korra kehtestada vangla sisekorraeeskirjades. Nimetatud säte ei anna siseministrile volitust arestimaja sisekorraeeskirjades telefoni kasutamise korra täpsustamiseks. Volitust ei tulene ka muudest vangistusseaduse sätetest. Antud peatüki raames sisekorraeeskirjades sätestatud korda siiski analüüsitakse.

Telefoni kasutamise korda täpsustatakse VSKE §-des 51 ja 52 lg 2 ning ASKE §-des 31 lg 1 p 7 ja 52. VSKE § 51 lg 2 ja ASKE § 52 lg 2 näevad ette, et telefoni saab kasutada vähemalt korra nädalas ning täpsem kasutamise aeg ja kord sätestatakse vangla kodukordades või arestimaja päevakavades. Helistamise regulatsiooni vanglate kodukordades ja arestimajade päevakavades analüüsitakse järgnevatel alapeatükkides.

KrMS § 143¹ lg 1 p 2 alusel saab prokuratuur või kohus oma määrusega isiku telefoni kasutamist piirata. Määruses võidakse välja tuua konkreetsed isikud või numbrid, kuhu vahistatu helistada ei tohi. Vanglateenistus või arestimaja ametnik peab kontrollima, kellele vahistatu helistada tahab. Kui vahistatu soovib suhelda isikuga, kelle suhtes piirang ei kehti, siis sellised kõnesid tuleb vahistatule lubada. Tulenevalt VangS § 90 lg-st 1 tuleb helistamise korraldamisele kohaldada ka VangS §-s 28 sätestatud korda. VangS § 28 lg 3 annab vanglateenistuse ametnikule õiguse vangistatu suhtlemise piiramiseks. Tulenevalt VangS § 156 lg-st 4 on arestimaja koosseisulistel teenistujatel samasugune õigus. VangS § 28 lg 3 keelab telefoni kasutamise piiramise suhtlemiseks riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikutega, samuti kaitsjaga või advokaadist esindajaga.

VangS § 96 lg 2 sätestab, et telefoni kasutamine toimub vahistatu kulul. Riigikohus on otsuses 3-3-1-46-07 asunud seisukohale, et VangS § 28 lg 2 ja ka § 96 lg 2 ei keela kinnipeetaval ega

---

¹²¹ RKKHo 3-3-1-54-08 p 12.

vahistatul helistada vastuvõtja arvel või laetava kõneajaga kõnekaardiga.¹²² Seega tuleb vahistatule tagada helistamise võimalus ka siis, kui tal helistamiseks raha ei ole, aga ta väidab, et vastuvõtja on nõus kõne eest tasuma. Praktikas peaks kontrolli tasumise kohta teostama vangla- või arestimaja ametnik.

Seaduse ja määruste alusel koheldakse vahistatuid võrdselt ning võrdsuspõhiõigust ei rikuta.

6.2.1. Telefoni kasutamine vanglas

Vanglate kodukordades sätestatu on enamjaolt kattuv. Vahistatu peab telefoni kasutamiseks esitama taotluse ning juhul, kui vahistatu suhtlemisõigust on piiratud, ei luba vangla isikul helistada neile, keda piirang hõlmab. Teistele isikutele helistamises takistusi ei tehta. Erinevused esinevad telefoni kasutamise kestvuses. Kui Viru (p 13.9.1.4) ja Tartu Vangla (p 13.8.5) lubavad kinni peetud isikul korraga telefoni kasutada 10 minutit, siis Tallinna Vangla kodukorra punkti 13.3.4 alusel on telefoni kasutamise kestus 5 minutit.

Tallinna Vanglas on seega kõne sooritamiseks poole vähem aega, kui teised vanglad on ette näinud. Kõnede piirangu seadmise eesmärgiks on eelkõige kõigile vangistatutele helistamise võimaluse tagamine. On loogiline, et suuremates kinnipidamisasutustes tuleb tagada ka suurem arv telefone. Ressursi puudus ei saa kaasa tuua vahistatute õiguste riiveid. Kuna telefoni kasutamine ei saa olla piiramatu, siis tuleks mõistlik ajaline piirang kehtestada seadusandjal, mitte delegeerida otsustamist täitevvõimule. Kuna seadusandja peab reguleerima üksnes olulist, mitte keskendumas pisisjade määramisele, siis oleks mõistlik anda otsustamispädevus täitevvõimule juhul, kui mõlemas kinnipidamisasutuses sätestatakse samasugused tingimused. Suhtlemise piiramine iseenesest on vahistatu jaoks oluline, seega peaks ajalised piirangud olema sätestatud seaduse tasandil, et tagada kõikides kinnipidamisasutustes sarnane kord. Hetkel puudub Tallinna Vanglal mõistlik põhjus piirata telefoni kasutamist 5-le minutile.

6.2.2. Telefoni kasutamine arestimajas

Kõik arestikambrid, välja arvatud Narva, Rakvere ja Põhja Prefektuuri arestimaja, näevad helistamise kestuseks ette 10 minutit. Seega on enamikus arestikambritest sätestatud

---

¹²² RKHKo 3-3-1-46-07 p 9.

samasugune ajavahemik. Eelpool nimetatud arestikambrite ja Põhja Prefektuuri arestimaja kodukordades ei ole küll telefonikõnede ajaliskestust määratud, kuid sellest ei saa järeldada, et seal koheldakse vahistatuid võrreldes teiste arestikambritega ebavõrdselt. Kuna telefonikõnede kestuse määramise kohustus tuleneb arestimajadele ASKE § 52 lg-st 2, siis nimetatud arestikambrites ja Põhja Prefektuuri arestimajas ei ole määruses sätestatud täidetud. Vahistatu kõnede piiramine peab olema vormistatud, et vältida ebavõrdse kohtlemise tekkimist. Hetkel ei saa kontrollida, milline kord nimetatud asutustes kehtib. Telefoni kasutamise aeg ei tohi sõltuda kinnipidamisasutuse töötajate suvast.

6.2.3. Vanglate ja arestimajade vaheline võrdse kohtlemise analüüs

Telefoni kasutuse korraldus on arestimajades ja vanglates reguleeritud sama moodi. Ainuke erinevus, mis esines, oli Tallinna Vangla poolt kehtestatud lühem aeg helistamiseks. Teistes kinnipidamisasutustes, kus helistamise kestus on kodukorra või päevakavaga määratud, on telefoni kasutamise pikkus sama.

Lubamatu on, et Narva ja Rakvere arestikambris ning Põhja Prefektuuri arestimajas pole helistamise kestust päevakavas määratud. Selline puudulik regulatsioon võib kaasa tuua võrdsuspõhiõiguse riive.

VII ETTEPANEKUD VAHISTATUTE EBAVÕRDSE KOHTLEMISE KÕRVALDAMISEKS

Käesoleva töö raames võrreldi vahistatute kinnipidamistingimusi Eesti vanglates ning arestimajades ning analüüsiti, kas vahistatute erinev kohtlemine kinnipidamisasutustes on põhjendatud. Töö käigus leiti, et uuritavates valdkondades esines võrdsuspõhiõiguse rikkumisi. Näiteks ei tagata arestimaja sisekorraeskirja alusel arestimajas viibivale vahistatule hügieenipakke ja sisseostude tegemise võimalust. Seadus aga näeb nimetatud õiguste tagamise ette. Ebavõrdset kohtlemist esineb ka vangistusseaduse alusel välja antud vangla ning arestimaja sisekorraeskirjades. Näiteks tagatakse kambris vangla sisekorraeskirja alusel rohkem sisustuselemente kui arestimajas arestimaja sisekorraeskirjaga tagatud on.

Kalle Merusk on riigihalduse õiguslikku regulatsiooni analüüsidest välja toonud, et haldusõigus peab moodustama ühtse süsteemi, mis tagab selle, et üksikküsimuste otsustamisel ei ole vaja lahendada printsiipiaalseid probleeme.¹²³ K. Merusk peab silmas eriseaduste ning üldseaduste omavahelist seotust. Süsteemsust on vaja ka eriseaduse sees – sarnaselt üld- ja eriseaduse süsteemsusele peavad ka seaduse alusel antud määrused ja üksikaktid moodustama ühtse terviku. Hetkel eelvangistust reguleerivad aktid ühtset tervikut ei moodusta ning kinnipidamisasutused tagavad vahistatutele erinevad kinnipidamistingimused. Seetõttu tuleb kehtivat regulatsiooni muuta ja see ühtlustada. Ei ole mõeldav absoluutse võrdsuse saavutamine, kuid hetkel kehtiv regulatsioon soosib ebavõrdset kohtlemist, see ei tohi olla lubatav.

Vangistusseaduses on eelvangistuse reguleerimiseks loodud eraldi 5. peatükk. VangS § 90 lg 1 alusel tuleb eelvangistusele kohaldada ka vangistusseaduse 1. ja 2. peatükki. Seega on 5. peatükis sätestatu eriosaks 1. ja 2. peatükile. Kuna vangistusseadus reguleerib eelkõige vangistuse täideviimist, mis on justiitsministri valitsemisallas, siis 1. ja 2. peatükis antakse volitusnormide alusel pädevus konkreetses valdkonnas korra kehtestamiseks ainult justiitsministrile. Siseministrile sarnast volitust ei anta ning vangistusseaduses puudub säte, mis võrdsustaks ministrite volitused. Nagu töö 1. peatükis põhjalikumalt selgitati, ei ole VangS § 156 lg 5 oma üldsõnalisuse tõttu aktsepteeritavaks volitusnormiks, et reguleerida vahistatute kinnipidamisega seotud küsimusi kindlaks määramata ulatuses. Seetõttu puudub siseministril teatud valdkondade reguleerimiseks seadusest tulenev pädevus. Hetkel kehtiv

¹²³ K. Merusk. Riigihalduse õiguslik regulatsioon. – Juridica 1998, nr 4. lk 170-172.

regulatsioon on seetõttu lünklik. Alljärgnevalt pakutakse välja kolm alternatiivi, mis aitaks kaasa eelvangistuse paremale korraldamisele ning tagaks vahistatute võrdse kohtlemise.

7.1. Eelvangistuse regulatsiooni liitmine KrMS osaks

Esimeseks alternatiiviks on eelvangistust reguleeriv kord vangistusseadusest välja võtta ning luua täiesti iseseisev regulatsioon. Kuna eelvangistus on oma olemuselt tõkend, siis ei saa vahistatu kinnipidamisele kohaldada vangistuse põhimõtteid. Vangistusseadus reguleerib eelkõige kriminaalkaristuse täideviimist. Kuna isiku karistamisel on vangistuse eesmärgiks VangS § 6 lg-st 1 tulenevalt isiku suunamine õiguskuulekale käitumisele, siis eelvangistusele selline eesmärk ei kohaldu. Kuigi sarnaselt süüdimõistetuga piiratakse vahistatu vabadust ning allutatakse ta kinnipidamisasutuses kehtivale korrale, ei ole vahistuse eesmärk isiku ümberkasvatamine ja tegemist ei ole isiku karistamisega. Ka hetkel kehtiv vangistusseaduse regulatsioon loob vahistatu suhtes eritingimused. Selleks, et vältida vastuolusid vangistusseaduse üldosas sätestatu ja eelvangistuse regulatsiooni vahel, samuti selleks, et vältida ebaselgust, kas ja millises ulatuses on seaduse üldosa norm eelvangistuse täideviimise küsimuses kohaldatav, võiks eelvangistuse regulatsioon olla täiesti iseseisev. Kuna vahistamise alused ning vahistamise kord tuleneb kriminaalmenetluse seadustikust, võiks ka eelvangistuse täideviimine olla nimetatud õigusakti üks osa.

Eelvangistust puudutava regulatsiooni liitmine kriminaalmenetluse seadustiku üheks osaks eeldab täiesti uue regulatsiooni väljatöötamist. Seega nõuab sellise lahenduse elluviimine palju aja- ja ressursikulu. Lisaks tuleb arvestada, et eelvangistuse kandmisele laieneb ka üldine haldusõiguslik regulatsioon, kriminaalmenetluse seadustik aga reguleerib konkreetse menetlusliigi kohta käivat. Liigselt palju viitelisi norme muudavad regulatsiooni raskesti jälgitavaks ja seetõttu ei ole selline lahendus õigusselguse mõttes kõige parem.

Juhul kui nimetatud sätted kriminaalmenetluse seadustikku liita, hakkaks vangla tegevust reguleerima kaks õigusakti, kuna kinnipeetavate puhul tuleks vangistusseadust kohaldada, sest regulatsiooni muutmisega ei muutuks eelvangistuse kandmiseks mõeldud kohad. Selline korraldus ei ole mõistlik. Vaatamata sellele, et vangistusseaduse põhieesmärgiks on vanglakaristuse täitmise reguleerimine, on nimetatud seadus oma eesmärgilt eelvangistusele lähemal kui kriminaalmenetluse seadustik. Et vältida õigusaktide vahelisi viiteid, mis

regulatsiooni ei lihtsustaks, vaid koormaksid, on nimetatud ümberkorralduse kehtestamisel tõsised puudused.

7.2. Vahistatute valitsemisala ühtlustamine

Teise alternatiivina võiks vahistatuid puudutava regulatsiooni viia ühe ministeeriumi haldusalasse. See võimaldaks tagada nii arestimajas kui ka vanglas vahistatutele ühesuguse korra kehtestamise, ning seega kaoksid ära senistest määrustest tulenevad erisused. Mõeldav oleks arestimaja liita vanglasüsteemiga nii, et mõlemad kinnipidamisasutused kuuluksid justiitsministeeriumi haldusalasse.

Kuna arestimajas hoitakse lisaks vangistatule ka arestialuseid ning kainenema toimetatud isikuid, siis ei ole selline regulatsioon otstarbekas. Lisaks on arestimajad Politsei ja Piirivalveameti struktuurüksusteks, mis tähendab, et arestimaja teenistujad on politseiametnikud. Seega tuleks arvestada ka teenistujaid puudutava uue regulatsiooni loomisega. Kuna kinnipidamisasutuses töötavad isikud peavad olema vastava eriväljaõppega, tuleks otsustada, kas arestimaja töötajatelt on mõttekas nõuda vanglaametniku eriväljaõppe läbimist. Selline muudatus oleks mõeldav juhul, kui arestimajad oleksid kainenemisruumidest ning ajutistest kinnipidamisruumidest eraldi. Hetkel paigutatakse arestimajja nii kainenemist vajavad isikud, 48 tunniks kinnipeetud, aresti kandvad kui ka vahistatud isikud. Seega tekiks arestimajades olukord, kus ühes hoones hoitakse kinni mitut erinevat gruppi, kellele kohaldub erinev õiguslik süsteem ning erinevate gruppidega tegelevad erinevad ametnikud. See oleks ebamõistlik, kuna inimressursi kulu oleks ülemäärane. Lisaks tekiks probleeme arestimajade töökorraldusega, kuna ühest ja samast hoonest osa kuuluks justiitsministri ja teine osa siseministri haldusalasse.

7.3. Vangistusseaduse täpsustamine

Kolmanda alternatiivina võiks vangistusseaduses eelvangistust puuduvat regulatsiooni täpsustada ning luua seaduse tasandil täpsem kord. Hetkel kehtivas regulatsioonis esineb lünki, mille esinemist on seaduse täpsustamisel võimalik vältida. Eelkõige tuleks vangistusseaduses täpsustada siseministri pädevust ning tagada siseministrile vahistatute kinnipidamistingimuste reguleerimiseks justiitsministriga võrdsed õigused. Lisaks peab

seadusandja selgesõnaliselt sätestama, milliseid vangistusseaduse 1. ja 2. peatüki sätteid vahistatutele kohaldada tuleb ning millises mahus. Samuti tuleb seadusandjal täpsemini reguleerida näiteks vahistatu kambri sisustust, hügieenipakkide väljastamist, riiete eest hoolitsemist, sisseoste, paki kaalu ja saatmistihedust ning kokkusaamisi puudutavaid sätteid. Eesmärk peaks olema mitte niivõrd vangistusseaduse teistele sätetele viitamine, vaid eraldi konkreetse ja täpse regulatsiooni loomine. Nagu eelpool märgiti, ei ole vangistuse ja eelvangistuse eesmärgid sarnased, seetõttu ei saa eelvangistusele otse kohaldada vangistuse täideviimiseks mõeldud normides sätestatud. Eelvangistuse regulatsiooni luues on seadusandja liigselt toetunud vangistusseaduse üldosale. Samas on eelvangistuse regulatsioonist otseselt tuletatav, et seadusandja tahe ei ole tagada vahistatule kõiki õiguseid, mis on kinnipeetaval. Sellele viitab eelkõige vahistatu paigutamine ööpäevaks lukustatud kambrisse. Seega tuleb seadusandjal konkreetset eristada vahistatule kohalduv ja kinnipeetavale kohalduv regulatsioon. See ei tähenda, et vangistusseaduse üldosale ei tohiks eelvangistust reguleerides üldse viidata, vaid viited peavad olema täpsed ning seadusandja peab tagama, et seaduses sätestatu annaks volituse konkreetsema korra loomiseks mõlemale ministrile.

Nimetatud ettepaneku nõrkuseks on asjaolu, et ministrid ei pea määruseid koostades arvestama teineteise määrustes sätestatuga. Sisuliselt saaks ka väga täpse volitusnormi kehtestamisel tekkida vahistatute ebavõrdne kohtlemine.

Nimetatud alternatiividest on siiski viimati nimetatud võimalus kõige mõistlikum. Vangistusseaduses oleva regulatsiooni täpsustamine tagab ka kõige kiirema tulemuse. Kui hakata looma eraldi eelvangistuse regulatsiooni, mis on kriminaalmenetluse seadustiku üks osa või korraldada kinnipidamisasutuste tegevus ümber, kaasneb sellega ka paljude muude õigusaktide muutmise vajadus.

Õigus peab olema selge ja arusaadav kõigile isikutele. Hetkel on vangistusseaduse eelvangistust reguleerivas peatükis palju viiteid ning esineb lünki, mis muudavad seaduse rakendamise väga keeruliseks. Seega on kehtiv regulatsioon puudulik ning vajab kindlasti täiendamist. Käesoleva töö autori hinnangul saab kõige kiiremaid ja paremaid tulemusi juhul, kui seadusandja täpsustab olemasolevat regulatsiooni ning analüüsib veelkord, milliseid õiguseid peab vahistatutele tagama ja milliseid mitte. Ka Riigikohus on leidnud, et vahistatul on võrreldes süüdimõistetuga mõningaid eeliseid, kuid olulisemate põhiõiguste osas on

vahistatu kinnipidamisrežiim süüdimõistetu omast rangem.¹²⁴ Kuna vahistatute puhul on oluline kriminaalmenetluse tagamine, siis on kinnipidamistingimuste erinevused põhjendatavad. Samas tuleb arvestada, et vahistatut ei tohi kinnipidamisega karistada. Hetkel kehtivast eelvangistuse regulatsioonist ei tulene kõik kinnipidamistingimused piisava selgusega, vaid vajavad läbi vangistusseaduse üldosa sätete tõlgendamist. Käesoleva töö autor leiab, et vajalik oleks eelvangistuse tingimusi puudutav konkreetsem regulatsioon, mis ise selgitaks, kui palju ja millises mahus on vahistatule lubatud ja mis mitte.

---

¹²⁴ RKHKo 3-3-1-91-06 p 12.

KOKKUVÕTE

Viimastel aastatel on Eesti kinnipidamisasutustesse sattunud umbes 700–800 vahistatut aastas. See moodustab umbes 32% kõigist vangistatutest.¹²⁵ Eelvangistuse mõte on tagada kriminaalmenetluse korrektne läbiviimine ning takistada vahistatud isikul pakku minemast või kriminaalmenetlust kallutamast. Ometi ei ole vahistamine võrdne süüdimõistva kohtuotsusega. Isikuid, kes viibivad eelvangistuses tuleb kohelda süütutena, kuni süüdimõistva kohtuotsuse jõustumiseni.

Seadusandja on vahistatute paigutamiseks näinud ette kaks võimalust. Esiteks võidakse vahistatu paigutada arestimajja ning teiseks võib isik eelvangistust kanda vanglas. Kuigi seadusandja on reguleerinud mõlema asutuse töökorralduse vangistusseaduses, ei tagata mõlemas asutuses vahistatule võrdseid võimalusi.

Käesoleva töö eesmärgiks oli võrrelda normatiivsel tasandil vahistatute kinnipidamistingimusi Eesti vanglates ja arestimajades ning anda vastus küsimusele, kas ebavõrdne kohtlemine, sõltuvalt kinnipidamisasutusest, kus isik eelvangistust kannab, on õigustatud. Selleks analüüsiti vangistusseadusest ning seaduse alusel antud alama astme aktidest tulenevat korda, mis konkreetse valdkonna puhul kehtib. Lisaks seadusandlusele analüüsiti teemakohast kohtupraktikat Eestis ning Euroopa Inimõiguste Kohtus. Kui õigusaktides esines ebavõrdset kohtlemist, võeti seisukoht, kas ebavõrdseks kohtlemiseks on alus või on tegemist võrdsuspõhiõiguse riivega.

Töö esimeses peatükis analüüsiti vahistatute paigutamise ja ümberpaigutamise korda ning jõuti järeldusele, et hetkel leidub seaduses ja seaduse alusel antud vangla ning arestimaja sisekorraeeskirjades lünki. Seaduses ei ole sätestatud, kuidas toimub valik kinnipidamisasutuste vahel. Samuti leiti, et ümberpaigutamist reguleeriv VangS § 19 lg 1 on liiga kitsas. Seetõttu on ümberpaigutamise regulatsioon seaduses puudulikult sätestatud ning VangS § 19 lg 1 tuleks ümber sõnastada. Analüüsi käigus leiti, et kinnipidamisasutuste erinevad tingimused annavad vahistatule subjektiivse õiguse nõuda enda paigutamist või ümberpaigutamist kinnipidamisasutusse, mis täidab seaduses nimetatud kinnipidamistingimuste miinimumnõudeid.

---

¹²⁵ A. Ahven, U. Klopets, P. Lindsalu, J. Salla, L. Surva, K. Tamm. Kuritegevus Eestis 2011. Kriminaalpoliitika uuringud nr 16. Tallinn: Justiitsministeerium 2012, lk 135. Kättesaadav Internetis: www.just.ee (17.01.2013).

Lisaks analüüsi esimeses peatükis siseministri volitusi arestimaja sisekorraeeskirja kehtestamiseks ning leiti, et VangS § 156 lg-st 5 tulenev volitus sisekorraeeskirja kehtestamiseks on liiga umbmäärane ning vastuolus PS §-ga 3. Seega ei saa selle alusel arestimaja sisekorraeeskirja kehtestada. Et siseministri volitused justiitsministri omadega võrdsustada, peab seadusandja seaduses olevaid volitusnorme täpsustama.

Lisaks analüüsi esimeses peatükis eelpool nimetatule veel võrdsuspõhiõiguse mõju vahistatu paigutamisele kinnipidamisasutusse ning esitati võrdsuspõhiõiguse riive lubatavuse tuvastamise kontrollskeem. Leiti, et vahistatud moodustavad võrreldava grupi vaatamata sellele, et nad võivad eelvangistust kanda erinevates kinnipidamisasutustes.

Töö teises kuni kuuendas peatükis analüüsi täpsemalt konkreetseid valdkondi puudutavaid teemasid.

Olmetingimusi ning kambri sisustust puudutavas peatükis leiti, et erinevused kambri sisustuselementide osas tulenevad arestimaja ja vangla sisekorraeeskirjadest. Arestimaja sisekorraeeskiri loetleb küll kambri sisustuselementidena samad esemed, mis vangla sisekorraeeskiri, kuid lisab enamiku esemete ette sõna „võimalusel“. Seega arestimajas, võimaluse puudumisel eset kambrisse ei anta. Selline erinevus on lubamatu ja seetõttu leidis töö autor, et kambri sisustusse kuuluvate esemete nimekiri peab olema sätestatud seaduse tasandil, et vältida olukorda, kus vanglas viibiv vahistatu oleks paremas olukorras, kui arestimajas viibiv vahistatu. Lisaks leiti, et kinnipidamisasutustel tekib kohustus tagada erivajadustega isikutele ning rasedatele eritingimused, mis vastaksid nimetatud gruppide vajadustele.

Esimeses peatükis analüüsi ka hügieeni ja riietust puudutavat. Töö autor leidis, et kinnipidamisasutused peavad vahistatule tagama hügieenitarbed ja puhastusvahendid, kui vahistatul puudub võimalus nende soetamiseks. Kuigi seadus sellist kohustust ette ei näe on see tuletatav vangistuseseaduses sätestatust ning põhiseadusest. Kuna vanglad tagavad vahistatule hügieenipakke, siis hetkel valitseb ebavõrdne kohtlemine arestimajas viibivate vahistatute suhtes. Samuti leiti, et vahistatu riietust puudutav on vanglates paremini tagatud kui arestimajades. Hetkel ei saa arestimajas olev vahistatu osta ega pakiga saada aluspesu ja muid riideesemeid peale üleriiete. Selline regulatsioon toob vanglas viibivate vahistatutega võrreldes kaasa ebavõrdse kohtlemise.

Teises peatükis analüüsiti keelatud esemeid, sisseoste ning pakiga saadetavate esemete regulatsiooni. Keelatud esemete kohta käivat regulatsiooni analüüsid asuti seisukohale, et arestimaja- ja vangla sisekorraeskirjades on keelatud esemete loetelu sama, sisaldades ainult ühte erandit, mis puudutas toiduaineid. Võrdsuspõhiõiguse rikkumist määrustes kehtestatud keelatud esemete regulatsioon ei sisalda. Vanglate kodukordades sisalduv keelatud esemete regulatsioon on ebatäpne, kuna vanglad ei ole konkreetse eseme keelamisel välja toonud, millisele VangS § 15 lg- 2 nimetatud alternatiivile tuginedes on ese keelatud. Isegi kui eseme keelamine on õiguspärane, peab vahistatul olema arusaadav, millisel alusel ja millistel kaalutlustel on vangla konkreetse eseme keelanud.

Sisseoste puudutavas analüüsis leiti, et vanglate kehtestatud piirangud sisseostude maksimaalsele kogusele on lubamatud ning vastuolus seaduse reservatsiooni põhimõttega. Samuti leiti, et arestimajades kehtiv kord, mis ei võimalda vahistatul sisseoste teha on vastuolus VangS § 48 lg-ga 1. Seega leiti, et vanglates viibivad vahistatud on palju paremas olukorras, kui arestimajas viibivad. Kuna arestimajades ei tagata vangistuseseadusest tulenevaid õiguseid, toob see kaasa võrdsuspõhiõiguse rikkumise.

Pakiga saadetavate esemete regulatsiooni analüüsid leiti, et § 98 lg 1 annab ministritele õiguse kehtestada sisekorraeskirjades piirangud esemetele, mida vahistatu pakis saada tohib, kuid lubamatu on paki kogukaalu ja saatmise tiheduse määramine. Kuna tegemist on isiku õiguste riivega tuleb paki kaal ja saatmistihedus määrata seaduse tasandil. Hetkel kehtiv regulatsioon toob endaga kaasa võrdsuspõhiõiguse rikkumise, kuna vanglates viibivatel vahistatutel võimaldatakse pakiga saada harvem ja vähem esemeid, kui arestimajas viibivatele vahistatutele on võimaldatud.

Õppimist puudutavas peatükis leiti, et arestimajades ei võimaldata alaealisel jätkata põhi- või üldkeskhariduse jätkamist ja seega rikutakse VangS § 93 lg-s 4 sätestatud, mis toob endaga kaasa võrdsuspõhiõiguse rikkumise.

Füüsilist aktiivsust puudutavast analüüsist selgus, et õigusaktid tagavad vahistatutele võrdsed võimalused, kuid praktikas esineb puudusi, sest osades arestikambrites puuduvad jalutamishoovid ja vahistatud ei saa realselt oma seadusest tulenevat õigust kasutada.

Peatükis trükimeediaväljaannete, televisiooni ja raadio kättesaadavuse kohta kinnipidamisasutustes, leiti, et kinnipidamisasutused peavad tagama nii üleriigiliste päevalehtede kättesaadavuse kui ka raamatukogu kasutamise võimaluse. Analüüsi tulemusel

leiti, et kinnipidamisasutused peavad tagama päevalehtede lugemise võimaluse ka muukeelsetele vahistatutele. Kui nimetatud võimalust ei tagata tekib võrdsuspõhiõiguse rikkumine. Samuti tuleb kinnipidamisasutustel luua kambritesse võimalused televiisori vaatamiseks ja raadio kuulamiseks. Kuigi televiisori ja raadio lubamine kambrisse on kinnipidamisasutuse diskretsioonotsus, ei ole lubatav nimetatud võimaluste täielik puudumine. Analüüsis leti, et kinnipidamisasutus ei tohi elektroonikaseadme kambrisse lubamise keelamisel tugineda muudele kaalutlustele, kui võimaldab VangS § 31 lg 2. Seega ei saa kinnipidamisasutused elektroonikaseadet keelata põhjusel, et kinnipidamisasutuses puuduvad vajalikud tingimused. Samuti leiti, et arestimajades koheldakse vahistatuid ebavõrdselt, sest puudub võimalus kinnipidamisasutuse vahendusel elektroonika ostmiseks. Kuna kambrisse lubatavad elektroonikaseadmed peavad olema tehniliselt korras, ei ole vahistatule loodud reaalselt võimalust nimetatud eseme kambrisse saamiseks.

Kokkusaamisi puudutavas analüüsis leiti, et kinnipidamisasutused ei täida vangla- ja arestimaja sisekorraeskirjast tulenevat ning ei luba vahistatule kokkusaamist kestusega kuni kolm tundi. Näiteks Rakvere ja Narva arestikambri on vahistatule lubatud kokkusaamine kuni 15 minutit. Selline piirang rikub võrdset kohtlemist ning mõjutab vahistatu perekonnaelu. Lisaks analüüsi nimetatud peatükis pikaajaliste kokkusaamiste võimaldamise kohustust. Töö autor nõustub Jüri Põllu eriarvamusega lahendile 3-4-1-9-10 ning leiab, et vahistatutele ei tohiks pikaajaliste kokkusaamiste õigust keelata.¹²⁶ Juhul, kui isik viibib pikka aega eelvangistuses, peab riik perekonna säilimise huvides tagama ka vahistatule võimaluse pikaajaliseks kokkusaamiseks.

Telefoni kasutamist analüüsid leiti, et kinnipidamisasutustes koheldakse vahistatuid üldjuhul võrdselt, kuid Narva ja Rakvere arestikambri ning Põhja Prefektuuri arestimajade kodukordades tuleks sarnaselt teistele kinnipidamisasutustele helistamise kestus määrata, et ei tekiks võimalust vahistatuid ebavõrdselt kohelda.

Antud töö viimases peatükis pakkus autor välja kolm lahendust, mis aitaksid vahistatute võrdset kohtlemist erinevates kinnipidamisasutustes tagada. Esiteks võiks eelvangistuse regulatsiooni liita kriminaalmenetluse seadustiku osaks, kuna eelvangistus on kriminaalmenetluslik tõkend. Teiseks vähendaks võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist vahistatute valitsemisala ühtlustamine, mis tähendab justiitsministrile volituse andmist korraldada eelvangistust nii arestimajas kui ka vanglas. Kolmanda ja kõige mõistlikuma

---

¹²⁶ RKKHo 3-3-1-24-10 Jüri Põllu eriarvamus p 2.

lahendusena leidis käesoleva töö autor, et vangistusseaduses olevat 5. peatükki, mis reguleerib eelvangistuse kandmist, tuleks täpsustada. Eelkõige tuleb seaduse tasandil anda justiits- ja siseministrile sarnased volitused.

Käesolevas töös leiti, et hetkel kehtiv vangistusseadus vajab täpsustamist. Eelkõige ministrite volituste ühtlustamisel. Lisaks peaks seadusandja täpsemalt reguleerima seaduse tasandil kinnipidamistingimuste miinimumnõudeid. Kuna kinnipidamisasutused alluvad erinevatele ministeeriumitele, siis ainult täpsem regulatsioon seaduses hoiab ära määruste tasandil tekkiva ebavõrdse kohtlemise.

Töö alguses leiti, et riik ei tohi ilma piisava põhjuseta erinevates kinnipidamisasutustes viibivaid vahistatuid ebavõrdselt kohelda. Antud töö näitab, et hetkel kehtiv regulatsioon võrdset kohtlemist ei taga, vaid pigem soosib ebavõrdsust. Õigusriik ei saa endale lubada regulatsiooni, kuhu on ebavõrdse kohtlemise võimalus sisse kirjutatud. Seetõttu on vajalik hetkel kehtivat eelvangistuse regulatsiooni muuta ning täiendada.

SUMMARY

Equal treatment of persons in custody in Estonian prisons and detention houses

In recent years, the number of persons in custody has been close to 30% compared to the total number of imprisoned persons. That is why the equal treatment of persons in custody affects a large part of persons in custody and national goal should be to ensure at least the statutory minimum in all of those custodial institutions.

In Estonia the place of custodial institution depends in the status of the person and why government has decided to keep them in prison. There are various places of custodial institutions like jails, detention houses, expulsion centers and also Police and Border Guard Board rooms for temporary detention. This work examines only prisons and detention houses.

Prisons and detention were set out in the Imprisonment Act.¹²⁷ Imprisonment Act regulates imprisonment, arrest and detention after service of sentence. This paper examines only the custody pending trial regulations. Custody pending trial can be in prison or detention house. This paper analyzes the current regulations in force in each institution.

An arrested person, who can not choose their place of detention, may be placed in either prison or detention house and then transferred. Differences between the two detention facilities are partly due to the fact that they belong to different ministries and each institution has their own laws. Moving from one institution to another will mean that person in custody have to accept new regulations and this may lead to controversies. For example, a person in prison allowed buying coffee. A person in detention house is not allowed to possess coffee and they take it from him.

The main problem in this study is to compare the rights of persons in custody in prisons and detention houses. There are large numbers of acts of legislation which relate to custodial institutions and every custodial institution can make their own regulation in harmony with Imprisonment Act. On the one hand, this kind of flexibility and fast adaptation to new situations is welcomed, but on the other hand, it creates a situation where persons in custody get different treatment depending on where they stay. The government cannot discriminate

---

¹²⁷ Imprisonment Act. RT I, 20.12.2012, 17 ... RT I 2000, 58, 376

person in custody because they are located in different detention facilities. There must be a sufficient basis for unequal treatment.

The work aims to compare the detention conditions in Estonian prisons and detention houses, and to answer the question whether the difference in treatment, depending on the detention facility where person in custody stay, is justified. If there is unequal treatment, solutions to the problems are offered.

This paper analysis above all Imprisonment Act and acts under it. It also analyzes Supreme Court and the lower courts rulings and European Court of Human Rights case-law.

It is expected that the Imprisonment Act complies with international law. Acts of international advisory nature of this work is not analyzed, since these do not occur in the subjective rights of the person, and they do not affect the equal treatment of persons in detention.

The first chapter of the paper analyzes the law of locating persons in custody and the affect to them. It also explains what the scheme on the basis of detected interference in fundamental right to equality.

In the first chapter, it was found that the Estonian legislation does not regulate how to make a choice whether to place person in prison or detention house. The Minister of Justice has regulations how make the choice between different prisons, but the regulation may be applied only to prison placement, detention houses are not included. There are no regulations how to choose detention house. Since the Imprisonment Act does not provide differences between conditions in prisons, the theory does not require the placement of a separate law to regulate. In practice, there are different conditions of detention and because detainees themselves does not have a say in the choice of detention, the regulation remains incomplete, since the various prison systems provide different rights to custody. It was also found that The Minister of Internal Affairs does not have a mandate to create a more precise rules governing the internal regulations of the cerntain area.

Object of master thesis in this field are six most controversial topics. The definition of topics does not mean that there may not be interferences in fundamental right to equality but due the limitation of the paper it includes them more serious. Each topic starts with an overview of the statutory requirements of the standard, which should meet the regulation of the area under study. Then analyze the situation in prisons and detention houses, where reports include the

lower level specifications. At the end of the chapter will be, whether the unequal treatment in custodial institutions are justified or not. Thus, based on thesis theme and structure, the paper uses mainly comparative and analytical methods.

Analyzed topics are the living conditions and the chamber interior, clothing and hygiene, prohibited items, shopping, sent items, working, learning, physical activity, print media publications, literature and television and radio access, meetings and phone usage.

In the process, it was found interference in fundamental right to equality almost in every area there. Prisons ensure better conditions than detention houses. Detention houses can not ensure the things what is written in the law. For example, a minor can not continue his studies in detention house, though such a right is in Imprisonment Act § 93 section 4. Also you can not do shopping in detention house and more items are prohibited to sent than in prisons. Because detention houses are in such a bad condition there are disadvantages in ensuring daily walks for persons in custody, there just are no facility to meet the conditions to fulfill the law.

Because Imprisonment Act does not provide differences that would justify limiting the rights of persons in custody in detention houses, then it is violation of the fundamental rights and they are held in conditions which are contrary to the law. Differences in conditions are due to the fact that prisons are in administrative field of Ministry of Justice and detention houses in administrative field of Interior Ministry. As Imprisonment Act contains many provisions delegating authority, both Ministers issued regulations to regulate the work of custodial institution in their administrative field. One disadvantage of the Imprisonment Act is defective stipulation of The Minister of Internal Affairs authority. That is why competence of The Minister of Internal Affairs and The Minister of Justice is not equal.

The author of this paper has offered three solutions to this problem. First it would help to create a separate regulatory to Imprisonment Act what would apply only to persons in custody and does not depend on the general part of the Imprisonment Act. Since the arrest of criminal seal could conceivably remand detention of criminal law and thus add to detention and make an independent regulation. This, however, is not very practical because it brings a lot of resource consumption.

Another option is to move detention houses in administrative field of The Minister of Justice. It is difficult because person in custody is not the only ones who are held in detention houses. That means new regulation must be done and it is expensive.

Third and most cost effective solution is to supplement the Imprisonment Act and clarify chapter 5. Competence of The Minister of Internal Affairs and The Minister of Justice must be unified and all important regarding remand should be in remand chapter not in general part of Imprisonment Act. For example there should be a rule that governs locating person in custody and selection between custodial institutions. Also the law can adjust interior of chambers and issue of hygiene parcels.

This work shows that the current regulation does not guarantee equal treatment, but rather favored inequality. It is therefore necessary to amend the regulation in force to ensure equal treatment for all detention houses.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

KASUTATUD KIRJANDUS

1. A. Ahven. Alaealiste kriminaalasjade menetlemise kiirus 2012. aasta I poolaastal. Kättesaadav internetis:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57127/Alaealiste+menetluspi+kkuse+%FClevaade+I+pa+2012.pdf> (12.12.2012).
2. A. Ahven, U. Klopets, A.Leps, P. Lindsalu, J.Salla, L. Surva, K. Tamm. Kuritegevus Eestis 2011. Kriminaalpoliitika uuringud nr 16. Tallinn: Justiitsministeerium 2012. Kättesaadav internetis: www.just.ee (17.01.2013).
3. R. Alexy. A Theory of Constitutional Rights. Great Britain: Oxford University Press 2010.
4. R. Alexy. Põhiõigused Eesti põhiseaduses. – Juridica 2001, eriväljaanne, lk 5–96.
5. T. Annus. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006
6. Arestikambrite kontaktid. Kättesaadav Internetis: <http://politsei.ee/et/nouanded/info-arestialuse-lahedasele/arestikambrite-kontaktid-kohtumiste-ja-pakkide-vastuvotmise-ajad.dot>. (09.01.2013).
7. Aristoteles. Nikomachose eetika. Tartu: Ilmamaa 1996.
8. AS Eesti Post saadetiste pakendamise juhend. Kättesaadav Internetis: www.post.ee. (15.02.2013).
9. M. Cavadino. J. Digan. The Penal System. An Introduction. Second Edition. London: 1997.
10. CPT standardid. Üldaruannete põhilised osatekstd. Kättesaadav internetis: www.cpt.coe.int/lang/est/est-standards.pdf (01.10.2012).
11. J. Gainsborough. Women in Prison: International Problems and Human Rights Based Approaches to Reform. – William and Mary Journal of Women and the Law 2008, vol 14, pp 271–304.
12. H. Hattenhauer. Euroopa õigusajalugu. Tallinn: Juura 2007.
13. U. Klopets. Vahistamiste analüüs. Tallinn: Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond 2009. Kättesaadav internetis:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=48334/Vahistamiste+anal%FC%FCs.pdf> (22.12.2012).

14. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Kättesaadav internetis: www.just.ee (02.10.2012).
15. T. Ligi. Kinnipeetavate vaiete ja kaebuste lahendamine. Tartu: 2011. (Analüüs Justiitsministeeriumis).
16. P. Lont. Naiskurjategijad trellide taga. – Juridica 1997, nr 5, lk 225–228.
17. L. Madise, P. Pikamäe, J. Sootak. Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009.
18. Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 3. vlj. Tallinn: Juura 2012.
19. R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004.
20. R. Maruste. Õigus võrdsele kohtlemisele õigusriigis, selle õiguse printsiibid ja kohaldamispraktika Euroopa Inimõiguste Kohtus – Juridica 2008, nr 2, lk 67–71.
21. K. Merusk. Riigihalduse õiguslik regulatsioon. – Juridica 1998, nr 4. lk 170-172.
22. R. Narits. Õiguse entsüklopeedia 2. tr. Tallinn: Juura 2004.
23. M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik. III osa. Tallinn: Justiitsministeerium 2010.
24. H. Pevkur, J. Salla. Kuritegevus Eestis 2012 – Justiitsministeeriumi ettekanne. Andmed on võetud Internetist: www.just.ee (16.03.2013)
25. E. Raska. Olemise õigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2010.
26. J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn: Ilo 2001.
27. J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura 2007.
28. Tallinna Vangla kodukorra muutmise seletuskiri. Internetis kättesaadav: www.vangla.ee (05.03.2013) .
29. I. Tammelo. Õiglus ja hool. Koostanud: R. Narits, M. Luts. Tartu: Ilmamaa 2001.
30. Tartu Vangla kodukorra seletuskiri. Kättesaadav Internetis: www.vangla.ee (05.03.2013) .
31. U. Uulima-Margus. Vanglate ajaloo ja arhitektuuri kujunemisest. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2008.
32. Vangistusseaduse 1999. a eelnõu 1161 SE I seletuskiri. Internetis kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=990410001 (19.12.2012).
33. Vangistusseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistusseadustiku muutmise 2012. a eelnõu seletuskiri 264 SE. Internetis kättesaadav: www.riigikogu.ee (16.01.2013).

34. A. M. Van Kalmthout, M. M. Knapen, C. Morgenstern (eds.). Pre-trial Detention in the European Union. An Analysis of Minimum Standards in Pre-trial Detention and the Grounds for Regular Review in the Member States of the EU. 2009 Wolf Legal Publishers.
35. D. Van Zyl Smit, S. Snacken. Principles of European Prison Law and Policy. Penology and Human Rights. 2009 Oxford University Press.
36. Viru Vangla kodukorra seletuskiri. Kättesaadav Internetis: www.vangla.ee(05.03.2013) .
37. Õiguskantsleri soovitus nr 7-4/110038/1101586 Viru Vanglale. Kättesaadav internetis: www.oiguskantsler.ee (03.10.2012).
38. Õiguskantsleri 2011. aasta tegevuse ülevaade. Tallinn: Õiguskantsleri kantselei 2012, lk 44-45. Kättesaadav internetis: www.oiguskantsler.ee (18.01.2013).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

1. Arestimaja sisekorraeeskiri. SiMm 27.09.2011 nr 21. – RT I, 29.12.2011, 98 ... RT I, 30.09.2011, 4.
2. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2.
3. Ehitusseadus. – RT I 2002, 47, 297 ... RT I, 25.05.2012, 22.
4. European Prison Rules. Rec(2006)2. Kättesaadav Internetis: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747> (03.10.2012).
5. Haldusmenetluse seadus. – RT I 2001, 58, 354 ... RT I, 23.02.2011, 8.
6. Ida Prefektuuri prefekti Aldis Aluse 01.02.2010 käskkirjaga nr 30t kinnitatud „Päevakava Jõhvi kambri kinnipeetavatele isikutele“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
7. Ida Prefektuuri prefekti Aldis Aluse 01.02.2010 käskkirjaga nr 30t kinnitatud „Päevakava Narva kambri kinnipeetavatele isikutele“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
8. Ida Prefektuuri prefekti Aldis Aluse 01.02.2010 käskkirjaga nr 30t kinnitatud „Päevakava Rakvere kambri kinnipeetavatele isikutele“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
9. Kriminaalmenetluse seadustik – RT I 2003, 27, 166 ... RT I, 22.03.2013, 17.

10. Lõuna Prefektuuri prefekti Tarmo Kohvi 21.06.2010 käskkirjaga nr 60 kinnitatud „Lõuna Prefektuuri arestimaja päevakava“. Arestimaja päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
11. Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Haapsalu arestikambri päevakava“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
12. Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Kuressaare arestikambri päevakava“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
13. Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Kärkla arestikambri päevakava“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
14. Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Paide arestikambri päevakava“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
15. Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Pärnu arestikambri päevakava“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
16. Lääne Prefektuuri prefekti Priit Suve 16.01.2012 käskkirjaga nr 1.1-3/5 kinnitatud „Lääne prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja Rapla arestikambri päevakava“. Arestikambri päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
17. Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes. Majandus- ja kommunikatsioonimM 28.11.2002 nr 14. – RTL 2002, 145, 2120.
18. Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärus. SiMm 31.08.2012 nr 9. – RT I, 07.09.2012, 4.
19. Politsei- ja Piirivalveseadus. – RT I 2009, 26, 159 ... RT I, 26.03.2013, 12.
20. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. – RT I 2010, 41, 240 ... RT I, 10.07.2012, 20.
21. Põhja Prefektuuri prefekti Elmar Vaheri 13.01.2012 käskkirjaga kinnitatud „Põhja prefektuuri korrakaitsebüroo arestimaja päevakava“. Arestimaja päevakava on Politsei- ja Piirivalveameti ning autori valduses.
22. Tallinna Vangla kodukord. Kättesaadav internetis: www.vangla.ee.
23. Tallinna Vangla põhimäärus. JustMm 06.12.2001 nr 92. – RTL 2001, 133, 1929 ... RT I, 15.03.2013, 29.
24. Tartu Vangla kodukord. Kättesaadav internetis: www.vangla.ee.

25. Tartu Vangla põhimäärus. JustMm 06.12.2001 nr 87. – RTL 2001, 133, 1924 ... RT I, 15.03.2013, 28.
26. Täitmisplaan. JMm 25.03.2008 nr 9. – RT I, 12.10.2012, 13
27. Vangistusseadus. – RT I, 20.12.2012, 17 ... RT I 2000, 58, 376.
28. Vangla sisekorraeeskiri. JMm 30.11.2000 nr 72. – RT I, 12.10.2012, 11.
29. Viru Vangla kodukord. Kättesaadav internetis: www.vangla.ee.
30. Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus. JustMm 13.06.2006 nr 20. – RTL 2006, 49, 893 ... RT I, 15.03.2013, 30.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

1. RKÜKo 3-4-1-10-00.
2. RKÜKo 3-4-3-10-02.
3. RKÜKo 3-3-1-47-03.
4. RKÜKo 3-4-1-8-09.
5. RKÜKo 3-4-1-12-10.
6. RKÜKo 3-3-1-41-06.
7. RKPJKo 3-4-1-1-99.
8. RKPJKo 3-4-1-16-06.
9. RKPJKo 3-4-1-2-07.
10. RKPJKo 3-4-1-2-02.
11. RKPJKo 3-4-1-7-03.
12. RKPJKo 3-4-1-9-10 koos kohtunik Juri Põllu eriarvamusega.
13. RKPJKo 3-4-1-16-08.
14. RKHKo 3-3-1-20-08.
15. RKHKo 3-3-1-46-07.
16. RKHKo 3-3-1-5-10.
17. RKHKo 3-3-1-76-10.
18. RKHKo 3-3-1-30-10.
19. RKHKo 3-3-1-49-10.
20. RKHKo 3-3-1-54-08.
21. RKHKo 3-3-1-20-07.
22. RKHKo 3-3-1-2-06.
23. RKHKo 3-3-1-62-09.

24. RKHKo 3-3-1-24-09.
25. RKHKo 3-3-1-95-07.
26. RKHKo 3-3-1-57-12.
27. RKHKo 3-3-1-1-12.
28. RKHKo 3-3-1-24-10 koos kohtunik Jüri Põllu eriarvamusega.
29. TlnRnKo 2-3/132/2004.
30. TlnRnKo 2-3/633/03.
31. TlnHKo 3-09-2458.
32. TlnHKo 3-12-499.
33. TrtHKo 3-10-1346.
34. EIKo 07.04.2009, 6586/03, *Branduse vs. Rumeenia*.
35. EIKo 04.09.2001, 46506/99, 46569/99, 46570/99, 46939/99 *Durmaz, Isik, Unutmaz ja Sezal vs. Türgi*.
36. EIKo 29.05.2012, 16563/08, *Julin vs. Eesti*.
37. EIKo 15.07.2002, 47095/99, *Kalashnikov vs. Venemaa*.
38. EIKo 28.11.2002, 58442/00, *Lavents vs. Läti*.
39. EIKo 12.03.2013, 15351/03, *Zarzycki vs Poola*.
40. EIKo 01.06.2004, 8704/03, *Van der Graaf vs. Holland*, asja menetlusse mittevõtmise kohta.
41. EIKo 11.03.2003, 39084/97, *Yankov vs. Bulgaaria*.
42. EIKo 13.01.2000, 45138/98, *Georgiou vs. Kreeka*, asja menetlusse mittevõtmise kohta.
43. EIKo 25.11.1999, 42662/98, *Marincola ja Sestito vs. Itaalia*, asja menetlusse mittevõtmise kohta.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Sigrid Nurm, (sünnikuupäev: 23.12.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose

„Vahistatute võrdne kohtlemine Eesti vanglates ja arestimajades“,

mille juhendajad on LL. M Ene Andresen ja Dr. iur. Berit Aaviksoo,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 06.05.2013